

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

2024 оны 09 дүгээр сарын 02
№33 (1329)

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТАМГЫН ГАЗАР

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

532.	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	3013
533.	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	3159
534.	Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	3160
535.	Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	3163
536.	Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	3164
537.	Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	3166
538.	Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	3167
539.	Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	3168
540.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	3170
541.	Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруюлах тухай	3171
542.	Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	3175
543.	Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруюлах тухай	3177

544.	Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай		3189
545.	Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай		3191
546.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай		3192
547.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай		3194
548.	Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай		3195
549.	Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай		3201
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ			
550.	Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай	Дугаар 71	3202
551.	Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 17	3205
552.	Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 03 дугаар дүгнэлтийн тухай	Дугаар 18	3207
553.	Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 19	3209
МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ			
554.	Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 03	3211

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ТУХАЙ

/Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах, хадгалах, түгээх, эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, эдгээрт хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хууль тогтоомж

2.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Эрүүл мэндийн тухай хууль², энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль нь хүний эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнтэй холбогдсон харилцаанд үйлчлэх бөгөөд мал, амьтны эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бэлдмэл, тэжээлийн нэмэлттэй холбогдсон харилцаанд үйлчлэхгүй.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“эм” гэж өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчнийг оношлох, эмчлэх зориулалттай, хүний физиологийн үйл ажиллагаанд нөлөөлөх үйлдэл нь эм судлал, эмнэлзүйн туршилтаар нотлогдсон, зохих тун, хэмжээгээр хэрэглэдэг, тодорхой хэлбэртэй бүтээгдэхүүнийг;

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

² Эрүүл мэндийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2011 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

4.1.2. “анхдагч эм /оригинал эм/” гэж үйлдвэрлэгч тухайн үндсэн үйлчлэгч бодисын үйлдлийн идэвхийг эмнэлзүйн өмнөх болон эмнэлзүйн туршилт судалгаагаар нотолсон, шинээр зохион бүтээж, анх патент авсан худалдааны болон олон улсын нэршил бүхий эмийг;

4.1.3. “ерөнхий нэршлийн буюу олон эх үүсвэртэй эм /женерик/” гэж анхдагч эмийн патентын хугацаа дууссанаас хойш, эсхүл патент эзэмшигчийн зөвшөөрөлтэй үйлдвэрлэсэн, түүнтэй дүйцэх эмчилгээний идэвхтэй, харилцан орлуулж болох худалдааны болон олон улсын нэршил бүхий эмийг;

4.1.4. “мансууруулах эм” гэж “Мансууруулах эмийн тухай” Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын 1961 оны конвенцын жагсаалтад орсон бодисыг эмчилгээний тунгаар агуулсан эмийг;

4.1.5. “сэтгэцэд нөлөөт эм” гэж “Сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын тухай” Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын 1971 оны конвенцын жагсаалтад орсон бодисыг эмчилгээний тунгаар агуулсан эмийг;

4.1.6. “уламжлалт эм” гэж уламжлалт анагаах ухааны эх сурвалжид үндэслэн байгалийн гаралтай түүхий эдээр үйлдвэрлэсэн тодорхой тун, хэмжээ бүхий эмийг;

4.1.7. “ургамлын гаралтай эм” гэж эмчилгээний идэвхт бодис агуулсан нэг, эсхүл хэд хэдэн ургамлын түүхий эдээр үйлдвэрлэсэн тодорхой тун, хэмжээ бүхий эмийг;

4.1.8. “биобэлдмэл” гэж өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчнийг оношлох, эмчлэх зориулалтаар амьд бие, эд, эсээс үйлдвэрлэлийн болон биотехнологийн аргаар гаргаж авсан бүтээгдэхүүн болон вакциныг;

4.1.9. “вакцин” гэж хүний биед халдварт өвчний эсрэг өвөрмөц дархлал бий болгох биобэлдмэлийг;

4.1.10. “эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчнийг оношлох, эмчлэх, хянах, хүний бие махбодын үйл ажиллагааг дэмжих, орлох, нөхөн сэргээх, сэргээн засах, эмнэлгийн хэрэгслийг ариутгах, халдваргүйжүүлэх зорилгоор хэрэглэгдэх дараах бүтээгдэхүүнийг:

4.1.10.a. “лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл” гэж хүн, амьтны биеэс авсан сорьцыг ашиглан өвчин эмгэгийг оношлох, эмчилгээний хяналт хийх, баталгаажуулах, биобэлдмэлд халдвар

илрүүлэх зориулалттай дангаар болон бусад хэрэгсэлтэй хослуулан ашиглах эмнэлгийн хэрэгслийг;

4.1.10.б.“эмнэлгийн тоног төхөөрөмж” гэж өвчин эмгэг, гэмтэл согогийг оношлох, эмчлэх, хянах, сэргээн засах, эмнэлгийн хэрэгслийг ариутгах, халдваргүйжүүлэх зориулалттай, дангаар болон бусад хэрэгсэлтэй хослуулан ашиглах эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер, техникчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа шаардагдах эмнэлгийн хэрэгслийг;

4.1.10.в.“эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн” гэж өвчин эмгэг, гэмтэл согогийг оношлох, эмчлэх, хянах, нөхөн сэргээх, сэргээн засах, сувилах, хүний бие махбодын бүтэц, үйл ажиллагааг хамгаалах, эд эрхтнийг хиймлээр орлуулах, хүний гадаад төрх байдлыг өөрчлөхөд хэрэглэх зориулалттай нэг удаагийн болон дахин ашиглах боломжтой эмнэлгийн хэрэгслийг.

4.1.11.“био-эквивалент” гэж анхдагч эм, эсхүл түүнтэй дүйцэхүйц эмийг ижил тун, хэлбэр, нөхцөлд хэрэглэхэд цусанд орох хурд, цусан дахь хамгийн их концентраци, шимэгдсэн эмийн нийт хэмжээ ойролцоо болохыг нотолсон үзүүлэлтийг;

4.1.12.“допингийн жагсаалтад орсон эм” гэж Дэлхийн допингийн эсрэг код, олон улсын стандартад хориглосон жагсаалтад орсон эмийг;

4.1.13.“зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалт” гэж эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд нэн тэргүүнд хэрэглэхээр эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний баталсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нэрсийг;

4.1.14.“эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний бүртгэл” гэж эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас тухайн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, үйлдлийн идэвхийг үнэлж, хэрэглэх заавар, шошго, тэмдэглэгээг баталгаажуулан Монгол Улсад хэрэглээнд гаргахыг хүлээн зөвшөөрснийг;

4.1.15.“өнчин эм” гэж Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 8.9-д заасан аргачлалаар тодорхойлсон өвчин, эмгэгийг эмчлэхэд хэрэглэх эмийг;

4.1.16.“стандартын бус эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн” гэж фармакопей, стандартын шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүнийг;

4.1.17.“суурь үнэ” гэж үйлдвэрлэгчийн үнэ, тээвэр, даатгал, татвар, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний бүртгэлтэй холбоотой зардлын нийлбэрийг;

4.1.18.“үйлдвэр” гэж түүхий эд ашиглан технологийн дагуу эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий хуулийн этгээдийг;

4.1.19.“үйлдлийн идэвх” гэж эмийг зах зээлд гаргахаас өмнө хийсэн эмнэлзүйн өмнөх болон эмнэлзүйн туршилт судалгаагаар нотлогдсон, хүний бие махбодод үзүүлж байгаа нөлөөг;

4.1.20.“гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар” гэж Хөрөнгө оруулалтын тухайн хуулийн³ 3.1.6-д заасан этгээдийг;

4.1.21.“тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөр, гадаад улсаас, Засгийн газрын шугамаар эргэн төлөгдөх нөхцөлгүй, хүмүүнлэгийн болон буцалтгүй, техникийн туслалцааны хэлбэрээр Монгол Улсад нийлүүлэгдэж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийг;

4.1.22.“фармакопейн өгүүлэл” гэж эм, эмийн түүхий эд, савлалтын материалд тавих шаардлага, чанарын үзүүлэлт болон түүнийг шинжлэх аргыг тодорхойлсон зайлшгүй мөрдөх баримт бичгийг;

4.1.23.“фармакопей” гэж фармакопейн өгүүллийн эмхэтгэлийг;

4.1.24.“фармаковижиланс” гэж эмийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор эмийн гаж нөлөөг мэдээлэх, илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, үнэлэх, судлахад чиглэсэн үйл ажиллагааг;

4.1.25.“хангамжийн байгууллага” гэж тусгай зөвшөөрөл бүхий эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага, эмийн санг;

4.1.26.“ханган нийлүүлэх байгууллага” гэж эмийн сан, эрүүл мэндийн байгууллагыг бөөний үнээр эм, эмнэлгийн хэрэгслээр хангах, түүнчлэн иргэн, хуулийн этгээдийг эмнэлгийн хэрэгслээр хангах, худалдах үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий хуулийн этгээдийг;

³ Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 41 дугаарт нийтлэгдсэн.

4.1.27. “хандивын эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн, гадаад, дотоодын хуулийн этгээдээс эргэн төлөгдөх нөхцөлгүй, хүмүүнлэгийн болон буцалтгүй, техникийн туслалцааны хэлбэрээр Монгол Улсад нийлүүлэгдэж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийг;

4.1.28. “хуурамч эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн” гэж гарал үүсэл, гадна байдал, найрлага, хэлбэр, шошго, цувралыг хууль бусаар дуурайлган үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг;

4.1.29. “цуврал” гэж үйлдвэрлэлийн технологийн нэг удаагийн шат дамжлагаар үйлдвэрлэсэн эм, биобэлдмэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэгслийн багцыг;

4.1.30. “эм барих” гэж Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 3.1.12-т заасныг;

4.1.31. “эмийн гаж нөлөө” гэж өвчнийг эмчлэх, оношлох, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор эмийг эмчилгээний тунгаар хэрэглэхэд илэрч байгаа хүсээгүй сөрөг илрэлийг;

4.1.32. “эмийн жор” гэж эмчээс тухайн хэрэглэгчид зориулан эмийн нэр, тун, хэмжээ, хэрэглэх аргыг заан эм зүйч, эм найруулагчид хандсан цаасан болон цахим баримтыг;

4.1.33. “эмийн зохистой хэрэглээ” гэж иргэн эрүүл мэндийн хэрэгцээндээ нийцсэн эмийг эмч, эм зүйчийн заавар, эмнэлгийн мэргэжилтний хяналт, зөвлөмжийн дагуу зохих тун, хэмжээгээр тодорхой хугацаагаар хэрэглэхийг;

4.1.34. “эмийн сан” гэж жижиглэнгийн үнээр эм, эмнэлгийн хэрэгсэл худалдах үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий хуулийн этгээдийг;

4.1.35. “эмийн олон улсын нэршил” гэж эмийн үйлчлэгч бодисын, эсхүл эмийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн патентын бус, албан ёсны ерөнхий нэрийг;

4.1.36. “эмийн түүхий эд” гэж эм үйлдвэрлэх, найруулахад хэрэглэх байгалийн болон нийлэг гаралтай эмийн үйлчлэгч бодис, эмийн туслах бодисыг;

4.1.37. “эмчилгээний идэвх” гэж эмийг зах зээлд гаргасны дараа лабораторийн болон эмнэлзүйн туршилт судалгаагаар нотлогдсон, хүний бие махбодод үзүүлж байгаа нөлөөг;

4.1.38.“эмийн үйлчлэгч бодис” гэж хүний бие махбодын бүтэц, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх үйлдэл үзүүлдэг байгалийн болон химийн гаралтай дан, эсхүл нийлмэл бодисыг;

4.1.39.“эмийн худалдааны нэршил” гэж тухайн эмийг үйлдвэрлэгч өөрийн бүтээгдэхүүнд өгсөн оноосон нэрийг;

4.1.40.“эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн” гэж хүний бие махбодын үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор тодорхой хэлбэр, тунгаар хүнснээс гадна нэмэлтээр хэрэглэх байгалийн болон нийлэг гаралтай, тарилгаас бусад хэлбэрийн бүтээгдэхүүнийг.

5 дугаар зүйл.Төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар баримтлах бодлого, зарчим

5.1.Төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар баримтлах бодлого нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах цогц бодлогын салшгүй хэсэг байна.

5.2.Төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар дараах бодлогыг хэрэгжүүлнэ:

5.2.1.хүн ам, эрүүл мэндийн байгууллагыг чанартай, аюулгүй, эмчилгээний өндөр идэвхтэй эм, эмнэлгийн хэрэгслээр тогтвортой, хүртээмжтэй хангах, нөөц бүрдүүлэх;

5.2.2.уламжлалт эм болон импортыг орлох эм, эмнэлгийн хэрэгслийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, экспортыг дэмжих;

5.2.3.иргэнд учрах санхүүгийн дарамтыг бууруулах зорилгоор үнийн зохицуулалт хийх.

5.3.Энэ хуулийн 5.2-т заасан бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дараах зарчмыг баримтална:

5.3.1.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний төрийн хяналт, зохицуулалт нэгдмэл байх;

5.3.2.эм, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн байх;

5.3.3.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний талаарх мэдээлэл үнэн зөв, ил тод байх;

5.3.4.төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагаанд тулгуурлах;

5.3.5.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийн ил тод байдлыг хангах.

**ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОХ, СУНГАХ, ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ, СЭРГЭЭХ,
ХҮЧИНГҮЙ БОЛГОХ, ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ЭЗЭМШИГЧИД
ТАВИХ ШААРДЛАГА**

6 дугаар зүйл.Тусгай зөвшөөрөл

6.1.Тусгай зөвшөөрлийг өмчлөлийн хэлбэрээс үл хамааран хуулийн этгээдэд дангаар болон хавсарсан байдлаар энэ хуулийн 7.7-д заасан тусгай зөвшөөрлийн комиссын шийдвэрийг үндэслэн дараах чиглэлээр Зөвшөөрлийн тухай хуулийн⁴ 2.2 дугаар зүйлийн 1-д заасан хуугацаагаар олгоно:

6.1.1.эм, биобэлдмэл, тэдгээрийн түүхий эд, уламжлалт эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл;

6.1.2.эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл;

6.1.3.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, мансууруулах эм худалдах тусгай зөвшөөрөл.

6.2.Энэ хуулийн 6.1.1, 6.1.2, 6.1.3-т заасан тусгай зөвшөөрлийг худалдах, бэлэглэх, барьцаалах болон бусад хэлбэрээр шилжүүлэхийг хориглоно.

6.3.Тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хууль, Эрүүл мэндийн тухай хуулиар зохицуулна.

6.4.Энэ хуулийн 6.1.1, 6.1.2-т заасан тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох асуудлыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, энэ хуулийн 6.1.3-т заасан тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх,

⁴ Зөвшөөрлийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2022 оны 38 дугаарт нийтлэгдсэн.

сэргээх, хүчингүй болгох асуудлыг аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газар хариуцна.

7 дугаар зүйл.Тусгай зөвшөөрөл олгох

7.1.Энэ хуулийн 6.1.1-д заасан үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд үйлдвэрлэлд ашиглах түүхий эдийг импортлох, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, түүхий эдээ ханган нийлүүлж болно.

7.2.Энэ хуулийн 6.1.3-т заасан худалдах тусгай зөвшөөрлийг олгоход эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний тасралтгүй, хүртээмжтэй байдлыг хангах зорилгоор дараах тусгай нөхцөл тавьж болно:

7.2.1.нийслэлд 10-аас дээш эмийн сангийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч 10 эмийн сан тутамд эмийн сангийн хүрэлцээгүй алслагдсан байршилд 1 эмийн сан байгуулах;

7.2.2.аймгийн төвд 3-аас дээш эмийн сангийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч 3 эмийн сан тутамд эмийн сангийн хүрэлцээгүй суманд эмийн сан байгуулах.

7.3.Энэ хуулийн 7.2.1, 7.2.2-т заасны дагуу худалдах тусгай зөвшөөрөл олгоход тавигдах шаардлагыг хөнгөрүүлж болно.

7.4.Энэ хуулийн 7.2.1, 7.2.2-т заасан тусгай зөвшөөрлийг олгоход Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.5-д заасан шаардлага хамаарахгүй.

7.5.Тусгай зөвшөөрөл хүсэгч Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.10-т зааснаас гадна дараах баримт бичгийг бүрдүүлж хүсэлтээ цахим, эсхүл цаасан хэлбэрээр гаргана:

7.5.1.энэ хуулийн 6.1.1-д заасан тусгай зөвшөөрлийг олгоход үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандартад заасан барилга байгууламж, түүний зохион байгуулалт, хүний нөөцтэй холбоотой нөхцөл, шаардлагыг хангасан эсэх талаар шинжээчийн дүгнэлт, нотлох баримт;

7.5.2.энэ хуулийн 6.1.1-д заасан тусгай зөвшөөрлийг олгоход үйлдвэрлэлд ашиглах тоног төхөөрөмжийн үндсэн үзүүлэлт, аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан тухай баримт бичиг;

7.5.3.энэ хуулийн 6.1.2-т заасан тусгай зөвшөөрлийг олгоход эм хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандартад заасан барилга байгууламж, түүний зохион байгуулалт, хүний нөөцтэй холбоотой

нөхцөл, шаардлага хангасан эсэх талаар шинжээчийн дүгнэлт, нотлох баримт;

7.5.4.энэ хуулийн 6.1.3-т заасан тусгай зөвшөөрлийг олгоход эмийн сангийн зохистой дадлын стандартад заасан ажлын байр, түүний зохион байгуулалт, хүний нөөцтэй холбоотой нөхцөл, шаардлага хангасан эсэх талаар шинжээчийн дүгнэлт, нотлох баримт.

7.6.Тусгай зөвшөөрөл хүсэгч энэ хуулийн 7.5-д заасан баримт бичгийн үнэн зөвийг өөрөө хариуцна.

7.7.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх чиглэлээр эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэд, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл худалдах чиглэлээр аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын дэргэд тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах эрх бүхий тусгай зөвшөөрлийн комисс /цаашид “Комисс” гэх/ тус тус ажиллана.

7.8.Комиссын ажлын албаны чиг үүргийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын тусгай зөвшөөрлийн асуудал хариуцсан нэгж гүйцэтгэнэ.

7.9.Комисс нь төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, тухайн чиглэлээрх хяналтын албан тушаалтан зэрэг 7-11 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Комиссыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын дарга тус тус тэргүүлнэ.

7.10.Комиссын ажиллах хэлбэр нь хуралдаан байх бөгөөд хуралдааныг танхим болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулна. Комиссын гишүүдийн 70-аас дээш хувь нь оролцсон тохиолдолд хуралдааныг хүчин төгөлдөрт тооцно.

7.11.Комисс нь тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой асуудлыг нээлттэй хэлэлцэж, нууц санал хураалт явуулж, олонхын саналаар хуралдааны шийдвэр хүчин төгөлдөр болно.

7.12.Комисс шийдвэр гаргахад орон тооны бус тусгай зөвшөөрлийн шинжээчийн дүгнэлт, нотлох баримтыг харгалзах бөгөөд тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох шийдвэр нь эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын даргын тушаалаар баталгаажна.

7.13.Тусгай зөвшөөрлийн шинжээч нь төсөл болон ажлын байрны хяналт, үнэлгээ хийхдээ хөндлөнгийн нөлөөнд автахгүй, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байж, дүгнэлтийг үнэн зөв гаргах үүрэгтэй бөгөөд өөрийн үйл ажиллагаанаас үүдэн гарах аливаа хариуцлагыг хүлээнэ.

7.14.Тусгай зөвшөөрлийн шинжээчийн ажлын хөлс, томилолтын зардлыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газар төсөвтөө тусган зарцуулна.

7.15.Комиссын дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн, тусгай зөвшөөрлийн шинжээч нь үйл ажиллагаандаа Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийг⁵ дагаж мөрдөнө.

7.16.Энэ хуулийн 7.5.1, 7.5.3, 7.5.4, 19.1, 29.2.4-т заасан зохистой дадлын стандартыг стандартчилал, техникийн зохицуулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага батална.

8 дугаар зүйл.Үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хориглох зүйл

8.1.Үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах шаардлага тавина:

8.1.1.өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлыг хариуцах;

8.1.2.үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандарт хангасан байх;

8.1.3.хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт хангасан байх;

8.1.4.бүтээгдэхүүн тус бүрд технологийн заавартай байх;

8.1.5.бүтээгдэхүүнээ бүртгүүлсэн байх;

8.1.6.эмийн үйлчлэгч бодисыг бүртгүүлсэн байх;

8.1.7.эмийн туслах бодис, уламжлалт эмийн түүхий эдийн нэр, тун, хэлбэр, савлалт, үйлдвэрлэгч болон зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр, хаяг, албан ёсны байршил, үйлдвэрлэгч улс, хүчинтэй хугацааг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын цахим мэдээллийн санд байршуулсан байх;

⁵ Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2012 оны 08 дугаарт нийтлэгдсэн.

8.1.8.чанарын хяналтын итгэмжлэгдсэн лабораторитой байх;

8.1.9.үйлдвэрлэл эхлэхээс өмнө түүхий эд, савлалтын материалыг, үйлдвэрлэлийн явцад болон үйлдвэрлэсний дараа эцсийн бүтээгдэхүүний чанарын үзүүлэлтийг фармакопей, холбогдох стандартын дагуу шинжилж, баталгаажуулсан байх;

8.1.10.эцсийн бүтээгдэхүүний цуврал бүрд чанарын баталгаажилт гаргах;

8.1.11.үйлдвэрлэлийн дамжлагыг технологийн дагуу удирдан хөтлөх, хянах мэргэжлийн хүний нөөцтэй байх;

8.1.12.үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний сав, баглаа боодол, шошго нь шошго, тэмдэглэгээний шаардлага хангасан байх;

8.1.13.тусгай зөвшөөрөлд хамаарах төрөл тус бүрээр тусгайлсан шугам, дамжлагатай байх;

8.1.14.үйлдвэрлэлд ургамлын түүхий эд ашиглах тохиолдолд түүхий эдийн нөөцийг судалж тарималжуулах, нөхөн сэргээх;

8.1.15.үйлдвэрлэсэн биобэлдмэлийн цуврал бүрд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас цувралын баталгаажилт авсан байх;

8.1.16.үйлдвэрлэл явуулах, бүтээгдэхүүн хадгалах эрүүл ахуйн шаардлага хангасан зориулалтын байр, тоног төхөөрөмжтэй байх;

8.1.17.уламжлалт эмийн үйлдвэрлэлд ургамлын гаралтай түүхий эд ашиглахад Байгалийн ургамлын тухай хуулийн⁶ 10, 13 дугаар зүйлийг, амьтны гаралтай түүхий эд ашиглахад Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн⁷ 18.1 дэх хэсгийг тус тус мөрдөх.

8.2.Үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

⁶ Байгалийн ургамлын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 5-6 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁷ Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 46 дугаарт нийтлэгдсэн.

8.2.1.хүн, мал, амьтны эмийг нэг байр, шугам, дамжлагаар үйлдвэрлэх;

8.2.2.эмийг эмийн бус бүтээгдэхүүнтэй нэг байранд үйлдвэрлэх;

8.2.3.антибиотик, эс хордуулах эм, биобэлдмэлийг хамтад нь, эсхүл бусад эмтэй нэг шугам, дамжлагаар үйлдвэрлэх;

8.2.4.энэ хуулийн 47.8-д заасны дагуу тогтоосон дээд хязгаараас илүү хувь хэмжээгээр нэмэгдүүлж эм, эмнэлгийн хэрэгсэл ханган нийлүүлэх;

8.2.5.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийг үндэслэлгүйгээр нэмэх.

9 дүгээр зүйл.Импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хориглох зүйл

9.1.Импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах шаардлага тавина:

9.1.1.өөрийн импортолсон, ханган нийлүүлсэн, түгээсэн бүтээгдэхүүний хадгалалт, түгээлттэй холбоотой чанар, аюулгүй байдлыг хангах;

9.1.2.хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт хангасан байх;

9.1.3.эрүүл мэндийн байгууллага, эмийн санд эм, эмнэлгийн хэрэгслийг бөөний үнээр ханган нийлүүлэх;

9.1.4.эм, эмнэлгийн хэрэгслийг түгээхдээ цуврал бүрд үйлдвэрлэгчийн тухайн цувралын шинжилгээний дүн, хадгалалт, түгээлтийн онцгой горим шаарддаг бүтээгдэхүүнд чанарын баталгааны нотлох баримт дагалдуулах;

9.1.5.импортолсон биобэлдмэлийн цуврал бүрд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас цувралын баталгаажилт авсан байх.

9.2.Импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь нэмэлт агуулахтай байж болох бөгөөд энэ тохиолдолд Комиссын шийдвэрийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээнд тэмдэглэгээ хийнэ.

9.3.Импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь эмийн санд тэгш, ялгаваргүй хандаж нэг бүтээгдэхүүнийг ижил үнээр нийлүүлнэ.

9.4.Импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

9.4.1.бүртгэлгүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг импортлох-ханган нийлүүлэх, түгээх, үйлдвэрлэгчийн заасан хадгалалт, түгээлт, тээвэрлэлтийн горимыг зөрчих;

9.4.2.эрүүл мэндийн байгууллагад ажиллаж байгаа эрүүл мэндийн ажилтанд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл борлуулсны хувь, бүх хэлбэрийн урамшуулал олгох;

9.4.3.эрүүл мэндийн байгууллага, эмийн сангаас бусад байгууллага, хувь хүнд эм ханган нийлүүлэх, худалдах;

9.4.4.ашиг олох зорилгоор бусад ханган нийлүүлэх байгууллагаас худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг зах зээлийн бөөний үнээс өндөр үнээр нийлүүлэх;

9.4.5.өрсөлдөөнийг хязгаарласан, давамгайл байдлаа хууль бусаар ашиглах аливаа үйл ажиллагаа явуулах;

9.4.6.энэ хуулийн 47.8-д заасны дагуу тогтоосон дээд хязгаараас илүү хувь хэмжээгээр нэмэгдүүлж эм, эмнэлгийн хэрэгслийг ханган нийлүүлэх;

9.4.7.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийг үндэслэлгүйгээр нэмэх.

10 дугаар зүйл.Худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хориглох зүйл

10.1.Худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах шаардлага тавина:

10.1.1.эмийн сангийн зохистой дадлын стандартыг хангаж, өөрийн худалдсан бүтээгдэхүүний хадгалалттай холбоотой чанар, аюулгүй байдлыг хариуцах;

10.1.2.жороор олгох эмийг стандартын шаардлага хангасан жороор олгох.

10.2.Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хуулийн⁸ 8.5-д заасан эрүүл мэндийн байгууллага нь амбулаториор үйлчлэх эмийн сантай байж болох бөгөөд энэ тохиолдолд зөвхөн тухайн эрүүл мэндийн байгууллагын эмчийн бичсэн эмийн жороор үйлчилнэ.

10.3.Алслагдсан багт ажиллаж байгаа эмч үйлчлэх хүрээнийхээ хүн амд үзүүлэх эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд хэрэгцээтэй эмийг харьяа сумын эрүүл мэндийн төвийн эмийн сангаас авч иргэнд олгож болно.

10.4.Худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмээс бусад эмийг цахим жор болон захиалгын дагуу хүргэлтийн үйлчилгээ үзүүлж болох бөгөөд энэ тохиолдолд эмийн хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандартыг ханган ажиллах үүрэгтэй.

10.5.Эм найруулах стандартын шаардлага хангасан өрөө бүхий эмийн санд эм барих үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй эмнэлгийн мэргэжилтэн эмчийн бичсэн эмийн жорыг үндэслэн эмийн бүртгэлд бүртгэсэн эмийн үйлчлэгч бодис, чанарын шаардлага хангасан эмийн туслах бодисыг ашиглан эм зүйн технологийн дагуу эм найруулна.

10.6.Энэ хуулийн 10.5-д заасны дагуу найруулсан эмийн чанарыг эм зүйч шалгаж баталгаажуулсны дараа үйлчлүүлэгчид олгоно.

10.7.Худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, гоо сайхан, ариун цэврийн бүтээгдэхүүнээр үйлчилж болно.

10.8.Худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

10.8.1.бүртгэлгүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн худалдах;

10.8.2.эм, эмнэлгийн хэрэгслийг ханган нийлүүлэх байгууллагаас бусад эх үүсвэрээс авах;

10.8.3.эм барих үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлгүй этгээдийг эм найруулах, бэлтгэх, шалгах, худалдах үйл ажиллагаанд оролцуулах;

⁸ Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2016 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

10.8.4.хуурамч эм, стандартын бус эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн худалдах;

10.8.5.вакцин худалдах;

10.8.6.жороор олгох эмийг жоргүйгээр, эсхүл хүчингүй жороор олгох;

10.8.7.эмнэлгийн нөхцөлд хэрэглэх эм худалдах;

10.8.8.үнэ төлбөргүй олгох болон хандив, тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн худалдах;

10.8.9.нэгж тунгаар савласан эмийн нэр, тун, тоо хэмжээ, хүчинтэй хугацаа, хэрэглэх зааврыг агуулсан шошгогүй бүтээгдэхүүнийг худалдах;

10.8.10.энэ хуулийн 47.8-д заасны дагуу тогтоосон дээд хязгаараас илүү хувь хэмжээгээр нэмэгдүүлж эм, эмнэлгийн хэрэгслийг худалдах;

10.8.11.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийг үндэслэлгүйгээр нэмэх.

11 дүгээр зүйл.Хангамжийн байгууллагын нийтлэг үүрэг

11.1.Хангамжийн байгууллага дараах нийтлэг үүрэг хүлээнэ:

11.1.1.зайлшгүй шаардлагатай, чанарын баталгаатай, аюулгүй эм, эмнэлгийн хэрэгслээр тогтвортой, хүртээмжтэй хангах;

11.1.2.үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага нь өөрийн үйлдвэрлэсэн, импортолсон эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зах зээлд гаргасны дараах чанар, аюулгүй байдлын тандалт хийх, илрүүлэх, шуурхай сэрэмжлүүлэх, эргүүлэн татах, хариу арга хэмжээ авах, устгах үйл ажиллагааг тухай бүр хэрэгжүүлж, тандалт судалгааны тайлан, мэдээг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад мэдэгдэх;

11.1.3.хүн амд эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх чиглэлээр мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааг тогтмол зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тайлагнах;

11.1.4.энэ хуулийн 47.12, 47.13, 47.14, 47.15-д заасны дагуу эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийн ил тод байдлыг хангах;

11.1.5.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн устгалын мэдээ, тайланг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тухай бүр мэдээлэх;

11.1.6.эм, эмнэлгийн хэрэгсэлтэй холбогдох мэдээ, тайланг заасан хугацаанд үнэн зөв гарган эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад илгээх;

11.1.7.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн цувралын дугаар, стандарт код, тоо хэмжээг тухай бүр цахим санд оруулах.

12 дугаар зүйл.Тусгай зөвшөөрлийн хугацааг сунгах

12.1.Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн тусгай зөвшөөрлийн хугацааг сунгахад Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.17-д заасныг үндэслэнэ.

12.2.Тусгай зөвшөөрлийн хугацааг сунгахад Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.5 дугаар зүйлд заасныг баримтална.

13 дугаар зүйл.Тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, сэргээх

13.1.Тусгай зөвшөөрлийг Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.21, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас гадна дараах тохиолдолд түдгэлзүүлнэ:

13.1.1.хууль тогтоомжоор хүлээлгэсэн үүргээ биелүүлэх, үйл ажиллагаагаа хууль тогтоомжид заасан шаардлагад нийцүүлэх талаар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас тавьсан шаардлагыг тогтоосон хугацаанд биелүүлээгүй;

13.1.2.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас хяналт шалгалт хийх үйл ажиллагаанд саад учруулсан;

13.1.3.тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч энэ хуульд заасан хориглох заалтыг зөрчсөн.

13.2.Тусгай зөвшөөрлийг энэ хуулийн 13.1-д заасан зөрчлийг арилгуулах зорилгоор 3 хүртэл сарын хугацаагаар түдгэлзүүлж, үндэслэл бүхий хүсэлт гаргасан бол 3 хүртэл сарын хугацаагаар сунгаж, зөрчлийг арилгасан бол сэргээнэ.

14 дүгээр зүйл.Тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох

14.1.Тусгай зөвшөөрлийг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 6.2 дугаар зүйл, Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.20-д зааснаас гадна тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлсэн хугацаанд үйл ажиллагаа эрхэлсэн, зөрчлөө арилгаагүй тохиолдолд хүчингүй болгоно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ЭМИЙН ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТ

15 дугаар зүйл.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг бүртгэх

15.1.Монгол Улсад үйлдвэрлэх, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах эм, эмийн үйлчлэгч бодис нь энэ хуулийн 17 дугаар зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд бүртгэлтэй байна.

15.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэ хуулийн 15.1-д заасан бүртгэлийг дараах хэлбэрээр олгоно:

15.2.1.улсын бүртгэл;

15.2.2.нөхцөлт бүртгэл.

15.3.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг бүртгэхэд дараах шалгуурыг харгалзана:

15.3.1.чанар, аюулгүй байдал, үйлдлийн идэвхийг нотолсон байх;

15.3.2.үйлдвэрлэгч нь үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандарт хангасан байх;

15.3.3.импортын эмийн тухайд Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын загварын дагуу эмийн бүтээгдэхүүний гэрчилгээтэй байх;

15.3.4.бусад улсад хэрэглэхийг хориглосон, нас болон тунгийн хязгаартай хэрэглэх шийдвэр гаргаж байсан эсэхийг нягтлах;

15.3.5.Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас сэрэмжлүүлсэн эмийн жагсаалтад ороогүй байх;

15.3.6.Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас урьдчилан баталгаажилт хийгддэг вакцины тухайд баталгаажилтад хамрагдсан байх;

15.3.7.итгэлцлийн зохистой дадлыг хэрэгжүүлэх.

15.4.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмийн үйлчлэгч бодис, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг бүртгэх журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

15.5.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисын бүртгэлийг дараах тохиолдолд хүчингүй болгоно:

15.5.1.Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас хэрэглэхийг хориглосон;

15.5.2.үйлдвэрлэгч улсад хэрэглэхийг хориглосон;

15.5.3.зах зээлд гарсны дараах тандалт, хяналт шалгалтаар эмийн чанар, аюулгүй байдал, эмчилгээний идэвх шаардлага хангахгүй болох нь тогтоогдсон;

15.5.4.эм, эмийн үйлчлэгч бодисын бүртгэлийн баримт бичгийг хуурамчаар бүрдүүлсэн нь тогтоогдсон.

16 дугаар зүйл.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисын улсын бүртгэл

16.1.Импортын эмийн тухайд гадаад улсын үйлдвэрлэгчтэй бүртгэлийн гэрээ байгуулсан импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд, дотоодын үйлдвэрийн эмийн тухайд үйлдвэрлэгч нь эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг бүртгүүлэгч байна.

16.2.Эм, эмийн үйлчлэгч бодис бүртгүүлэх хүсэлт, холбогдох баримт бичгийг зөвхөн үйлдвэрлэгчээс хүлээн авах бөгөөд баримт бичгийн үнэн зөв байдлыг үйлдвэрлэгч бүрэн хариуцна.

16.3.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисын улсын бүртгэлийн баримт бичгийг хянахад дүн шинжилгээ хийх зохистой дадлыг баримтална.

16.4.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг шинээр бүртгэх, түүнд өөрчлөлт оруулах, хугацааг сунгах, түдгэлзүүлэх, улсын бүртгэлээс хасах асуудлыг үйлдвэрлэгчийн хүсэлт, шинжилгээний дүн, холбогдох баримт бичиг, түүнд хийсэн шинжээчийн дүгнэлт болон энэ хуулийн 51.1-д заасан Эмийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага баталгаажуулна.

16.5.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг үйлдвэрлэсэн улс, үйлдвэрлэгч, хэлбэр, найрлага, тун тус бүрээр нь бүртгэнэ.

16.6.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг 5 жилийн хугацаагаар бүртгэж, гэрчилгээг үйлдвэрлэгч болон бүртгүүлэгчид цахим, эсхүл цаасан хэлбэрээр тус тус олгоно.

16.7.Эмийг улсын бүртгэлд бүртгэхэд мансууруулах эмийн жороор, сэтгэгцэд нөлөөт эмийн жороор, энгийн жороор, жоргүй олгох, эмнэлгийн нөхцөлд хэрэглэх гэж олгох нөхцөлийг тогтоож, хэрэглэх зааварт тусгана.

16.8.Улсын бүртгэлд бүртгэсэн бүртгэлийн загвараас зөрүүтэй шошго, тэмдэглэгээ, хаяглалт, савлалттай эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг зөвшөөрөлгүйд тооцно.

16.9.Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын урьдчилсан баталгаажилтад хамрагдсан, эсхүл эмийн зохицуулалтын үнэлгээгээр Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий байгууллагатай улсад үйлдвэрлэж бүртгэсэн эм, эмийн үйлчлэгч бодисыг түргэвчилсэн байдлаар бүртгэнэ.

16.10.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн⁹ 36.1.2-т заасан эм, биобэлдмэл, вакцин болон өнчин эмийг түргэвчилсэн байдлаар бүртгэнэ.

16.11.Энэ хуулийн 16.10-т зааснаас бусад импортын эм нь үйлдвэрлэгч улсад бүртгэлтэй, 3-аас доошгүй жил хэрэглэсэн байна.

16.12.Импортын эм нь 5-аас доошгүй улсад бүртгэлтэй, эсхүл эмийн зохицуулалтын үнэлгээгээр Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий байгууллагатай улсад үйлдвэрлэгдсэн байна.

16.13.Шинээр бүтээсэн эмийн тухайд эмнэлзүйн өмнөх болон дараах судалгаагаар үйлдлийн идэвхтэй болох нь нотлогдсон байна.

16.14.Био-эквивалент чанар шаарддаг ерөнхий нэршлийн эмийн тухайд био-эквивалент судалгаа хийгдсэн байна.

16.15.Уламжлалт анагаах ухааны эх сурвалжид үндэслэж дотоодын үйлдвэрийн уламжлалт эмийг бүртгэнэ.

16.16.Эм, эмийн үйлчлэгч бодисын улсын бүртгэлийн хугацааг сунгахад тухайн эмийн зах зээлд гарсны дараах өөрчлөлт, хяналт шалгалт, чанар, аюулгүй байдлын тандалт судалгааны дүн, хангамж, хүртээмжийн байдлыг харгалзан үзнэ.

17 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлд бүртгэхгүй эм

⁹ Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2023 оны 35 дугаарт нийтлэгдсэн.

17.1.Улсын бүртгэлд дараах эмийг бүртгэхгүй:

- биобэлдмэл; 17.1.1.өвөрмөц хоргүйсүүр, тархвар судлалын заалттай
- 17.1.2.бүртгэлийн дээж;
- хэрэглэх эм; 17.1.3.судалгаа, шинжилгээ, эмнэлзүйн туршилтад
- 17.1.4.хандив, тусламжийн эм;
- 17.1.5.үзэсгэлэнд танилцуулах эм;
- 17.1.6.гамшгийн болон нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын нөхцөл үүссэн үед хэрэглэх эм, вакцин;
- 17.1.7.иргэний хувийн хэрэглээний зориулалтаар улс хоорондын шуудан илгээмжээр хүлээн авсан болон зорчигчийн хувийн хэрэглээний эм;
- 17.1.8.эмчийн бичсэн жорын дагуу эмийн санд бэлтгэсэн эм.

17.2.Энэ хуулийн 17.1.2, 17.1.3, 17.1.4, 17.1.5, 17.1.7-д заасан эмийг худалдан борлуулахыг хориглоно.

18 дугаар зүйл.Нөхцөлт бүртгэл

18.1.Эм, вакцины хэрэглээнд гарах хугацаанаас нь хамааран эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ доголдох эрсдэлтэй нөхцөл үүссэн үед Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, эсхүл гадаад улсын эрх бүхий байгууллагаас гаргасан яаралтай горимоор хэрэглэх эм, вакцины жагсаалтыг үндэслэн эм, вакцинд нөхцөлт бүртгэл олгож болно.

18.2.Эмчилгээ, оношилгооны зааварт тусгагдсан боловч ижил төстэй орлуулах эм байхгүйгээс эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ доголдох эрсдэл үүссэн, хэрэглэх зааварт тусгагдсанаас өөр заалтаар хэрэглэх үед нөхцөлт бүртгэл олгож болно.

18.3.Нөхцөлт бүртгэлийг эмнэлзүйн удирдамж, заавар, холбогдох баримт бичиг, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, эсхүл гадаад улсын эрх бүхий байгууллагаас олгосон зөвшөөрөл, лабораторийн шинжилгээний дүн, шинжээчийн дүгнэлт, Эмийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага баталгаажуулна.

18.4.Үйлдвэрлэсэн улс, үйлдвэрлэгч, найрлага, тун, хэлбэр, олгох нөхцөл, тусгай нөхцөл, хугацааг нөхцөлт бүртгэлд тусгасан байна.

19 дүгээр зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лаборатори

19.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага лабораторийн зохистой дадлын стандарт хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лабораторитой байна.

19.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лаборатори нь итгэмжлэгдсэн байх бөгөөд дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

19.2.1.эм, эмийн түүхий эд, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн болон савлалтын материалын чанар, аюулгүй байдлын үзүүлэлтийг фармакопей, холбогдох стандартын дагуу шинжлэх, шинжилгээний тохирлын тухай мэдэгдэл гаргах;

19.2.2.эм, эмийн түүхий эдийн цэвэршилтийн зэрэг, био-эквивалент чанарын шинжилгээ хийх;

19.2.3.тогтвортой байдал, хадгалалт, түгээлтийн горим алдагдсан болон хуурамч, стандартын бус байж болзошгүй бүтээгдэхүүнд шинжилгээ хийх;

19.2.4.эмийн чанарын хяналтын бусад лабораторийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах.

19.3.Эм, эмийн түүхий эд, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүнийг шаардлагатай тохиолдолд гадаад, дотоодын итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлж болно.

19.4.Дотоод болон гадаадын ерөнхий нэршлийн эмийн чанар, аюулгүй байдлыг шинжлэхэд олон улсад зөвшөөрөгдсөн фармакопейг ашиглана.

19.5.Дотоодын үйлдвэрийн анхдагч эм, ургамлын гаралтай эм, тэдгээрийн түүхий эдийн чанар, аюулгүй байдлыг шинжлэхэд Фармакопейн хороогоор батлагдсан үйлдвэрлэгчийн фармакопейн өгүүллийг ашиглана.

19.6.Гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед хэрэглэх, эсхүл хууль хяналтын байгууллага, хяналтын улсын байцаагчаас ирүүлсэн хяналт шалгалтын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн дээжийг шинжилгээнд шууд хамруулна.

19.7.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн дээжийг батлагдсан тоо, хэмжээгээр хүлээн авах, бүртгэх, хуваарилах, шинжилгээнд оруулах, шинжилгээний тохирлын тухай мэдэгдлийг олгох, загвар дээжийг хадгалах, шинжилгээний төлбөр тооцоотой холбоотой үйл ажиллагааг зааврын дагуу гүйцэтгэнэ.

19.8.Шинжилгээнд ирүүлсэн эмийн дээж батлагдсан тоо, хэмжээнд хүрээгүй, анхан шатны маягтыг бүрэн бөглөөгүй, дээжийн мэдээлэл зөрүүтэй, дагалдах баримт бичгийн бүрдүүлбэр хангагдаагүй тохиолдолд буцаана.

19.9.Хүсэлт гаргагч батлагдсан тарифын дагуу шинжилгээний төлбөрийг хариуцна.

19.10.Улсын байцаагчаас ирүүлсэн хяналт шалгалтын дээж, гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжтэй асуудлыг магадлах зорилгоор хийгдэх шинжилгээний төлбөр төлөх этгээд тодорхой бус тохиолдолд шинжилгээний төлбөрөөс чөлөөлнө.

19.11.Шинжилгээний тохирлын тухай мэдэгдэл, сорилтын дүнгийн нууцлалыг хадгалж, хүсэлт гаргагчид мэдэгдэнэ.

20 дугаар зүйл.Эмийг зах зээлд гаргасны дараах тандалт судалгаа

20.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эмийн чанар, аюулгүй байдлын төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус тандалт судалгааг батлагдсан стандарт, ажиллагааны зааврын дагуу хийнэ.

20.2.Төлөвлөгөөт тандалт судалгаанд хамруулах эмийг хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн эрсдэлд суурилсан аргаар сонгоно.

20.3.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эмийн эмчилгээний идэвх тодорхойлох судалгааг Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.7, 15.1.11, 15.1.13-т заасан байгууллагатай хамтран зохион байгуулна. Тандалт судалгааны зардлыг улсын төсвөөс гаргах бөгөөд судалгааны дүнд үндэслэн зохицуулалтын арга хэмжээг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага авна.

20.4.Эрүүл мэндийн байгууллага чанарын шаардлага хангаагүй, улсын бүртгэлд бүртгэлгүй, хуурамч байж болзошгүй эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийн талаарх анхааруулга мэдээллийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тухай бүр мэдээлнэ.

20.5. Олон улсын байгууллагаас болон гадаад улсад сэрэмжлүүлсэн эмтэй ижил найрлагатай эм, өмнө нь лабораторийн шинжилгээгээр шаардлага хангаагүй тохиолдол гарч байсан эм, хүүхдийн эм болон хуурамч, стандартын бус байж болзошгүй эмийн талаарх мэдээлэл, эмнэлгийн мэргэжилтэн, иргэн, холбогдох төрийн бус байгууллагаас ирүүлсэн мэдээлэлд үндэслэн өндөр эрсдэлтэй эм гэж үзэн тандалт судалгааг яаралтай хийнэ.

20.6. Тандалт судалгааны дүн, хяналтын улсын байцаагчийн дүгнэлтэд үндэслэн шуурхай сэрэмжлүүлэх, зах зээлийн эргэлтээс сэргийлэх, эргүүлэн татах, устгах, бүртгэлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох арга хэмжээг дангаар, эсхүл хууль сахиулах байгууллага, холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

20.7. Эрүүл мэндийн байгууллага, хангамжийн байгууллага нь сав, баглаа боодлын битүүмжлэл, хаяг, шошгын бүрэн бүтэн байдал алдагдсан, нийлүүлэгдсэн бүтээгдэхүүний цувралын дугаар, шинжилгээний дүн зөрсөн, хадгалалт, түгээлтийн горим алдагдсан, чанар, аюулгүй байдлын шаардлага хангаагүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний талаар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тухай бүр мэдээлнэ.

20.8. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нь чанар, аюулгүй байдалтай холбоотой эрүүл мэндийн байгууллага, хангамжийн байгууллага, олон улсын байгууллага, иргэдээс ирүүлсэн сэрэмжлүүлэг мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж шаардлагатай тохиолдолд олон нийтэд анхааруулга, мэдээлэл хүргэнэ.

20.9. Лабораторийн шинжилгээний дүнгээр шаардлага хангаагүй, улсын бүртгэлд бүртгэлгүй, хуурамч байж болзошгүй эм, вакцин, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл нь хүний амь насанд ноцтой эрсдэл учруулж болзошгүй бол 24 цагийн дотор, эрүүл мэндэд богино хугацааны эрсдэл үзүүлж болзошгүй бол 72 цагийн дотор, эрүүл мэндэд эрсдэл, сөрөг нөлөө үзүүлэх магадлал бага бол 14 хоногт багтаан эрүүл мэндийн байгууллага, хангамжийн байгууллага, хэрэглэгчээс энэ хуулийн 20.6-д заасны дагуу эргүүлэн татна.

20.10. Эмийн чанар, аюулгүй байдалтай холбоотой гарах шинжилгээний төлбөр, зах зээлээс эргүүлэн татах, устгах, хохирлыг барагдуулах, тандан судлах зардлыг зөрчил гаргасан иргэн, хуулийн этгээд хариуцна.

20.11.Нөхцөлт бүртгэл олгосон эм, вакцины чанар, аюулгүй байдалд үйлдвэрлэгч, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тандалт судалгаа хийнэ.

20.12.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нь шаардлагатай тохиолдолд тандалт судалгааны дээжийг итгэмжлэгдсэн хөндлөнгийн болон олон улсын лавлагаа лабораторид шинжлүүлэн, харьцуулсан дүн шинжилгээг хийж болно.

20.13.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага шаардлагатай тохиолдолд тандалт судалгаа гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж, гэрээгээр гүйцэтгүүлж болно.

20.14.Хангамжийн байгууллага өөрийн үйлдвэрлэсэн, импортолсон, ханган нийлүүлсэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тандалт судалгааг холбогдох хууль, дүрэм журам, зааварт нийцүүлэн эмийг улсын бүртгэлд бүртгэгдсэнээс хойш эхний 3 жилийн хугацаанд хагас жил тутамд, түүнээс хойш жил тутам хийж, дүнг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тухай бүр хүргүүлнэ.

21 дүгээр зүйл. Фармаковижиланс

21.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эмийн гаж нөлөө, вакцин, биобэлдмэлийн урвал хүндрэлийг илрүүлэх, үнэлэх, тандан судлах, урьдчилан сэргийлэх, хянах фармаковижилансийн үйл ажиллагааг Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1-д заасан байгууллага болон хангамжийн байгууллага, иргэнтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

21.2.Эм, эмийн үйлчлэгч бодис бүртгүүлэгч, импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч, гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар фармаковижилансийн үйл ажиллагааг баримтжуулж, тогтмол шинэчилнэ.

21.3.Эрүүл мэндийн байгууллага, эмнэлгийн мэргэжилтэн, эмийн эмчилгээний хороо, хангамжийн байгууллага, гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар нь эмийн гаж нөлөө мэдээлэгдсэн тохиолдол бүрд энэ тухай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад мэдээлэх үүрэгтэй.

21.4.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага мэдээлэгдсэн эмийн гаж нөлөөний үнэлгээг холбогдох зөвлөлийн шийдвэрээр баталгаажуулан хүн ам болон эрүүл мэндийн байгууллага, олон улсын холбогдох байгууллагад мэдээлж, эрсдэлээс сэргийлэх хариу арга хэмжээ авна.

21.5. Фармаковижилансийн үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага батална.

22 дугаар зүйл. Анхдагч эм бүтээх

22.1. Дотоодын үйлдвэрийн шинээр бүтээсэн эмийг эмнэлзүйн өмнөх судалгаа, эмнэлзүйн туршилтад хамруулж, эмийн бүртгэлд бүртгэсний дараа хэрэглээнд гаргана.

22.2. Анхдагч эмэнд патент олгох асуудлыг холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулна.

22.3. Эмнэлзүйн өмнөх судалгааг эм зүй, хор судлал, эм судлалын буюу эмийн кинетик, динамикийн чиглэлээр явуулна.

22.4. Эм зүйн судалгаагаар дараах үзүүлэлтийг тогтоон баталгаажуулсан байна:

22.4.1. эмийн үйлчлэгч бодисын чанар, цэвэршилт;

22.4.2. эмийн бодисыг таних өвөрмөц урвал, тооны агууламжийн хэмжээ;

22.4.3. шаардлагатай тохиолдолд биологийн аргаар тогтоосон үйлчлэгч бодисын хэмжээ;

22.4.4. эмийн тогтвортой чанар;

22.4.5. биохүрэхүй;

22.4.6. холбогдох бусад шинжилгээний дүн.

22.5. Хор судлалын судалгаагаар дараах дүгнэлтийг гаргасан байна:

22.5.1. химийн цэвэр бодис агуулсан бол үр хөврөлд нөлөөлөх, хавдар үүсгэх, удмын генд нөлөөлөхгүйг баталсан эмгэг судлал, гистологийн судалгааны дүн;

22.5.2. архаг болон цочмог хордлогын тун, хэмжээ, амьтанд хийсэн туршилтын дүн.

22.6. Эмийн кинетикийн судалгаагаар тухайн эм хүний биед шимэгдэх, хүний биеэс ялгарах хугацаа болон биохүрэхүйг тогтоосон байна.

22.7.Эмийн динамикийн судалгаагаар дараах үзүүлэлтийг тогтоосон байна:

- 22.7.1.хэрэглэх заавар, эмчилгээний тунг;
- 22.7.2.бусад эрхтэн системд үзүүлэх нөлөө;
- 22.7.3.эмийн харилцан үйлчлэл;
- 22.7.4.үйлдлийн идэвхийг тодорхойлсон дүн.

22.8.Анхдагч эмийн эмнэлзүйн өмнөх судалгааны дүнг анагаах ухааны чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ эрхэлдэг эрдэм шинжилгээний байгууллага, анагаах ухааны боловсрол олгох их, дээд сургуулийн эрдмийн зөвлөл хэлэлцэн дүгнэлт гаргана.

23 дугаар зүйл.Эмийн эмнэлзүйн туршилт

23.1.Эмийн эмнэлзүйн туршилт хийхдээ хууль, анагаах ухааны ёс зүйг дээдлэх, хүний эрхийг хүндэтгэх, гарч болох эрсдэл, үр нөлөөг үнэлэн үр дүнтэй байх зарчмыг баримталж, шинжлэх ухаанд үндэслэж Хельсинкийн тунхаглал, эмнэлзүйн туршилт судалгааны зохистой дадлыг мөрдөнө.

23.2.Эмийн эмнэлзүйн туршилтыг эмийн бүтээгдэхүүний үйлдлийн идэвх, аюулгүй байдлыг үнэлэх, эмийн тунг тогтоох, эмийн шимэгдэлт, тархалт, хувиралт, ялгаралтыг судлах, эмийн гаж нөлөөг илрүүлэх, үнэлэх, эм судлалын үйлдлийг тогтоох зорилгоор явуулна.

23.3.Эмийн эмнэлзүйн туршилтыг үйлдвэрлэгч, ивээн тэтгэгч, захиалагчаас хараат бус байдлаар гүйцэтгэнэ.

23.4.Эмийн эмнэлзүйн туршилтыг Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд заасан эрдэм шинжилгээний байгууллага, Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.12, 15.1.13-т заасан байгууллага гүйцэтгэнэ.

23.5.Монгол Улсад шинээр бүтээсэн эмийн эмнэлзүйн туршилт хийх тохиолдолд эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Анагаах ухааны ёс зүйн хяналтын хороо болон Эмийн зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага 1, 2, 3 дугаар үе шат бүрд туршилт хийх аргачлалыг баталж, зөвшөөрөл олгоно.

23.6.Гадаад улсад шинээр бүтээсэн эмийн хувьд зөвхөн эмнэлзүйн 3 дугаар үе шатны олон төвт судалгааг Монгол Улсад хийж болно. Энэ тохиолдолд эмнэлзүйн өмнөх болон эмнэлзүйн туршилтын 1, 2 дугаар үе шатны судалгааны дүн, хүн амын эрүүл мэндийн зайлшгүй

хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Анагаах ухааны ёс зүйн хяналтын хороо, Эмийн зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага туршилт хийх аргачлалыг баталж, зөвшөөрөл олгоно.

23.7.Эмийн эмнэлзүйн туршилтыг төлөвлөсөн хугацаанаас өмнө зогсоох, зөвшөөрөгдсөн аргачлалд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд энэ хуулийн 23.5, 23.6-д заасан зөвшөөрлийг дахин авна.

23.8.Эмийн эмнэлзүйн туршилт хийх аргачлалд эмнэлзүйн өмнөх судалгаагаар тухайн эм нь аюулгүй, үйлдлийн идэвхтэй болох нь тогтоогдсон шинжлэх ухааны үндэслэлтэй нотолгоо, туршилт судалгааны дэлгэрэнгүй арга, туршилтын хугацаа, хамрах хүрээ, шалгуур, таниулсан зөвшөөрлийн хуудасны загвар, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, үр дүнг боловсруулах дүн шинжилгээний аргачлал, үндсэн судлаач, гүйцэтгэгч баг, түншлэгч байгууллагын мэдээлэл, хөндлөнгийн хяналт болон бусад холбогдох мэдээллийг тусгасан байна.

23.9.Эмийн эмнэлзүйн туршилт гүйцэтгэгч нь туршилтын зорилго, аргачлал, болзошгүй эрсдэл болон ашиг тус, талуудын эрх, үүргийн талаар тусгасан гэрээг батлагдсан загварын дагуу туршилтад хамрагдах хүмүүстэй байгуулж, хөндлөнгийн гэрчээр баталгаажуулна.

23.10.Эмийн эмнэлзүйн туршилтын үе шат, тавигдах шаардлага, оролцогч талуудын эрх, үүрэг, хариуцлага, гэрээний загвар, хяналт тавих журам, лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт судалгаа хийх журмыг эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн батална.

23.11.Эмнэлзүйн туршилтын эм нь үйлдвэрлэлийн болон лабораторийн зохистой дадлын стандарт хангасан үйлдвэрт үйлдвэрлэгдсэн байна.

23.12.Эмийн эмнэлзүйн туршилт гүйцэтгэгч нь туршилтын үе шат бүрийн дүнг Эмийн зөвлөлийн хуралд танилцуулж, дүгнэлт гаргуулна. Эмийн зөвлөл шаардлагатай тохиолдолд туршилтыг түдгэлзүүлэх, зогсоох хүртэл шийдвэр гаргаж болно.

23.13.Энэ хуулийн 23.5, 23.6-д заасан зөвшөөрөлгүйгээр эмийн эмнэлзүйн туршилт судалгаа хийхийг хориглоно.

23.14.Гадаад улсад шинээр бүтээсэн эмийн эмнэлзүйн 1, 2 дугаар үе шатны судалгааг Монгол Улсад хийхийг хориглоно.

23.15.Эмийн эмнэлзүйн туршилтад хамрагдаж байгаа хүний эрүүл мэндэд учирсан эрсдэлийг арилгахаас бусад тохиолдолд туршилтыг батлагдсан аргачлалаас өөрөөр явуулахыг хориглоно.

23.16.Эмийн эмнэлзүйн туршилт гүйцэтгэгч багийн бүрэлдэхүүнд судалгааны үр дүнд нөлөөлөх ашиг сонирхолтой этгээд орохыг хориглоно.

23.17.Эмийн эмнэлзүйн туршилттай холбогдсон зардлыг туршилт гүйцэтгэгч хариуцна.

24 дүгээр зүйл.Эмийн мэдээлэл

24.1.Эмийн мэдээлэл нь үнэн, зөв, бодитой, нотолгоонд суурилсан, эмийг оновчтой, зүй зохистой, үр дүнтэй хэрэглэх, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн, үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэх байгууллагаас хараат бус байна.

24.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эмийн дараах мэдээллийг баталгаажуулж гаргана:

24.2.1.эмийн аюулгүй байдлын мэдээлэл, сэрэмжлүүлэг;
24.2.2.олон нийтэд эмийн зохистой хэрэглээний талаар өгөх мэдээлэл;

24.2.3.эмийн хэрэглэх заавар, шошго, тэмдэглэгээ.

25 дугаар зүйл.Эмийн шошго, тэмдэглэгээ

25.1.Эмийн сав, баглаа боодол дээрх хаяг, шошго, тэмдэглэгээ нь бүртгэлд заасан мэдээлэл, баталгаажсан хэрэглэх заавартай тохирсон байх бөгөөд дараах мэдээллийг агуулсан байна:

25.1.1.эмийн худалдааны болон олон улсын нэр, хэлбэр;
25.1.2.тун, хэмжээ, тоо ширхэг;
25.1.3.үйлдвэрлэгчийн нэр;
25.1.4.цувралын дугаар;
25.1.5.хэрэглэх арга;
25.1.6.үйлдвэрлэсэн он, сар, өдөр, хүчинтэй хугацаа;
25.1.7.олгох нөхцөл;
25.1.8.хадгалах нөхцөл;
25.1.9.бараа, бүтээгдэхүүний олон улсын худалдааны стандарт код.

25.2.Эмийн хэрэглэх заавар дараах мэдээллийг агуулсан байна:

- 25.2.1.үйлдвэрлэгчийн нэр, албан ёсны хаяг;
- 25.2.2.эмийн худалдааны болон олон улсын нэр;
- 25.2.3.эмийн найрлага, тун, хэмжээ;
- 25.2.4.хэрэглэх заалт;
- 25.2.5.хориглох заалт;
- 25.2.6.гаж нөлөө;
- 25.2.7.бусад эмтэй харилцан үйлчлэл;
- 25.2.8.хэрэглэх арга;
- 25.2.9.анхааруулга;
- 25.2.10.хүчинтэй хугацаа;
- 25.2.11.хадгалах нөхцөл;
- 25.2.12.олгох нөхцөл.

25.3.Орчин үеийн эмийн хэлбэрт оруулсан дотоодын үйлдвэрийн уламжлалт эмийн шошго дээр энэ хуулийн 25.1-д зааснаас гадна уламжлалт эмийн жорын нэршлийг бичнэ.

25.4.Монгол Улсад импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах эмийн сав, баглаа боодол дээрх шошго, тэмдэглэгээ нь монгол, англи, орос хэлний аль нэг хэлээр бичигдсэн байх бөгөөд хэрэглэх заавар нь монгол хэлээр байна.

26 дугаар зүйл.Эмийн зар сурталчилгаа

26.1.Эмийн зар сурталчилгаа, таниулах үйл ажиллагаанд дараах нийтлэг зарчмыг баримтална:

26.1.1.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас баталгаажуулсан мэдээлэл, хэрэглэх зааварт үндэслэх;

26.1.2.агуулга нь тодорхой, ойлгомжтой, мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээнд нийцсэн байх;

26.1.3.шинжлэх ухааны нотолгоонд суурилсан, үнэн зөв байх.

26.2.Эмийн зар сурталчилгааны зөвшөөрлийг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 2.2 дугаар зүйлийн 1-д заасан хугацаагаар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэх байгууллагад олгож, хяналт тавина.

26.3.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас олгосон зөвшөөрлийн хүрээнд тусгай

зөвшөөрөлтэй үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага телевиз, радио, самбар, мэргэжлийн хэвлэл, албан ёсны цахим хуудсаар эмийн зар сурталчилгаа явуулна.

26.4.Эмийн зар сурталчилгаа нь харааны бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дуун тайлбар, сонсголын бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дохионы хэл, эсхүл бичгэн тайлбартай байна.

26.5.Зар сурталчилгааны тухай хуулийн¹⁰ 13 дугаар зүйлд зааснаас гадна дараах эмийн зар сурталчилгааг хориглоно:

26.5.1.зар сурталчилгааны зөвшөөрөлгүйгээр олон нийтэд эм сурталчлах;

26.5.2.эмнэлгийн мэргэжилтэн эм сурталчлах;

26.5.3.жороор олгох эм, эмнэлгийн нөхцөлд хэрэглэх эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийг сурталчлах;

26.5.4.хүүхдэд шууд зөвлөсөн, ухуулсан, бусад хэлбэрээр нөлөөлсөн эмийг сурталчлах;

26.5.5.эмийг ховор, үр дүн нь бусад эмээс илүү, аюулгүй, гаж нөлөөгүй, шинэ эм, патентлагдсан, хямд үнэтэй гэж иргэдийг төөрөгдөлд оруулан сурталчлах;

26.5.6.эмийн худалдан авалт, борлуулалтад урамшуулал олгох, үнийн хямдрал үзүүлэх талаар нийтэд чиглэн сурталчлах;

26.5.7.эмийг зүй бус, бодит байдал болон ёс суртахуунд үл нийцсэн, далд агуулгаар сурталчлах;

26.5.8.иргэн, хуулийн этгээд зар сурталчилгааны зөвшөөрөлгүй эмийн сурталчилгаанд оролцох, дэмжих, сурталчлах, санхүүгийн дэмжлэг өгөх, авах;

26.5.9.эмийг цахим орчин дахь нийгмийн сүлжээгээр сурталчлах;

26.5.10.эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг өвчнийг оношлох, эмчлэх үйлдэлтэй гэж олон нийтийг төөрөгдөлд оруулсан байдлаар сурталчлах;

¹⁰ Зар сурталчилгааны тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2002 оны 23 дугаарт нийтлэгдсэн.

26.5.11.тамирчин болон спортоор хичээллэж байгаа иргэнд эмчилгээний бус зорилгоор Дэлхийн допингийн эсрэг код, олон улсын стандартад хориглосон жагсаалтад орсон эмийг санал болгох, дэмжин сурталчлах, зарж борлуулах;

26.5.12.энэ хуулийн 26.3-т зааснаас бусад мэдээлэх хэрэгслээр сурталчлах.

26.6.Эмийн зар сурталчилгаатай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Зар сурталчилгааны тухай хууль, Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулиар¹¹ зохицуулна.

27 дугаар зүйл.Эм таниулах үйл ажиллагаа

27.1.Эм таниулах үйл ажиллагааг эмнэлгийн мэргэжилтэнд зориулан үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэх байгууллага, гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газрын эмчлэх, эм барих үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл бүхий мэргэжилтэн хийнэ.

27.2.Эм таниулах үйл ажиллагаа нь эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүйн хэм хэмжээнд нийцсэн байна.

27.3.Эмнэлгийн мэргэжилтэн нь эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнтэй холбоотой ташаа, бүрэн бус, ойлгомжгүй, шинжлэх ухааны үндэслэлгүй, хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт, удирдамжид нийцээгүй мэдээлэл бүхий сурталчилгаа, таниулах үйл ажиллагааны талаар холбогдох эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх үүрэгтэй.

27.4.Эм таниулахад дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

27.4.1.бүртгэлгүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг таниулах;

27.4.2.эмнэлгийн мэргэжилтнийг сүлжээний бизнест татан оролцуулах, аливаа хэлбэрийн урамшуулал өгөх, сургалтын багц цаг олгох;

27.4.3.эмнэлгийн мэргэжилтэн нь бэлэг, хандив, урамшуулал авах, аялал, гадаад, дотоодын сургалтад хамрагдах зэрэг аливаа хэлбэрийн дэмжлэг авах.

¹¹ Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хууль "Төрийн мэдээлэл "эмхэтгэлийн 2020 оны 06 дугаарт нийтлэгдсэн.

28 дугаар зүйл.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, тэдгээрийн түүхий эдийн хяналт, зохицуулалт

28.1.Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд хэрэглэх мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жагсаалт болон тэдгээрийг үйлдвэрлэх, импортлох, ханган нийлүүлэх, экспортлох, хадгалах, устгах, түгээх, худалдах үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

28.2.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах тусгай зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохтой холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хууль, Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулиар¹² зохицуулна.

28.3.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лаборатори нь мансууруулах эмийн дээж, сэтгэцэд нөлөөт эмийн дээж, тэдгээрийн түүхий эдийн дээж, стандарт бодисыг судалгаа, шинжилгээний зорилгоор ашиглаж, хадгалж болно.

29 дүгээр зүйл.Эмийн зохистой хэрэглээ

29.1.Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэхэд эмнэлгийн мэргэжилтэн, иргэн, холбогдох байгууллага оролцоно.

29.2.Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх талаар эмч дараах эрх, үүрэгтэй:

29.2.1.үйлчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн хэрэгцээнд нийцүүлэн оновчтой сонголт хийх, эмчилгээний үр дүнд эргэн хяналт тавих;

29.2.2.эмийн тун, хэмжээ, хэрэглэх арга, эмчилгээний үргэлжлэх хугацаа, илэрч болзошгүй гаж нөлөө, харилцан үйлчлэлийн талаар үйлчлүүлэгчид тайлбарлах;

29.2.3.эмийн гаж нөлөөг хянах, тухай бүр мэдээлэх;

29.2.4.эмийг эмийн жорын стандартын дагуу бичих.

29.3.Эрүүл мэндийн байгууллагад ажиллаж байгаа эм зүйч эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх талаар дараах эрх, үүрэгтэй:

¹² Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэлийн 2002 оны 46 дугаарт нийтлэгдсэн.

29.3.1.эмнэлгийн мэргэжилтэнд эмийн үйлдэл, хэрэглээний талаар мэдээлэл өгөх, мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх;

29.3.2.эмийн сонголт, тун, хэрэглэх хугацаа, бичил биетний эсрэг эмийн хэрэглээ, эм хоорондын болон эм, хүнсний харилцан үйлчлэл, эмийн гаж нөлөөг хянах;

29.3.3.эмийн гаж нөлөө илэрсэн тохиолдолд батлагдсан маягтын дагуу бүртгэн мэдээлэх;

29.3.4.эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд хэрэглэж байгаа эм, биоэбэлдмэлийн чанар, аюулгүй байдалд тандалт судалгаа хийх.

29.4.Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх талаар жор баригч дараах эрх, үүрэгтэй:

29.4.1.эм олгохдоо тухайн эмийн хэрэглэх арга, хадгалах нөхцөл, эмийн зохистой хэрэглээний талаар үйлчлүүлэгчид мэдээлэл өгөх;

29.4.2.мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийг тусгай жороор, бусад эмийг энгийн жороор олгох;

29.4.3.жороор олгох эмийг цаасан, эсхүл цахим жорын кодоор олгох;

29.4.4.эмийг иргэнд дахин савлан олгохдоо савлалт, шошго дээр эмийн нэр, тун, хэрэглэх арга, хэмжээг бичсэн байх;

29.4.5.эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид бага насны хүүхдийн эмийг олгохдоо эмийн зохистой хэрэглээний талаарх мэдээлэл өгөх.

29.5.Иргэн эмийг зохистой хэрэглэх талаар дараах эрх, үүрэгтэй:

29.5.1.эмийн талаар үнэн зөв, бодит мэдээллийг эмнэлгийн мэргэжилтнээс авах;

29.5.2.эмийн жорд бичигдсэн эмийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг эмийн сангаас авах;

29.5.3.эмийг эмчийн зааврын дагуу тасалдалгүй, бүрэн, зөв хэрэглэх;

29.5.4.хуурамч байж болзошгүй эмээр үйлчилж байгаа байгууллага, иргэний талаар холбогдох байгууллагад мэдээлэх;

29.5.5.эмийн гаж нөлөөний талаар эрүүл мэндийн байгууллагад мэдээлэх;

29.5.6.эмийн үнийг ил тод байршуулахыг шаардах.

29.6.Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх талаар эрүүл мэндийн байгууллага дараах үүрэгтэй:

29.6.1.эмийн хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандартыг хангах;

29.6.2.эмийн зохистой хэрэглээний талаар үйлчлүүлэгчид мэдээлэл, сургалт тогтмол хийх.

30 дугаар зүйл.Эмийн эмчилгээний хороо

30.1.Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.5, 15.1.7, 15.1.11, 15.1.13-т заасан эрүүл мэндийн байгууллагад орон тооны бус эмийн эмчилгээний хороо болон бичил биетний эсрэг эмийн дэд хороо ажиллана.

30.2.Эмийн эмчилгээний хороо болон бичил биетний эсрэг эмийн дэд хорооны ажиллах журмыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

30.3.Эмийн эмчилгээний хороо нь эмнэлзүйн эм судлаач, эмнэлзүйн эм зүйч, чанарын албаны дарга, тасгийн эрхлэгч, лабораторийн болон нян судлаач эмч, халдвар судлаач эмч, статистикч эмч, сувилахуйн арга зүйч, санхүүгийн удирдах ажилтан нарын төлөөлөл оролцсон бүрэлдэхүүнтэй байна.

30.4.Эмийн эмчилгээний хороог эмчилгээ эрхэлсэн орлогч дарга тэргүүлэх бөгөөд нарийн бичгийн даргаар эм зүйн албаны дарга, эсхүл мэргэжлээрээ 5-аас доошгүй жил ажилласан эм зүйч ажиллана.

30.5.Эмийн эмчилгээний хорооны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, төсвийг эмнэлгийн дарга баталж, шаардагдах зардлыг жил бүр төсөвт тусган, санхүүжүүлнэ.

30.6.Эмийн эмчилгээний хороо дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

30.6.1.эмийн чанар, аюулгүй байдал, эмчилгээний идэвх, хүртээмж, төлөвлөлт, үр дүнг судлах, хянах, үнэлэх, эмчилгээний болон эдийн засгийн үр ашиггүй хэрэглээг бууруулах, нотолгоонд суурилан сонгох, эмчилгээ, оношилгооны зааврыг мөрдүүлэх, зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, үр дүнг байгууллагын удирдлагад тогтмол танилцуулах;

30.6.2.гаж нөлөө үүсгэх өндөр эрсдэлтэй эмийн жагсаалтыг эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний онцлогтоо тохируулан гаргаж, жагсаалтад орсон эмийн гаж нөлөө илэрсэн үед авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны заавар боловсруулан баталж, мөрдүүлэх;

30.6.3.эмийн гаж нөлөөг бүртгэн мэдээлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах, холбогдох журмын дагуу эмийн гаж нөлөөний мэдээллийг хэлэлцэж, дүнг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх;

30.6.4.эмийн хэрэглээтэй холбоотой тохиолдож болзошгүй эрсдэл, эмчилгээний алдаа дутагдлаас сэргийлэх, түүнийг арилгах арга хэмжээг зохион байгуулах;

30.6.5.эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээтэй холбоотой халдвараас сэргийлэх аргачлал, гарын авлага, удирдамжийг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

30.6.6.эмнэлгийн мэргэжилтнийг шинэ эмийн мэдээллээр хангах, эмийн эмчилгээг оновчтой, эдийн засгийн үр ашигтай, үр дүнтэй төлөвлөх чадварыг бий болгох ажлыг зохион байгуулах, удирдлага, арга зүйгээр хангах;

30.6.7.бичил биетний тэсвэржилттэй тэмцэх хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэх, мэдрэг чанарын зүй тогтлыг тандах, судлах;

30.6.8.бичил биетний эсрэг эмийн зохистой хэрэглээний талаарх эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний мэдлэг, дадлага, хандлагыг дээшлүүлэх, нянгийн эсрэг эмийн эмчилгээний үндэслэл, жор бичилтийг сайжруулах сургалтыг зохион байгуулах;

30.6.9.хорооны тайланг жил бүрийн 02 дугаар сарын 15-ны дотор эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх.

31 дүгээр зүйл.Зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалт

31.1.Зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалтыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын саналыг үндэслэн эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хоёр жил тутамд шинэчлэн батална.

31.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нь зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалтыг боловсруулахдаа Эмийн эмчилгээний хороо, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Мэргэжлийн салбар зөвлөл, Эмийн зөвлөлийн саналыг авсан байна.

31.3.Зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийг сонгоход дараах зарчмыг баримтална:

31.3.1.чанар, аюулгүй байдал, эмчилгээний идэвх нотлогдсон байх;

31.3.2.эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний шатлал бүрд үзүүлэх оношилгоо, эмчилгээ, урьдчилан сэргийлэлтэд нэн тэргүүнд хэрэглэгдэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл байх;

31.3.3.эмнэлзүйн удирдамжид заасан байх;

31.3.4.хүн амын өвчлөлийн байдал, эмнэлзүйн хэрэгцээнд тохирсон байх;

31.3.5.дан найрлагатай, ерөнхий нэршлийн эмийг чухалчлах;

31.3.6.эмчилгээний идэвх, эдийн засгийн эрсдэл, үр ашгийг тооцсон байх;

31.3.7.Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын загвар жагсаалтыг харгалзах;

31.3.8.нийлмэл найрлагатай эмийг сонгох тохиолдолд эмийн үйлчлэгч бодисыг дан найрлагаар хэрэглэснээс давуу болохыг нотолсон байх;

31.3.9.нотолгоонд суурилсан, хараат бус мэдээллийн олон эх сурвалж ашигласан байх.

31.4.Зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийг сонгохдоо энэ хуулийн 31.3-т заасан зарчмын 70-аас дээш хувийг хангасан байна.

32 дугаар зүйл.Эмийн үндэсний лавлах

32.1.Эмийн үндэсний лавлах гэж зонхилон тохиолдох өвчний оношилгоо, эмчилгээнд үндэсний хэмжээнд хэрэглэгдэх, шинжлэх ухааны нотолгоонд суурилсан, олон улсын нэршил бүхий эмийн мэдээллийн эмхэтгэлийг ойлгоно.

32.2.Эмийн үндэсний лавлахыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Мэргэжлийн салбар зөвлөл Эмийн эмчилгээний хороотой хамтран олон улсын эмнэлзүйн удирдамж, заавар, нотолгоонд суурилсан мэдээлэлд үндэслэн боловсруулах бөгөөд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хянан баталгаажуулж цахим хэлбэрээр гаргана.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТ

33 дугаар зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн бүртгэл

33.1.Монгол Улсад үйлдвэрлэх, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах эмнэлгийн хэрэгсэл энэ хуулийн 33.9-д зааснаас бусад тохиолдолд бүртгэлтэй байна.

33.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэ хуулийн 33.1-д заасан бүртгэлийг энэ хуулийн 15.3.1, 15.3.7 дахь заалт болон үйлдвэрлэгч улсад зах зээлд гаргасныг харгалзан үзэж, энэ хуулийн 51.1-д заасан Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн дараах хэлбэрээр олгоно:

33.2.1.улсын бүртгэл;

33.2.2.эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалт.

33.3.Эмнэлгийн хэрэгслийг эрсдэлийн зэргээр ангилах журам, жагсаалтыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

33.4.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага өндөр, дунд эрсдэлтэй лабораторийн оношилгооны хэрэгслийг үйлдвэрлэгчийн хүсэлт, бүртгэлийн баримт бичиг, шинжээчийн дүгнэлт, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн 5 жилийн хугацаагаар Монгол Улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

33.5.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийг улсын бүртгэлд бүртгэхэд энэ хуулийн 33.4-т зааснаас гадна шаардлагатай тохиолдолд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лаборатори, эсхүл төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн төвийн үндэсний итгэмжлэгдсэн лавлагаа лабораторийн чанар, аюулгүй байдлын хяналт шинжилгээний дүнг нэмэлтээр авч болно.

33.6.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээнд олон улсын нэршил, хэлбэр, үйлдвэрлэгч болон бүртгэлийн

гэрчилгээ эзэмшигчийн нэр, хаяг, албан ёсны байршил, улс, бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа, савлалтын хэлбэр, хэмжээг тусгасан байна.

33.7.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүнийг үйлдвэрлэгчийн хүсэлт, техникийн баримт бичиг, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн энэ хуулийн 33.2.2-т заасан жагсаалтад оруулна.

33.8.Өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүнийг үйлдвэрлэсэн улс, үйлдвэрлэгч, загвар, эсхүл бүтээгдэхүүний дугаар тус бүрээр нь жагсаалтад оруулна.

33.9.Дараах эмнэлгийн хэрэгсэлд бүртгэл шаардахгүй:

33.9.1.өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, лабораторийн оношилгооны хэрэгслээс бусад эмнэлгийн хэрэгсэл;

33.9.2.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэвийн ажиллагаанд шаардлагатай сэлбэг, эд анги;

33.9.3.эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, үндэсний итгэмжлэгдсэн лавлагаа лаборатори бүхий төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн төв нь лабораторийн чанарын гадаад хяналт хэрэгжүүлдэг олон улсын байгууллагатай хийсэн гэрээний дагуу нийлүүлэгдэх лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл;

33.9.4.ховор тохиолддог өвчнийг оношлох болон жилийн хэрэглээ Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.12, 15.1.13-т заасан байгууллагад хэрэглэгдэх лабораторийн оношилгооны өвөрмөц хэрэгсэл;

33.9.5.судалгаа, эрдэм шинжилгээ, сургалт, туршилт судалгаанд хэрэглэх эмнэлгийн хэрэгсэл;

33.9.6.бүртгэлийн дээж;

33.9.7.үзэсгэлэнд танилцуулах эмнэлгийн хэрэгсэл;

33.9.8.гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед хэрэглэх эмнэлгийн хэрэгсэл;

33.9.9.иргэний хувийн хэрэглээний зориулалтаар улс хоорондын шуудан илгээмжээр хүлээн авсан болон зорчигчийн хувийн хэрэглээний эмнэлгийн хэрэгсэл.

33.10.Энэ хуулийн 33.9.5, 33.9.6, 33.9.7, 33.9.9-д заасан эмнэлгийн хэрэгслийг худалдан борлуулахыг хориглоно.

34 дүгээр зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлын хяналт

34.1.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга хийх чиг үүрэг бүхий эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн лаборатори нь эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэд үйл ажиллагаа явуулна.

34.2.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулгатай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Хэмжил зүйн тухай хууль¹³ болон бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна.

34.3.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн хяналт, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүнийг шинжлэх, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга хийх журам, арга, аргачлалыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

34.4.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлын хяналтыг төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн төвийн үндэсний итгэмжлэгдсэн лавлагаа лабораторийг түшиглэн явуулна.

34.5.Эмнэлгийн хэрэгслийн дээжийг шинжлэх, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга, лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн чанарын хяналтыг шаардлагатай тохиолдолд гадаад, дотоодын итгэмжлэгдсэн лабораториор хийлгэж болно.

34.6.Энэ хуулийн 34.1-д заасан лаборатори нь дотоодын бусад итгэмжлэгдсэн лабораторийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангана.

35 дугаар зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн зах зээлд гарсны дараах тандалт судалгаа

35.1.Эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдалд зах зээлд гарсны дараа эрсдэлд суурилсан тандалт судалгааг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хийнэ.

¹³ Хэмжил зүйн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2019 оны 24 дугаарт нийтлэгдсэн.

35.2.Үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага өөрийн нийлүүлсэн эмнэлгийн хэрэгсэлд тандалт судалгаа хийж, шаардлагатай тохиолдолд эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүнийг шинжлэх, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга хийх, лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн шинжилгээ хийх зардлыг хариуцаж, шаардлага хангаагүй тохиолдолд эргүүлэн татах үүрэгтэй.

35.3.Эрүүл мэндийн байгууллага, хангамжийн байгууллага эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний ашиглалттай холбоотой сөрөг нөлөө, аюулгүй байдал, лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн үл тохирлын мэдээллийг тогтмол бүртгэж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тухай бүр мэдэгдэх үүрэгтэй.

35.4.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэ хуулийн 35.3-т заасан мэдээллийг хянаж гарсан сөрөг нөлөө, аюулгүй байдал, үл тохирлыг холбогдох байгууллагад шуурхай мэдээлж, эрсдэлээс сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

35.5.Тандалт судалгааг үндэслэн шуурхай сэрэмжлүүлэх, зах зээлийн эргэлтээс сэргийлэх, эргүүлэн татах, устгах, бүртгэлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох арга хэмжээг дангаар, эсхүл хууль сахиулах байгууллага, холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

35.6.Эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдалтай холбогдох шинжилгээ, шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга хийх, зах зээлээс эргүүлэн татах, устгах, хохирлыг барагдуулах, тандан судлах зардлыг зөрчил гаргасан иргэн, хуулийн этгээд хариуцна.

36 дугаар зүйл.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт судалгаа

36.1.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт судалгаа хийх зөвшөөрлийг Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага олгоно.

36.2.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт судалгааг эрдэм шинжилгээний байгууллага, эсхүл Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.12, 15.1.13-т заасан байгууллага гүйцэтгэнэ.

36.3.Лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл нь үйлдвэрлэлийн болон лабораторийн зохистой дадлын стандарт хангасан үйлдвэрт үйлдвэрлэгдсэн байна.

36.4.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлын судалгаанд хяналт шалгалт хийнэ.

37 дугаар зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн мэдээлэл

37.1.Эмнэлгийн хэрэгслийн мэдээлэл нь үнэн, зөв, бодитой, нотолгоонд суурилсан, хэрэглэх заавар, хэрэглэгчийн гарын авлагад нийцсэн, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалахад чиглэсэн, үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэгчээс хараат бус байна.

37.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага дараах эмнэлгийн хэрэгслийн мэдээллийг баталгаажуулж гаргана:

37.2.1.эмнэлгийн хэрэгслийн аюулгүй байдлын мэдээлэл, сэрэмжлүүлэг;

37.2.2.эмнэлгийн хэрэгслийн ашиглалтын заавар, шошго, тэмдэглэгээ.

38 дугаар зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн шошго, тэмдэглэгээ

38.1.Эмнэлгийн хэрэгслийн шошго, тэмдэглэгээ тухайн бүтээгдэхүүний гадна талд, бүтээгдэхүүний нэр, загвар гадна хайрцагт байна.

38.2.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн сав, баглаа боодол дээрх шошго, тэмдэглэгээ дараах мэдээллийг агуулна:

38.2.1.худалдааны болон олон улсын нэр;

38.2.2.үйлдвэрлэгчийн нэр;

38.2.3.бүтээгдэхүүний нэр;

38.2.4.цуврал, эсхүл бүтээгдэхүүний дугаар;

38.2.5.зориулалт;

38.2.6.хэрэглэх арга;

38.2.7.үйлдвэрлэсэн он, сар, өдөр, хүчинтэй хугацаа;

38.2.8.хадгалах нөхцөл;

38.2.9.хэмжээ;

38.2.10.анхааруулга.

38.3.Лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн хэрэглэх заавар монгол хэлээр байх бөгөөд дараах мэдээллийг агуулна:

- 38.3.1.үйлдвэрлэгчийн нэр, албан ёсны хаяг;
- 38.3.2.худалдааны болон олон улсын нэр;
- 38.3.3.хэрэглэх заалт;
- 38.3.4.хориглох заалт;
- 38.3.5.хадгалах нөхцөл;
- 38.3.6.анхааруулга.

38.4.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн гадна талд байрлах шошго, тэмдэглэгээ дараах мэдээллийг агуулна:

- 38.4.1.бүтээгдэхүүний нэр;
- 38.4.2.үйлдвэрлэгчийн нэр, албан ёсны хаяг;
- 38.4.3.загварын нэр;
- 38.4.4.серийн дугаар;
- 38.4.5.үйлдвэрлэсэн он;
- 38.4.6.цахилгаан тэжээл, давтамж.

38.5.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэрэглэх заавар монгол хэлээр байх бөгөөд дараах мэдээллийг агуулна:

- 38.5.1.бүтээгдэхүүний нэр;
- 38.5.2.үйлдвэрлэгчийн нэр;
- 38.5.3.загварын нэр;
- 38.5.4.ашиглалтын нөхцөл, заавар;
- 38.5.5.аюулгүй ажиллагаа;
- 38.5.6.засвар үйлчилгээний талаар холбоо барих мэдээлэл.

38.6.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэрэглэгчийн гарын авлага монгол, эсхүл англи хэлээр байх бөгөөд дараах мэдээллийг агуулна:

- 38.6.1.бүтээгдэхүүний нэр;
- 38.6.2.үйлдвэрлэгчийн нэр;
- 38.6.3.загварын нэр;
- 38.6.4.техникийн үзүүлэлт;
- 38.6.5.ашиглалтын заавар;
- 38.6.6.хадгалах болон тээвэрлэх нөхцөл;
- 38.6.7.ашиглалтын нөхцөл;
- 38.6.8.аюулгүй ажиллагаа;
- 38.6.9.суурилуулалт хийх зааварчилгаа;
- 38.6.10.засвар үйлчилгээ хийх зааварчилгаа;

38.6.11.холбоо барих үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага;

38.6.12.ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн нөхцөл.

38.7.Өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний сав, баглаа боодол дээрх шошго, тэмдэглэгээ дараах мэдээллийг агуулна:

38.7.1.худалдааны болон олон улсын нэршил;

38.7.2.үйлдвэрлэгчийн нэр;

38.7.3.цувралын, эсхүл бүтээгдэхүүний дугаар;

38.7.4.үйлдвэрлэсэн он, сар, өдөр, хүчинтэй хугацаа;

38.7.5.хадгалах нөхцөл;

38.7.6.анхааруулга;

38.7.7.нэг удаагийн болон давтан ашиглахад зориулсан эсэх.

38.8.Өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний хэрэглэх заавар монгол хэлээр байх бөгөөд дараах мэдээллийг агуулна:

38.8.1.үйлдвэрлэгчийн нэр, албан ёсны хаяг;

38.8.2.худалдааны болон олон улсын нэр;

38.8.3.зориулалт;

38.8.4.анхааруулга;

38.8.5.хадгалах нөхцөл;

38.8.6.хэрэглэх зааварчилгаа;

38.8.7.нэг удаагийн болон давтан ашиглахад зориулсан эсэх;

38.8.8.давтан ашиглахад зориулсан бол ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн нөхцөл.

38.9.Эмнэлгийн хэрэгслийн шошго, тэмдэглэгээ, хэрэглэх заавар нь бүртгэлд заасан мэдээлэлтэй ижил байна.

38.10.Эмнэлгийн хэрэгслийн шошго, тэмдэглэгээ монгол, англи хэлний аль нэг хэлээр бичигдсэн байна.

39 дүгээр зүйл.Эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаа, таниулах үйл ажиллагаа

39.1.Эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаа, таниулах үйл ажиллагаанд энэ хуулийн 26.1-д заасан зарчмыг баримтална.

39.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас олгосон зөвшөөрлийн хүрээнд тусгай зөвшөөрөлтэй үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллагын телевиз, радио,

самбар, мэргэжлийн хэвлэл, албан ёсны цахим хуудсаар түгээсэн мэдээллийг эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаанд хамруулна.

39.3.Эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгааны зөвшөөрлийг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 2.2 дугаар зүйлийн 1-д заасан хугацаагаар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллагад олгож, хяналт тавина.

39.4.Эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаа нь харааны бэрхшээлтэй хүнд зориулан дуун тайлбар, сонсголын бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дохионы хэл, эсхүл бичгэн тайлбартай байна.

39.5.Зар сурталчилгааны тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд зааснаас гадна дараах зар сурталчилгаа явуулахыг хориглоно:

39.5.1.зар сурталчилгааны зөвшөөрөлгүйгээр олон нийтэд эмнэлгийн хэрэгсэл сурталчлах;

39.5.2.эрүүл мэндийн ажилтан эмнэлгийн хэрэгсэл сурталчлах;

39.5.3.өндөр эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэгслийг сурталчлах;
39.5.4.эмнэлгийн хэрэгслийг сөрөг нөлөөгүй, патентлагдсан, бусад эмнэлгийн хэрэгслээс илүү аюулгүй, чанартай, хямд, үр дүнтэй гэж иргэдийг төөрөгдүүлсэн зар сурталчилгаа хийх;

39.5.5.эмнэлгийн хэрэгслийг далд утга, агуулгаар сурталчлах;

39.5.6.энэ хуулийн 39.2-т зааснаас бусад мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах.

39.6.Эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаатай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Зар сурталчилгааны тухай хууль, Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулиар зохицуулна.

39.7.Эмнэлгийн мэргэжилтэнд эмнэлгийн хэрэгслийг таниулах үйл ажиллагааг үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэх байгууллага, гадаад улсын үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газрын эмчлэх, эм барих үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй мэргэжилтэн, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер хийнэ.

39.8.Эрүүл мэндийн ажилтан эмнэлгийн хэрэгслийн далд сурталчилгаа, сүлжээний бизнест оролцох, аливаа хэлбэрийн урамшуулал авахыг хориглоно.

40 дүгээр зүйл.Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагаа

40.1.Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.4, 15.1.5, 15.1.7, 15.1.11, 15.1.12, 15.1.13-т заасан эрүүл мэндийн байгууллага нь эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагаа хариуцсан нэгжтэй, эрүүл мэндийн бусад байгууллага үндсэн, эсхүл гэрээт эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженертэй байх бөгөөд дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

40.1.1.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг, техникийн үйлчилгээ, урсгал засвар, шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулгын төлөвлөгөөг жил бүр гарган хэрэгжилтийг ханган ажиллах;

40.1.2.эмнэлгийн шинэ тоног төхөөрөмжийн дэлгэрэнгүй мэдээлэл болон ашиглагдаж байгаа тоног төхөөрөмжид хийсэн урьдчилан сэргийлэх үзлэг, техникийн үйлчилгээ, урсгал засвар, засвар үйлчилгээ, шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулга, ашиглалтын байдлын мэдээллийг тухай бүр холбогдох цахим мэдээллийн санд оруулах;

40.1.3.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааны сургалтын төлөвлөгөө гаргаж, тоног төхөөрөмжтэй харьцан ажилладаг эрүүл мэндийн ажилтанд сургалт тогтмол зохион байгуулах;

40.1.4.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэрэглэгчийн гарын авлагад үндэслэн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааны зааврыг батлан хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах;

40.1.5.засвар үйлчилгээний багаж, тоног төхөөрөмж, сэлбэг, дагалдах хэрэгслийн нөөцтэй байх;

40.1.6.шаардлагатай эмнэлгийн тоног төхөөрөмж захиалах, худалдан авах, хүлээн авах үйл ажиллагааг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах.

40.2.Баталгаат хугацаа дууссан эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн чанар, аюулгүй байдал, засвар үйлчилгээ, засвар тохируулгыг тухайн эрүүл мэндийн байгууллага хариуцах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд гэрээгээр гүйцэтгүүлж болно.

40.3.Энэ хуулийн 40.2-т заасан гэрээнд шаардлагатай болон хугацаат сэлбэг хэрэгслийн жагсаалт, зардлын тооцоо, санхүүжилтийн эх үүсвэр, урьдчилан сэргийлэх үзлэг, техникийн үйлчилгээ, урсгал засварын хуваарийг заавал тусгана.

40.4.Шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулгад тэнцээгүй, гэмтэлтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийг оношилгоо, эмчилгээнд ашиглахыг хориглоно.

40.5.Ханган нийлүүлэх байгууллага өөрийн нийлүүлсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн чанар, аюулгүй байдал, суурилуулалт, сургалт, засвар үйлчилгээ, засвар тохируулгыг баталгаат хугацаанд хариуцна.

40.6.Энэ хуулийн 40.5-д заасан баталгаат хугацааг хэрэглэгч буюу эрүүл мэндийн байгууллагад тухайн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийг бүрэн суурилуулж, ашиглалтад оруулсан өдрөөс эхлэн тооцно.

40.7.Ханган нийлүүлэх байгууллагаас үл хамаарах шалтгаанаар тоног төхөөрөмжийг суурилуулах хугацаа хойшилсон тохиолдолд энэ хуулийн 40.6-д заасан баталгаат хугацаанаас хасаж тооцно.

40.8.Ханган нийлүүлэх байгууллага эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааг хангахад дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

40.8.1.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хадгалалт, тээвэрлэлтийг тэдгээрийн чанар, үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг алдагдуулахгүй байхаар зохион байгуулах;

40.8.2.ханган нийлүүлсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн сэлбэг, дагалдах хэрэгсэл болон лабораторийн тоног төхөөрөмжийн урвалж бодис, хяналт тохируулгын материалын тасралтгүй байдлыг хангаж, нөөцийг тогтмол бүрдүүлэх;

40.8.3.эмнэлгийн тоног төхөөрөмж ханган нийлүүлэх бүрд эцсийн хэрэглэгч эрүүл мэндийн байгууллагын эрүүл мэндийн ажилтанд зориулсан ашиглалт, аюулгүй ажиллагааны сургалтыг зохион байгуулж, арга зүйгээр хангах;

40.8.4.эрүүл мэндийн байгууллагаас ирсэн засвар үйлчилгээний дуудлага болон хэрэглэгч, үйлчлүүлэгчид учирсан сөрөг нөлөөг бүртгэж, хариу арга хэмжээг шуурхай авч, хамтран ажиллах;

40.8.5.ханган нийлүүлсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж нь шалгалт баталгаажуулалт, шалгалт тохируулгад тэнцээгүй тохиолдолд засвар тохируулга, засвар үйлчилгээ хийж гүйцэтгэх.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН НЭМЭЛТ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ БҮРТГЭЛ, ХЯНАЛТ

41 дүгээр зүйл. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний бүртгэл

41.1. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчийн хүсэлт, баримт бичиг, түүнд хийсэн шинжээчийн дүгнэлт, лабораторийн шинжилгээний дүнг үндэслэн уг бүтээгдэхүүнийг бүртгэнэ.

41.2. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг нэр, үйлдвэрлэсэн улс, үйлдвэрлэгч, хэлбэр, тун тус бүрээр энэ хуулийн 41.7-д зааснаас бусад тохиолдолд бүртгэнэ.

41.3. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэгч, үйлдвэрлэгчтэй гэрээ байгуулсан Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулдаг хуулийн этгээд бүртгүүлнэ.

41.4. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг бүртгэхэд энэ хуулийн 41.1-д зааснаас гадна шаардлагатай тохиолдолд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний лавлагаа лаборатори, гадаад, дотоодын итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлж, баталгаажуулж болно.

41.5. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний дээжийг гадаад, дотоодын итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх тохиолдолд зардлыг бүртгүүлэгч байгууллага хариуцна.

41.6. Энэ хуулийн 41.1-д заасны дагуу бүртгэгдсэн эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний жагсаалтыг цахим хуудсанд байршуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хяналт тавина.

41.7. Дараах эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг бүртгэхгүй:

- 41.7.1. бүртгэлийн дээж;
- 41.7.2. судалгаа, шинжилгээний зориулалтаар хэрэглэх бүтээгдэхүүн;
- 41.7.3. хандив, тусламжийн бүтээгдэхүүн;
- 41.7.4. иргэний хувийн хэрэглээний зориулалтаар улс хоорондын шуудан илгээмжээр хүлээн авсан болон зорчигчийн хувийн хэрэглээний бүтээгдэхүүн;

41.7.5. үзэсгэлэнд танилцуулах бүтээгдэхүүн.

41.8.Энэ хуулийн 41.7-д заасан эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулахыг хориглоно.

41.9.Генийн өөрчлөлттэй, эсхүл мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт бодис агуулсан эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн бүртгэхийг хориглоно.

41.10.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлыг үйлдвэрлэсэн, импортолсон, ханган нийлүүлсэн, худалдсан хүн, хуулийн этгээд хариуцна.

41.11.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн зах зээлд гарсны дараах тандалт судалгааг энэ хуулийн 20.1, 20.2, 20.5, 20.6, 20.9-д заасны дагуу хийнэ.

41.12.Энэ хуулийн 41.6-д заасны дагуу бүртгэгдсэн эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг иргэн, хуулийн этгээд борлуулж болно.

42 дугаар зүйл. Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний мэдээлэл, шошго, тэмдэглэгээ

42.1.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний мэдээлэл, шошго, тэмдэглэгээнд энэ хуулийн 24, 25 дугаар зүйлд заасныг баримтална.

42.2.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний орц, найрлага нь хэрэглэх заавар, шошго, тэмдэглэгээ дэх мэдээлэлтэй нийцсэн, үнэн зөв, бодит байна.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ИМПОРТ, ЭКСПОРТ

43 дугаар зүйл. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх

43.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх хилийн боомтыг Засгийн газар тогтооно.

43.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн импорт, экспортын мэдүүлэг олгох журмыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

43.3.Дараах эм, эмнэлгийн хэрэгслийг импортлох, экспортлохыг хориглоно:

43.3.1.бүртгэлгүй эм, өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн;

43.3.2.эмийн импортын болон экспортын мэдүүлэгт заасан нэр, үйлдвэрлэгч, хэлбэр, тун, тоо хэмжээ, цувралын дугаар зөрүүтэй, хадгалалтын хугацаа дууссан;

43.3.3.эмнэлгийн хэрэгслийн импортын болон экспортын мэдүүлэгт заасан нэр, үйлдвэрлэгч, загвар, тоо, хэмжээнээс зөрүүтэй, хадгалалтын хугацаа дууссан;

43.3.4.тогтоосон хилийн боомтоос өөр боомтоор нэвтрүүлэх;

43.3.5.бүртгэлийн загвараас өөр;

43.3.6.хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт хангаагүй;

43.3.7.“Монгол Улсад үйлдвэрлэв” гэсэн шошго, тэмдэглэгээтэй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл импортлох;

43.3.8.үйлдвэрлэснээс хойш 5-аас дээш жилийн хугацаа өнгөрсөн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж импортлох.

43.4.Иргэн, тусгай зөвшөөрөлгүй хуулийн этгээд эм, эмнэлгийн хэрэгслийг Гаалийн тухай хуулийн¹⁴ 227 дугаар зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд импортлох, экспортлохыг хориглоно.

43.5.Хандив, тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийг импортлох, экспортлох хүн, хуулийн этгээдэд энэ хуулийн 43.4 дэх хэсэг үйлчлэхгүй.

43.6.Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх асуудлыг Гаалийн тухай хуулийн 227 дугаар зүйлд заасны дагуу зохицуулна.

43.7.Зорчигчийн хувийн хэрэглээнд оруулж ирсэн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулахыг хориглоно.

43.8.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хяналтыг гаалийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын эмийн асуудал хариуцсан улсын байцаагч хийнэ.

44 дүгээр зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл импортлох

¹⁴ Гаалийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 23 дугаарт нийтлэгдсэн.

44.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага дараах тохиолдолд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл импортлох тухай бүрд импортын мэдүүлэг олгоно:

44.1.1.бүртгэлтэй эмийн үйлчлэгч бодис, эмийн туслах бодис, уламжлалт эмийн түүхий эд, туслах материал, үйлдвэрлэлд шаардлагатай тоног төхөөрөмж импортлоход;

44.1.2.ханган нийлүүлэх байгууллага бүртгэлтэй эм импортлоход;

44.1.3.ханган нийлүүлэх байгууллага бүртгэлтэй эмнэлгийн хэрэгсэл импортлоход;

44.1.4.энэ хуулийн 17.1.1, 17.1.2, 17.1.3, 17.1.4, 17.1.5, 17.1.6, 33.9.1, 33.9.2, 33.9.3, 33.9.4, 33.9.5, 33.9.6, 33.9.7, 33.9.8-д заасан бүтээгдэхүүнийг импортлоход;

44.1.5.улсын хилээр төрийн хяналтын доор нэвтрүүлэх жагсаалтад орсон бүтээгдэхүүн импортлоход.

44.2.Энэ хуулийн 17.1.7, 33.9.9-д заасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд импортын мэдүүлэг шаардахгүй.

44.3.Энэ хуулийн 44.1-д заасан импортын мэдүүлэгт бүтээгдэхүүний нэр, хэлбэр, загвар, тун, тоо хэмжээ, цувралын дугаар, үйлдвэрийн нэр, улсын хилээр нэвтрүүлэх хугацаа, хадгалах, тээвэрлэх нөхцөл, шаардлага, хилийн боомтыг заасан байна.

44.4.Эмэнд импортын мэдүүлэг олгоход дараах баримт бичигт үндэслэнэ:

44.4.1.тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээ;

44.4.2.бүртгэлийн дугаар;

44.4.3.үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандартын гэрчилгээ;

44.4.4.үйлдвэрлэгчийн тухайн цувралын шинжилгээний дүн;

44.4.5.гадаад улсын эмийн үйлдвэрлэгчтэй, эсхүл түүний албан ёсны гэрээт борлуулагчтай байгуулсан гэрээ;

44.4.6.нэхэмжлэх.

44.5.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага вакцины импортын мэдүүлэг олгоход тухайн

улсын эмийн зохицуулалтын байгууллагын цувралын баталгаажилтын гэрчилгээг үндэслэнэ.

44.6.Энэ хуулийн 44.3, 44.4, 44.5-д заасныг зөрчсөн нь тогтоогдвол импортын мэдүүлгийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хүчингүй болгоно.

44.7.Дараах нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд бүртгэлгүй эм, эмнэлгийн хэрэгслийг импортлоход Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн шийдвэрийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага импортын мэдүүлэг олгоно:

44.7.1.гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдал үүссэн;

44.7.2.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тасалдал үүсэж орлуулан хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл байхгүйгээс эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд доголдол үүссэн.

45 дугаар зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл экспортлох

45.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага дараах тохиолдолд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл экспортлох тухай бүрд экспортын мэдүүлэг олгоно:

45.1.1.үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллага бүртгэлтэй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл экспортлох;

45.1.2.гадаад улсад туршилт судалгаа, лабораторийн шинжилгээнд бүтээгдэхүүн илгээх;

45.1.3.Монгол Улсаас гадаад улсад хандив, тусламжаар бүтээгдэхүүн гаргах;

45.1.4.улсын хилээр төрийн хяналтын доор нэвтрүүлэх жагсаалтад орсон бүтээгдэхүүн экспортлоход.

45.2.Энэ хуулийн 17.1.7, 33.9.9-д заасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд экспортын мэдүүлэг шаардахгүй.

45.3.Энэ хуулийн 45.1-д заасан экспортын мэдүүлэгт эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нэр, хэлбэр, загвар, тун, тоо хэмжээ, үйлдвэрийн нэр, улсын хилээр нэвтрүүлэх хугацаа, хадгалах, тээвэрлэх нөхцөл, шаардлага, хилийн боомтыг заасан байна.

45.4.Ханган нийлүүлэх байгууллага, үйлдвэрлэгч өөрийн импортолсон эм, эмнэлгийн хэрэгслийг үйлдвэрлэгчийн албан ёсны хүсэлтийн дагуу үйлдвэрлэгч, эсхүл өөр улс руу экспортлох асуудлыг энэ хуулийн 43.2-т заасан журмаар зохицуулна.

45.5.Энэ хуулийн 45.3-т заасныг зөрчсөн нь тогтоогдсон тохиолдолд экспортын мэдүүлгийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хүчингүй болгоно.

46 дугаар зүйл.Хандив, тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зохицуулалт

46.1.Тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хүлээн авахад эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад, хандивын эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хүлээн авахад эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тус тус урьдчилан мэдэгдэнэ.

46.2.Хандив, тусламжаар эм, эмнэлгийн хэрэгсэл хүлээн авахад тусламж үзүүлэгч тал болон хүлээн авагч талууд гэрээ байгуулж, уг гэрээнд дараах асуудлыг тусгасан байна:

46.2.1.нийлүүлэх эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тээвэрлэлттэй холбогдон гарах зардлыг хариуцах этгээд;

46.2.2.нийлүүлэх эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдал, түүнээс гарах аливаа эрсдэлийг тусламж үзүүлэгч тал болон хүлээн авагч тал хариуцах бөгөөд түүнтэй холбогдон гарах зардал, үүрэг, хариуцлага;

46.2.3.хандив, тусламжаар нийлүүлсэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хүчинтэй байх хугацаа 1 жил хүрэхгүй болсон, эсхүл чанарын шаардлага хангаагүй, ашиглах боломжгүй, иж бүрдэл дутуу ирсэн тохиолдолд улсын хилээр буцаан гаргах, устгахтай холбогдон гаргах зардлыг хариуцах этгээд, хоёр талын харилцан хүлээх үүрэг, хариуцлага.

46.3.Гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед шаардагдах эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хандив, тусламжаар нийлүүлэхэд энэ хуулийн 46.2 дахь хэсэг хамаарахгүй.

46.4.Тусламж үзүүлэгч тал нь хүлээн авагч талд бүтээгдэхүүний ирэх хугацаа, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нэр, төрөл, тун хэмжээ, цувралын дугаар, савлалт, үйлдвэрлэгчийн нэр, хүчинтэй хугацааг урьдчилан мэдэгдэнэ.

46.5.Хандив, тусламж хүлээн авагч тал нь нийлүүлсэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийг ашиглах эрүүл мэндийн байгууллагатай урьдчилан тохиролцсон байна.

46.6.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөл, холбогдох баримт бичигт үндэслэн энэ хуулийн 43.2-т заасан журмын дагуу импортын мэдүүлэг олгоно.

46.7.Олон улсын төсөл, хөтөлбөр, хүмүүнлэгийн болон буцалтгүй тусламжийн хүрээнд нийлүүлж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийн импорт, экспортын мэдүүлэгтэй холбогдсон харилцааг энэ хуулийн 43.2-т заасан журмаар зохицуулна.

46.8.Хандив, тусламж хүлээн авагч байгууллага хандив, тусламжаар хүлээн авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хөрөнгийн бүртгэлд бүртгэсний дараа ашиглах бөгөөд зарцуулалт, үр ашгийг тооцон эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад мэдээлнэ.

46.9.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хандив, тусламжаар хүлээн авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зарцуулалтад хяналт тавих бөгөөд хяналтын үр дүн, тайланг нэгтгэн хагас, бүтэн жилээр эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

46.10.Хандив, тусламжаар нийлүүлэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл дараах шаардлагыг хангасан байна:

46.10.1.үйлдвэрлэгч нь эмийн үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын стандарт хангасан болохыг нотлох эрх бүхий байгууллагын тодорхойлолт, эмийн цувралын шинжилгээний бичигтэй байх;

46.10.2.эмнэлгийн хэрэгсэл нь олон улсын чанарын шаардлага хангасныг нотолсон эрх бүхий байгууллагын тодорхойлолт /сертификат/-той байх;

46.10.3.хүмүүнлэгийн зорилгоор Монгол Улсад оношилгоо, эмчилгээнд хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл нь тухайн улсын эрүүл мэндийн байгууллагын холбогдох баримт бичигтэй байх;

46.10.4.Монгол Улсад зонхилон тохиолддог өвчин эмгэгийг эмчлэхэд хэрэглэгддэг байх, үндэсний зайлшгүй шаардлагатай

эмийн жагсаалт, эсхүл Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын зайлшгүй шаардлагатай эмийн загвар жагсаалтад багтсан байх;

46.10.5.дотоодын эм үйлдвэрлэгч, эм ханган нийлүүлэх байгууллага, хуулийн этгээд, иргэн хандив, тусламжаар эм өгч байгаа тохиолдолд тухайн эм нь Монгол Улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн байх;

46.10.6.эмийг нийлүүлэх үед тухайн бүтээгдэхүүний хүчинтэй хугацаа нь 1 жилээс доошгүй үлдсэн байх;

46.10.7.эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл нь шинээр үйлдвэрлэгдсэн, өмнө нь ашиглагдаагүй, нийлүүлэх үед хадгалах хугацаа 1 жилээс дээш байх;

46.10.8.эм нь үйлдвэрлэгчийн загвар дээж биш, олон улсын зах зээлд хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх;

46.10.9.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн шошго, тэмдэглээ, хэрэглэх заавар хэрэглэгчид ойлгомжтой, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд хэрэглэж заншсан эмтэй ижил төстэй хэлбэр, тунтай байх;

46.10.10.тээвэрлэлтэд зориулсан савлалт нь олон улсын ачаа бараа тээвэрлэх шаардлагыг хангасан, зориулалтын тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэгдсэн, тээвэрлэлтийн горим алдагдаагүй байх;

46.10.11.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнэ нь зах зээлийн дундаж үнээс доогуур байх.

46.11.Шаардлагатай тохиолдолд мэргэжлийн салбар зөвлөлийн санал, шинжилгээний дүнг үндэслэн энэ хуулийн 46.10.6, 46.10.7-д заасан хугацааг баримтлахгүй байж болно.

46.12.Хандив, тусламжаар нийлүүлж байгаа бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, түүнээс гарах аливаа эрсдэлийг хандив, тусламж үзүүлэгч тал болон хүлээн авагч байгууллага бүрэн хариуцна.

46.13.Хандив, тусламжаар эмнэлгийн тоног төхөөрөмж нийлүүлэх тохиолдолд Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа ханган нийлүүлэх байгууллагатай гэрээ байгуулж, энэ хуулийн 40.8-д заасан үүргийг биелүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлсэн байна.

46.14.Дараах эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хандив, тусламжаар авах, нийлүүлэхийг хориглоно:

46.14.1.мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм;
46.14.2.судалгааны явцад байгаа, эмчилгээний практикт нэвтрээгүй, тухайн улсад бүртгэлгүй эм;

46.14.3.хуурамч, стандартын бус, хүчинтэй хугацаа дууссан, хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт хангаагүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл;

46.14.4.урт хугацаанд ашиглах нөхцөл хангагдаагүй, үйлдвэрлэснээс хойш 5-аас дээш жилийн хугацаа өнгөрсөн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж.

46.15.Хандив, тусламжаар нийлүүлж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийг худалдан борлуулахыг хориглоно.

**ДОЛДУГААР БҮЛЭГ
ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХУДАЛДАН АВАЛТ,
ҮНИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ**

**47 дугаар зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн худалдан
авалт, үнийн зохицуулалт**

47.1.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 36.1.2-т заасан нөхцөлийн дагуу нэг эх үүсвэрээс худалдан авах аргыг дараах бүтээгдэхүүнд хэрэглэж болно:

47.1.1.төрийн өмчит эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж, үйлчилгээнд түгээмэл хэрэглэгддэг эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, вакцин, биобэлдмэл;

47.1.2.төрөөс төлбөрийг нь хариуцах удаан хугацааны нөхөх эмчилгээ шаардагдах эмгэгийн болон хөнгөвчлөх эмчилгээний эм;

47.1.3.иргэдэд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас хөнгөлөлттэй үнээр олгох эм.

47.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эрүүл мэндийн даатгалын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран энэ хуулийн 47.1-д заасан бүтээгдэхүүний нэр төрлийг гаргаж, улсын хэмжээний хэрэгцээг нэгтгэн эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

47.3.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас ирүүлсэн энэ хуулийн 47.2-т заасан хэрэгцээг үндэслэн энэ хуулийн 47.1-д заасан бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээг 3 хүртэлх жилээр эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

47.4.Олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, биобэлдмэл, вакциныг олон улсын байгууллага, эмийн зохицуулалтын үнэлгээгээр Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий байгууллагатай гадаад улсаас худалдан авах үйл ажиллагааг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, үйлдвэрлэгчээс худалдан авах үйл ажиллагааг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 45.1, 45.2, 45.4, 45.7-д заасны дагуу зохион байгуулна.

47.5.Гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллага, эмийн зохицуулалтын үнэлгээгээр Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий байгууллагатай гадаад улсаас шууд болон дамжуулан худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, биобэлдмэл, вакцины гаалийн бүрдүүлэлт, тээвэрлэлт, хадгалалт, түгээлтийн үйл ажиллагааг хариуцах тусгай зөвшөөрөл бүхий ханган нийлүүлэх байгууллага эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагатай гэрээ байгуулан, гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавина.

47.6.Гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллага, эмийн зохицуулалтын үнэлгээгээр Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн эмийн зохицуулалтын эрх бүхий байгууллагатай гадаад улсаас шууд болон дамжуулан худалдан авах эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн, биобэлдмэл, вакцины санхүүжилтийг зохицуулах журмыг эрүүл мэндийн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

47.7.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн бөөний болон жижиглэнгийн үнийн нэмэгдэх хувь хэмжээний дээд хязгаарыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чиглэлээр тогтмол үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллагаас санал авч, саналаа эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

47.8.Энэ хуулийн 47.7-д заасан саналыг үндэслэн зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн бөөний болон жижиглэнгийн

үнийн нэмэгдэх хувь хэмжээний дээд хязгаарыг эрүүл мэндийн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

47.9.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийг гадаад, дотоодын жишиг үнэ, үнийн ил тод байдлыг хангах, хэлцэл хийх, эрүүл мэндийн технологийн үнэлгээний арга ашиглах журмыг эрүүл мэндийн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

47.10.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийн хяналт, зохицуулалт, худалдан авалттай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Өрсөлдөөний тухай хууль¹⁵, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулиар зохицуулна.

47.11.Төрөөс эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийг дараах байдлаар зохицуулна:

47.11.1.үнийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах;

47.11.2.гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх, хувь хэмжээг бууруулах, хөнгөлөлттэй зээл олгох;

47.11.3.үнийн дээд хязгаар, нэмэгдэх хувь хэмжээг тогтоох;

47.11.4.гадаад, дотоодын жишиг үнэ ашиглах;

47.11.5.технологийн үнэлгээ хийх;

47.11.6.олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг олон улсын байгууллагаас худалдан авах;

47.11.7.хэлцэл хийх;

47.11.8.хуульд заасан бусад.

47.12.Хангамжийн шатлал бүрд эмийн нэр төрөл, үнэ, цувралын мэдээлэл солилцох байгууллага хоорондын цахим мэдээллийн нэгдсэн сантай байна.

47.13.Хангамжийн байгууллага энэ хуулийн 47.12-т заасан цахим мэдээллийн нэгдсэн санд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хамгийн бага хэмжих нэгж, түүний суурь үнэ, бөөний үнэ, жижиглэнгийн үнийг тухай бүр байршуулах үүрэгтэй.

47.14.Ханган нийлүүлэх байгууллагын худалдаалж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийн бөөний үнийг цахим мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан эмийн сан, эрүүл мэндийн байгууллагад ил тод, нээлттэй байлгана.

¹⁵ Өрсөлдөөний тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2010 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

47.15.Эмийн сан худалдаж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жижиглэнгийн үнийг цахим мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан иргэдэд ил тод, нээлттэй байлгана.

47.16.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үнийн цахим мэдээллийн нэгдсэн санг ажиллуулах журмыг Засгийн газар батална.

47.17.Гаалийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага улсын хилээр нэвтэрсэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нэр төрөл, хамгийн бага хэмжих нэгж, суурь үнийн бодит хугацааны мэдээллийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад мэдээлнэ.

47.18.Гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, дотоодын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэлд ашиглах түүхий эд, сав, баглаа боодол, тоног төхөөрөмжид татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлж болно.

47.19.Импортыг орлох, экспортыг дэмжих, инновац шингэсэн дотоодын үйлдвэрийн шинэ эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, эсхүл алслагдсан бүс нутагт эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, экспортлох үйл ажиллагаа эрхлэхэд төрөөс хөнгөлөлттэй зээл, санхүүгийн дэмжлэг олгож болно.

47.20.Энэ хуулийн 47.19-д заасан импортыг орлох, экспортыг дэмжих, инновац шингэсэн дотоодын үйлдвэрийн шинэ эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэхэд төрөөс хөнгөлөлттэй зээл, санхүүгийн дэмжлэг олгоход эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөл дүгнэлт гаргана.

47.21.Энэ хуулийн 47.19-д заасан алслагдсан бүс нутагт эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, экспортлох үйл ажиллагаа эрхлэхэд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага дүгнэлт гаргана.

47.22.Энэ хуулийн 47.18, 47.19-д заасан харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ
ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА, ЗӨВЛӨЛ, ХОРООДЫН БҮРЭН ЭРХ,
ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГЫН ОРОЛЦОО

48 дугаар зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зохицуулалтын
байгууллага

48.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний төрийн зохицуулалтын тогтолцоо нь эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, түүний орон нутаг дахь нэгж, аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газраас бүрдэнэ.

49 дүгээр зүйл. Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

49.1. Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

49.1.1. төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтийг нэгдсэн удирдлагаар хангах, хөгжлийн бодлого, чиглэлийг тодорхойлох;

49.1.2. эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хангамж, хүртээмж, худалдан авах ажиллагааг нэгдсэн бодлогоор хангах;

49.1.3. өнчин эм, ховор хэрэглэгддэг эмнэлгийн хэрэгслийн жагсаалт батлах;

49.1.4. дотоодын үйлдвэрлэлд дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;

49.1.5. гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэл хадгалах нөөцийн агуулахтай байх;

49.1.6. хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

50 дугаар зүйл. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын бүрэн эрх

50.1. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний хяналт, зохицуулалтын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

50.1.1. хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтийг нэгдсэн зохицуулалтаар хангах, холбогдох дүрэм, журам, заавар, аргачлал, хяналтын хуудас, маягт батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

50.1.2.хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох талаар санал боловсруулж эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх;

50.1.3.хүн амд эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх үйл ажиллагааг үндэсний хэмжээнд зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

50.1.4.үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллагад тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох;

50.1.5.бүртгэх, сунгах, өөрчлөх, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох үйл ажиллагааг нэгдсэн зохицуулалтаар хангах;

50.1.6.зар сурталчилгаа хийх энгийн зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох;

50.1.7.эм, биобэлдмэлийн үйлдвэрлэлийн зохистой дадлын батламж олгох, сунгах, нэмэлт оруулах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох үйл ажиллагааг нэгдсэн зохицуулалтаар хангах;

50.1.8.эмнэлзүйн туршилт судалгаатай холбогдох үйл ажиллагаанд хяналт тавих, нэгдсэн зохицуулалтаар хангах;

50.1.9.орон тооны бус зөвлөл, хороо, комисс ажиллуулах;

50.1.10.тусгай зөвшөөрөл, бүртгэл, үйлдвэрлэлийн зохистой дадал, эмнэлзүйн туршилт судалгааны зохицуулалттай холбогдсон санал, дүгнэлт гаргах орон тооны бус шинжээч ажиллуулах;

50.1.11.чанарын хяналтын шинжилгээ хийж, тохирлын тухай мэдэгдэл гаргах;

50.1.12.хуурамч эм, стандартын бус, бүртгэлгүй эм, эмнэлгийн хэрэгслийн эргэлтээс сэргийлэх, илрүүлэх, дээж авч шинжилгээнд хамруулах, шуурхай сэрэмжлүүлэх, эргүүлэн татах арга хэмжээг хууль сахиулах байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;

50.1.13.зах зээлд гаргасны дараах тандалт судалгаа, фармаковижилансын үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх;

50.1.14.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн устгалын нэгдсэн мэдээний санг цахимаар хөтөлж, хянах;

50.1.15.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавих, нэгдсэн зохицуулалтаар хангах;

50.1.16.үнийн ил тод байдалд хяналт тавих;

50.1.17.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 36.1.2-т заасан нөхцөл, мөн хуулийн 37 дугаар зүйлд заасан аргаар худалдан авах эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний нэр төрөл, хэрэгцээг улсын хэмжээнд нэгтгэх, үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд хяналт тавих;

50.1.18.энэ хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах мэргэжлийн хяналт шалгалт хийх, зөрчлийг арилгуулах;

50.1.19.нотолгоонд суурилсан мэдээлэл түгээх, тайлан, мэдээ, мэдэгдэл гаргах, мэдээллийн сан бүрдүүлэх, аюулгүй байдлыг хангах;

50.1.20.гадаад улсын ижил чиг үүрэг бүхий байгууллага, олон улсын байгууллагатай итгэлцлийн санамж бичиг байгуулах, гишүүнчлэлд хамрагдах, хамтран ажиллах;

50.1.21.гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үед хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нөөц бүрдүүлэх, бэлэн байдлыг хангах;

50.1.22.эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх, үйлдвэрлэхээс хэрэглэх, устгах хүртэлх үе шатыг хамруулсан цахим мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх, аюулгүй байдал, нууцлалыг хангах, мэдээлэл солилцох;

50.1.23.аливаа зохицуулалтын шийдвэр, түүнтэй холбоотой хурлын төлөвлөгөө, холбогдох баримт бичиг, хурлын тэмдэглэлийг тухай бүр цаасан болон цахим хэлбэрээр архивлах;

50.1.24.зарим чиг үүргээ төрийн бус байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх;

50.1.25.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн импорт, экспортын зохицуулалт;

50.1.26.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

50.2.Бүртгэлгүй, хуурамч эм, стандартын бус эм, чанар, аюулгүй байдал нь хангагдаагүй эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт

бүтээгдэхүүний эргэлтээс сэргийлэх, илрүүлэх, шуурхай сэрэмжлүүлэх, эргүүлэн татах, устгах үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

51 дүгээр зүйл.Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл

51.1.Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэд Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл тус тус ажиллана.

51.2.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл нь эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний бодлогыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх орон тооны бус мэргэжлийн зөвлөл бөгөөд түүний дарга, нарийн бичгийн даргыг шууд, гишүүдийг сонгон шалгаруулалтаар 3 жилийн хугацаатайгаар эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн томилно.

51.3.Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, түүний ажиллах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

51.4.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл нь эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, эрүүл мэндийн байгууллага, мэргэжлийн зөвлөл, төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн их, дээд сургуулийн төлөөллөөс бүрдсэн 13-15 хүртэл хүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд нарийн бичгийн дарга саналын эрхгүй оролцоно.

51.5.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, энэ хуулийн 51.7, 51.8-д заасан салбар зөвлөлийн гишүүн нь мэргэжлээрээ 10-аас доошгүй жил ажилласан, ашиг сонирхлын зөрчилгүй байна.

51.6.Энэ хуулийн 51.4, 51.5-д заасныг үндэслэн Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөлийн гишүүнийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулна.

51.7.Эмийн зөвлөл нь эм судлалын, эм зүйн, биобэлдмэлийн, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний салбар зөвлөлтэй, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл нь лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний салбар зөвлөлтэй байна.

51.8.Салбар зөвлөл нь 7-9 хүний бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд нарийн бичгийн дарга саналын эрхгүй оролцоно.

51.9.Салбар зөвлөлийн дарга, нарийн бичгийн даргыг шууд, гишүүнийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар сонгож, 3 жилийн хугацаатайгаар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга томилно.

51.10.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, түүний салбар зөвлөлийн ажлын албаны үүргийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага гүйцэтгэнэ.

51.11.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, түүний салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааны хэлбэр нь хуралдаан байх бөгөөд хуралдааныг танхим болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулна. Зөвлөлийн гишүүдийн 70-аас дээш хувь нь оролцсон тохиолдолд тухайн хуралдааныг хүчин төгөлдөрт тооцно.

51.12.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, түүний салбар зөвлөл нь аливаа асуудлыг нээлттэй хэлэлцэж, гишүүдийн нууц санал хураалтаар шийдвэр гаргах бөгөөд хуралдааны шийдвэр нь зөвлөлийн гишүүдийн олонхын саналаар хүчин төгөлдөр болно.

51.13.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн бодлогод өөрчлөлт оруулах, гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үеийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хангамжийг зохицуулах тохиолдолд эмийн зөвлөл болон эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл хамтран хуралдаж асуудлыг шийдвэрлэж болно.

51.14.Эмийн зөвлөл дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

51.14.1.эмийн үндэсний бодлогын асуудлаар санал, дүгнэлтийг холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх;

51.14.2.оношилгоо, эмчилгээнд хэрэглэх эм сонгох асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.14.3.эм, эмийн үйлчлэгч бодис бүртгэх, өөрчлөлт оруулах, сунгах, түдгэлзүүлэх, хасах асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.14.4.эм, эмийн үйлчлэгч бодис импортлох асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.14.5.мансууруулах эм болон сэтгэцэд нөлөөт эмийн жагсаалтыг өөрчлөх, хэрэглээнд хяналт тавих чиглэлээр мэргэжлийн шийдвэр гаргах;

51.14.6.эмийн эмнэлзүйн туршилт хийх асуудлаар шийдвэр гаргах.

51.15.Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

51.15.1.эмнэлгийн хэрэгслийн үндэсний бодлогын асуудлаар санал, дүгнэлтийг холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх;

51.15.2.оношилгоо, эмчилгээнд хэрэглэх эмнэлгийн хэрэгсэл сонгох асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.15.3.лабораторийн оношилгооны хэрэгслийг бүртгэх, бүртгэлд өөрчлөлт оруулах, сунгах, түдгэлзүүлэх, хасах, өндөр болон дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэгслийг жагсаалтад оруулах, түүнд өөрчлөлт оруулах, жагсаалтаас хасах асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.15.4.лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт хийх асуудлаар шийдвэр гаргах;

51.15.5.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн асуудлаар төлөвлөлтийн санал гаргах.

51.16.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, түүний салбар зөвлөл дараах үүрэг хүлээнэ:

51.16.1.хөндлөнгийн нөлөөнд автахгүй, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байж, ашиг сонирхлын мэдүүлгийг тухай бүр мэдүүлж зөвлөлийн нарийн бичгийн даргад хүргүүлэх;

51.16.2.хуралдаанд оролцохгүй тохиолдолд нарийн бичгийн даргад мэдэгдэх.

51.17.Энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөл, түүний салбар зөвлөл сард 1-ээс доошгүй удаа хуралдах бөгөөд нарийн бичгийн дарга хурлын төлөвлөгөө, холбогдох баримт бичиг, ашиг сонирхлын мэдүүлгийн хуудсыг хуралдаан болох өдрөөс 7 хоногийн өмнө дарга, гишүүдэд тараасан байна.

51.18.Энэ хуулийн 51.1-д заасан Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл, түүний салбар зөвлөлийн гишүүнийг дараах үндэслэлээр томилсон эрх бүхий этгээдийн шийдвэрээр чөлөөлнө:

51.18.1.үүргээ удаа дараа хангалтгүй биелүүлсэн;

51.18.2.хурлыг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр гурван удаа дараалан тасалсан;

51.18.3.чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гаргасан;

51.18.4.гэмт хэрэгт холбогдож гэм буруутай нь шүүхээр тогтоогдсон;

51.18.5.төлөөлж байгаа тал нь эргүүлэн татсан;

51.18.6.гишүүн нас барсан, хуулиар тогтоосон чөлөөлөх бусад үндэслэл гарсан.

51.19.Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэрээр энэ хуулийн 51.1-д заасан зөвлөлийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэд шилжүүлэн ажиллуулж болно. Энэ тохиолдолд зөвлөлийн эрхийг эдэлж, үүргийг хэрэгжүүлнэ.

51.20.Эмийн зөвлөл, Эмнэлгийн хэрэгслийн зөвлөл тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

52 дугаар зүйл. Фармакопейн хороо

52.1.Фармакопейн хороо дотоодын үйлдвэрлэгчийн фармакопейн өгүүллийг батлах, дугаар өгөх, хянах, өөрчлөлт оруулах, хугацаа сунгах, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллага, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагын төлөөллөөс бүрдсэн орон тооны бус мэргэжлийн зөвлөл байна.

52.2.Фармакопейн хорооны ажлын албаны чиг үүргийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага гүйцэтгэнэ.

52.3.Фармакопейн хороо тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

52.4.Фармакопейн хороо нь дарга, нарийн бичгийн дарга, 9 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд тэдгээрийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга томилно.

52.5.Фармакопейн хорооны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр хуралдаан байх бөгөөд хуралдааныг гишүүдийн 70-аас доошгүй хувийн ирцтэйгээр хүчин төгөлдөрт тооцож, гишүүдийн нууц санал хураалтаар шийдвэр гаргах бөгөөд хуралдааны шийдвэр нь хорооны гишүүдийн олонхын саналаар хүчин төгөлдөр болно.

52.6.Дотоодын үйлдвэрлэгч үйлдвэрлэгчийн фармакопейн өгүүллийг холбогдох стандарт, гадаад улсын фармакопейд нийцүүлэн боловсруулж, Фармакопейн хороогоор хэлэлцүүлнэ.

52.7.Үйлдвэрлэгчийн фармакопейн өгүүллийг Фармакопейн хорооны шийдвэрийг үндэслэн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга баталж, 5 жил тутамд үзлэг хийж, шаардлагатай тохиолдолд өөрчлөлт оруулна.

53 дугаар зүйл.Аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газрын эрх, үүрэг

53.1.Аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газар эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

53.1.1.төрөөс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн талаар баримтлах бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг харьяалах нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулах;

53.1.2.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн нөөц бүрдүүлэх, тусламж, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах, хүн амд эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний мэдээллийн сан бүрдүүлэх, мэдээ, мэдээллийн шуурхай, аюулгүй байдлыг хангах;

53.1.3.энэ хуулийн 6.1.3-т заасан тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, өөрчлөх, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох;

53.1.4.эмийн сангийн байршил болон үйлчлэх хүрээг тухайн орон нутгийн онцлогт тохируулан тогтоох, эм, эмнэлгийн хэрэгслээр хангах үйл ажиллагааг зохицуулах;

53.1.5.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 36.1.2-т заасан нөхцөл, мөн хуулийн 37 дугаар зүйлд заасан аргаар худалдан авах эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тоо хэмжээг өөрийн харьяа эрүүл мэндийн байгууллагын хэрэгцээнд нийцүүлэн гаргаж эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад тогтоосон хугацаанд хүргүүлэх, зарцуулалтад хяналт тавих;

53.1.6.хууль тогтоомжид заасан бусад эрх, үүрэг.

54 дүгээр зүйл.Мэргэжлийн холбоо, төрийн бус байгууллагын оролцоо

54.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнтэй холбогдох бодлого, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд мэргэжлийн холбоо, төрийн бус байгууллага дараах байдлаар оролцоно:

54.1.1.төрийн байгууллагын зарим чиг үүргийг гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгэх;

54.1.2.хангамжийн байгууллага, салбарын хүний нөөц, иргэдийн эрх ашгийг илэрхийлсэн санал, хүсэлтээ холбогдох төрийн байгууллагад тавих, шийдвэрлүүлэх;

54.1.3.салбарын шинжлэх ухааныг хөгжүүлэх, мэргэжлийн хүний нөөцийг бэхжүүлэх, хүн амд эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх чиглэлээр төрийн болон олон улсын байгууллага, бусад байгууллагатай хамтран ажиллах, судалгаа шинжилгээ явуулах, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.

55 дугаар зүйл.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар

55.1.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгч Монгол Улсад өөрийн төлөөлөгчийн газартай байж болно.

55.2.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхлэх гэрчилгээ болон итгэмжлэлийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

55.3.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар хуулийн этгээдийн эрхгүй бөгөөд түүнийг байгуулсан хуулийн этгээдээс олгосон итгэмжлэлийн дагуу үйл ажиллагаа эрхлэн явуулна.

55.4.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар нь төлөөлж байгаа үйлдвэрлэгчийн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, эмчилгээний идэвхийн судалгааг холбогдох хууль, дүрэм, журам, зааварт нийцүүлэн хийж, чанар, аюулгүй байдлыг хангах үүрэг хүлээх бөгөөд тандалт судалгааны болон таниулах үйл ажиллагааны тайлан, мэдээг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад улирал бүр хүргүүлнэ.

55.5.Гадаад улсын эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар өөрийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд таниулах зорилгоор хийсэн сургалтаар багц цаг олгох, аливаа хэлбэрийн урамшуулал олгохыг хориглоно.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ

56 дугаар зүйл. Мэргэжлийн хяналт шалгалт

56.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд мэргэжлийн хяналт шалгалт хийх үүрэг бүхий эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналтын улсын байцаагч /цаашид “хяналтын улсын байцаагч” гэх/-тай байна.

56.2.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналтын улсын ерөнхий байцаагч байна.

56.3.Хяналтын улсын байцаагч Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн¹⁶ 10 дугаар зүйлд заасан эрх, үүргийг хэрэгжүүлж, мөн хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан баталгаагаар хангагдана.

56.4.Хяналтын улсын байцаагчийн хяналт шалгалттай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна.

57 дугаар зүйл. Хяналтын улсын байцаагчийн эрх, үүрэг

57.1.Хяналтын улсын байцаагч Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд зааснаас гадна дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

57.1.1.эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хууль тогтоомж болон бусад хууль тогтоомж, нийтээр дагаж мөрдөх эрх зүйн акт, стандартыг мөрдүүлж, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

57.1.2.хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд шууд болон шууд бусаар ноцтой аюул, хор хохирол учруулж байгаа, учруулж болох нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрийн дагуу удирдамжгүйгээр хяналт шалгалт хийх;

57.1.3.бүртгэлгүй, хуурамч эм, стандартын бус эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг илрүүлэх, дээж авах, лабораторийн шинжилгээний дүнд үндэслэн дүгнэлт гаргах;

¹⁶ Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

57.1.4.шаардлага хангахгүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн борлуулахыг зогсоох, хураан авах, эргүүлэн татах;

57.1.5.эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт тохируулга, шалгалт баталгаажуулалтын үр дүнд үндэслэн дүгнэлт гаргах;

57.1.6.энэ хуулийн 57.1.4, 57.1.5-д заасантай холбогдон гарсан хохирлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлж хариуцлага оногдуулах;

57.1.7.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний зар сурталчилгаанд хяналт шалгалт хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах, зар сурталчилгааны зөвшөөрлийг хүчингүй болгох;

57.1.8.энэ хуулийн 47.1 дэх заалтын хэрэгжилтэд хяналт шалгалт хийх;

57.1.9.эм, эмнэлгийн хэрэгслийг тусгай зөвшөөрлийн дагуу нийлүүлж байгаа эсэхэд хяналт тавих;

57.1.10.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг импортлох, экспортлоход гаалийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран хяналт тавьж болно;

57.1.11.хууль тогтоомжид заасан бусад эрх, үүрэг.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

58 дугаар зүйл.Санхүүжилт

58.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний хяналт, зохицуулалтын санхүүжилт нь улсын төсөв, Эрүүл мэндийг дэмжих сан, олон улсын байгууллага, хандивлагч орнуудын хандив, тусламж, төлбөр, хураамж болон хууль тогтоомжоор хориглоогүй бусад эх үүсвэрээс бүрдэнэ.

58.2.Энэ хуулийн 50.1.4, 50.1.5, 50.1.6, 50.1.7, 50.1.8, 50.1.9, 50.1.10, 50.1.11, 50.1.15-д заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой төлбөр, хураамжийн хэмжээ, зардлын жишиг, зарцуулах журмыг эрүүл мэндийн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

58.3.Энэ хуулийн 58.2-т заасан төлбөр, хураамжийг энэ хуулийн 50.1-д заасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний хяналт, зохицуулалтын үйл ажиллагаанд зарцуулна.

59 дүгээр зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

59.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд¹⁷ заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

59.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Зөрчлийн тухай хууль¹⁸, эсхүл Эрүүгийн хуульд¹⁹ заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

60 дугаар зүйл.Шилжилтийн үеийн зохицуулалт

60.1.Энэ хуулийн 8.1.2, 15.3.2-т заасан стандартыг дотоодын уламжлалт эмийн үйлдвэр 2029 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

60.2.Энэ хуулийн 16.14-т заасныг үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч буюу дотоодын үйлдвэрлэгч 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжүүлнэ.

60.3.Энэ хуулийн 16.10-т заасан өнчин эмийн бүртгэлийг 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хийнэ.

60.4.Энэ хуулийн 43.3.1 дэх заалтыг 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

61 дүгээр зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

61.1.Энэ хуулийг 2024 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Г.ЗАНДАНШАТАР

¹⁷ Төрийн албаны тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2018 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁸ Зөрчлийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2017 оны 24 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁹ Эрүүгийн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2016 оны 07 дугаарт нийтлэгдсэн.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megkezdéséről és a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2024.06.06. - 2024.06.06. közötti időtartam alatt a munkaadóknak a munkaviszonyok megszűnéséről szóló jogszabályok szerinti kötelezettségeket kell teljesíteniük.

2.0.06. Санхүүгчид захирагч болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх:

- 2.0.06.01. Санхүүгчид өөрсдийн өмчлөх;
- 2.0.06.02. Санхүүгчид захирагчид өөрсдийн өмчлөх;
- 2.0.06.03. Санхүүгчид захирагчид өөрсдийн өмчлөх;

Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх:

- 2.0.06.04. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.05. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.06. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.07. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.08. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.09. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.10. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.11. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

2.0.06.12. Мэдээлэл өгөгдөл, захирагчид өөрсдийн өмчлөх болон захирагчид өөрсдийн өмчлөх.

дэндэмжүүлсэн үгчлэл

М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн
байгуулсан .

᠑᠙. Көптөн хичээл... М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн
байгуулсан үгчлэл

᠒᠐. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠑. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠒. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠓. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠔. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠕. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠖. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠗. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠘. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠒᠙. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠓᠐.

᠓᠑. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

᠓᠒. М.Н. Бийрэг дээр үндэслэн үгчлэл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
ХОТ

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсгийн “эм” гэсний дараа “, эмнэлгийн хэрэгслийн” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Эрүүл мэндийн тухай хуулийн дараах заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/3 дугаар зүйлийн 3.1.13, 3.1.14 дэх заалт:

“3.1.13. “эмнэлгийн тоног төхөөрөмж” гэж Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн 4.1.10.б-д заасныг;

3.1.14. “эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн 4.1.10-т заасныг;”

2/19 дүгээр зүйлийн 19.3.2-19.3.4 дэх заалт:

“19.3.2.эм, уламжлалт эм, биобэлдмэл, тэдгээрийн түүхий эд, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн үйлдвэрлэх-экспортлох;

19.3.3.эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх;

19.3.4.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, мансууруулах эм худалдах;”

3 дугаар зүйл. Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2 дахь хэсгийн “хэрэглэгдэхүүний хяналт, зохицуулалтын” гэснийг “хэрэгслийн” гэж, 20 дугаар зүйлийн 20.2.2 дахь заалтын “оношилгоо, эмчилгээний багаж, тоног төхөөрөмж” гэснийг “эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж, 41 дүгээр зүйлийн 41.1 дэх хэсгийн “эмийн асуудал” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгслийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.15, 3.1.16 дахь заалтыг, 8 дугаар зүйлийн 8.1.22 дахь заалтыг, 19 дүгээр

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Монгол Улсын Их Хурлын
Мэдээлэл, Холбоо, Үндэслэл

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.11 дэх заалтын “эм тариа” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгсэл” гэж өөрчилсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МАНСУУРУУЛАХ ЭМ, СЭТГЭЦЭД НӨЛӨӨТ БОДИСЫН ЭРГЭЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.6 дахь хэсгийн “хуулиар” гэсний өмнө “, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“8.2.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм үйлдвэрлэх-экспортлох, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрлийг эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, мансууруулах эм худалдах тусгай зөвшөөрлийг тухайн аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газар тус тус олгоно.”

3 дугаар зүйл.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.5 дахь хэсгийн, 8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх хэсгийн “эмийн” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгслийн” гэж, 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсгийн “Эмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв” гэснийг “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БАЙГАЛИЙН УРГАМЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Байгалийн ургамлын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“3.Уламжлалт эмийн түүхий эд болох элбэг ургамлыг түүж бэлтгэх журам, ашиглахыг зөвшөөрсөн хэмжээ, хугацаа, жагсаалтыг байгаль орчны болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Идэвхтэй Фолд - 02 Нөм 11

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠶ᠋ᠢᠨ ᠬᠤᠠᠭᠤᠯᠤᠯᠤᠰ

ᠪᠠᠶᠢᠭ᠋ᠠᠯᠢᠶᠢᠨ ᠤᠷᠭ᠋ᠠᠮᠯᠢᠨ ᠲᠤᠬᠠᠢ
ᠬᠤᠠᠭᠤᠯᠤᠯᠤᠰ

ᠠᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠯᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ 16 ᠲᠤᠭᠠᠭᠠᠷ
ᠵᠢᠯᠤᠳᠤ ᠳᠣᠷ ᠳᠤᠷᠳᠠᠨ ᠠᠭᠤᠯᠤᠭᠠᠲᠠᠢ 3 ᠳᠠᠬᠤ
ᠬᠡᠰᠡᠭ ᠨᠡᠮᠰᠦᠭᠡᠢ:

“3.ᠤᠯᠠᠮᠵᠢᠯᠠᠯᠤᠯᠤᠰ ᠡᠮᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠭᠦᠬᠢ
ᠡᠳᠤ ᠪᠣᠯᠣᠬᠤ ᠡᠯᠪᠡᠭ ᠤᠷᠭ᠋ᠠᠮᠯᠢᠭᠢᠭ ᠲᠡᠭᠢᠵᠢ
ᠪᠡᠯᠲᠦᠭᠦᠷᠠᠮ, ᠠᠶᠢᠭᠢᠯᠠᠬᠢᠶᠢᠭᠢ ᠵᠡᠪᠶ᠋ᠬᠡᠭᠡᠷᠰᠡᠨ
ᠬᠡᠮᠵᠡᠭᠡᠭ, ᠬᠤᠭᠠᠳᠠᠭᠠ, ᠵᠠᠭᠰᠠᠭᠠᠯᠲᠢᠭᠢᠭ
ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠯᠢ ᠣᠷᠴᠢᠨ ᠪᠣᠯᠣᠨ ᠡᠷᠦᠭᠦᠯᠤᠮᠡᠨᠳᠢᠶᠢᠨ
ᠠᠰᠤᠭᠤᠳᠠᠯ ᠡᠷᠬᠡᠯᠰᠢᠨ ᠵᠠᠰᠭᠢᠶᠢᠨ ᠭᠠᠵᠢᠷᠢᠨ
ᠭᠢᠰᠢᠭᠦᠳᠤ ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠨ ᠪᠠᠲᠠᠯᠤᠨ.”

ᠡᠨᠢ ᠲᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠵᠢᠯᠤᠳᠤ ᠡᠮ, ᠡᠮᠨᠢᠯᠦᠭᠢᠨ
ᠬᠡᠷᠡᠭᠦᠰᠢᠯᠢᠶᠢᠨ ᠲᠤᠬᠠᠢ ᠬᠤᠠᠭᠤᠯᠤᠯᠤᠰ
/ᠰᠢᠨᠡᠵᠢᠴᠢᠯᠰᠢᠨ ᠨᠠᠶᠢᠷᠦᠭᠤᠯᠭ᠋ᠠ/ ᠬᠥᠴᠢᠨ
ᠲᠡᠭᠡᠯᠳᠡᠷ ᠪᠣᠯᠰᠣᠨ ᠡᠳᠢᠷᠡᠭᠡᠰ ᠡᠬᠡᠯᠢᠨ
ᠳᠠᠭᠠᠵᠢ ᠮᠡᠷᠳᠡᠨᠡ.

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ
ᠶ᠋ᠢᠨ ᠬᠤᠠᠭᠤᠯᠤᠯᠤᠰ

ᠭᠡᠨ ᠵᠠᠨᠳᠠᠨᠰᠠᠲᠠᠷ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАР СУРТАЛЧИЛГААНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Зар сурталчилгааны тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 13.9 дэх хэсэг нэмсүгэй:

“13.9.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн зар сурталчилгаатай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулиар зохицуулна.”

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Идэвхтэй Голд_02 Н011

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠯᠤᠰ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ ᠰᠤᠷ ᠰᠤᠷᠲᠠᠯᠴᠢᠯᠭᠠᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

ᠠᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ ᠰᠤᠷ ᠰᠤᠷᠲᠠᠯᠴᠢᠯᠭᠠᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

ᠠᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ ᠰᠤᠷ ᠰᠤᠷᠲᠠᠯᠴᠢᠯᠭᠠᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

ᠠᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ ᠰᠤᠷ ᠰᠤᠷᠲᠠᠯᠴᠢᠯᠭᠠᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

ᠠᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ ᠰᠤᠷ ᠰᠤᠷᠲᠠᠯᠴᠢᠯᠭᠠᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠯᠤᠰ
ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠭᠤᠨ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠢ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Зөвшөөрлийн тухай хуулийн дараах заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/8.1 дүгээр зүйлийн 13.17, 13.18, 13.19 дэх заалт:

Тусгай зөвшөөрөл	Тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээд
13.17.эм, биобэлдмэл, тэдгээрийн түүхий эд, уламжлалт эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн үйлдвэрлэх-экспортлох	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага
13.18.эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага
13.19.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, мансууруулах эм худалдах	Аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газар

2 дугаар зүйл.Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 13.15 дахь заалтын “Эмийн” гэснийг “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн”, 8.2 дугаар зүйлийн 12.1 дэх заалтын “эмийн” гэснийг “эм, эмнэлгийн хэрэгслийн” гэж, мөн заалтын “Эмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв” гэснийг “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл.Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 13.6, 13.7 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Индриг Фолг на Хөдөл

Хянагчдын үйлчилгээний газар

2024 оны 1-р сарын 15 - 20 - өдөр

Хянагчдын үйлчилгээний газар
Хянагчдын үйлчилгээний газар

1. Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

2024 оны 1-р сарын 15 - 20 - өдөр

Хянагчдын үйлчилгээний газар	Хянагчдын үйлчилгээний газар
Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/	Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/
Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/	Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/
Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/	Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/
Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/	Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

2. Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

3. Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

4. Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

Хянагчдын үйлчилгээний газар /Хянагчдын үйлчилгээний газар/

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Гаалийн тухай хуулийн 227 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“227 дугаар зүйл. Зорчигчийн болон шуудан илгээмжээр илгээсэн хувийн хэрэглээний эм, эмнэлгийн хэрэгслийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх

227.1. Улс хоорондын үйлчилгээний төмөр зам, автобус, хөлөг онгоц, нисэх онгоц болон хувийн тээврийн хэрэгслээр зорчигч нь өөрийн болон Гэр бүлийн тухай хуулийн 3.1.4-т заасан гэр бүлийн гишүүний хэрэгцээнд зориулан авч яваа эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг зорчигчийн хувийн хэрэглээний эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүн гэнэ.

227.2. Хувийн хэрэглээний нэг удаагийн цогц эмчилгээний эм, эмнэлгийн хэрэгслийг эмнэлгийн байгууллагын магадалгаа, холбогдох баримт бичгийг үндэслэн 3 сар хүртэлх хувийн хэрэглээний улсын бүртгэлд бүртгэлгүй эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг хэрэглэх зааврыг үндэслэж улс хоорондын шуудангийн илгээмжээр хүлээн авч, илгээж болно.

227.3. Энэ хуулийн 227.1, 227.2-т заасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг импортын бараа гэж үзэхгүй бөгөөд импортын зөвшөөрөл шаардахгүй.

227.4. Энэ хуулийн 227.1, 227.2-т заасан зорчигчийн болон шуудан илгээмжээр илгээсэн хувийн хэрэглээнд яаралтай тусламж /7 хүртэл хоног/, удаан хугацаанд нөхөх эмчилгээ шаардах өвчтэй хүний хэрэглэдэг /3 сар хүртэлх/ эм, эмнэлгийн хэрэгсэл багтана.

227.5. Энэ хуулийн 227.4-т заасан зорчигчийн яаралтай тусламж /7 хүртэл хоног/-ийн эмийг эмчийн бичсэн жороор, 3 сар хүртэлх хувийн хэрэглээний эм, эмнэлгийн хэрэгслийг эмнэлгийн байгууллагын магадалгаа, холбогдох бусад баримт бичгийг үндэслэж нэвтрүүлнэ.

227.6. Зорчигчийн 3 сар хүртэлх хувийн хэрэглээний улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний тухайд хэрэглэх зааврыг үндэслэж нэвтрүүлнэ.

227.7.Энэ хуулийн 227.1, 227.2, 227.6-д заасан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлыг зорчигч өөрөө хариуцна.

227.8.Дараах төрлийн эмийг хувийн хэрэглээний зориулалтаар улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглоно:

227.8.1.судсаар сэлбэх шингэн;

227.8.2.антибиотик тариа;

227.8.3.мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эм;

227.8.4.цусны бэлдмэл сийвэн орлох эм;

227.8.5.нийтлэг дархлаажуулалтад хэрэглэх эм, бэлдмэл.

227.9.Энэ хуулийн 227.8.1, 227.8.2 дахь заалт энэ хуулийн 227.4-т заасан удаан хугацаанд нөхөх эмчилгээнд хамаарахгүй.

227.10.Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэхдээ гаалийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага иргэн, бүтээгдэхүүн тус бүрээр бүртгэл үүсгэж, энэ хуулийн 227.4-т заасан хугацааг баримталж байгаа эсэхэд хяналт тавина.”

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хуулийн 20.14 дүгээр зүйлийн гарчгийн “биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах, түгээх” гэснийг “эмийн түүхий эд, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийг үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх, худалдах” гэж, мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Эм, эмийн түүхий эд, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийн хангамжийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа хүн, малын эмчилгээнд хэрэглэхийг хориглосон, зөвшөөрөгдөөгүй, хугацаа дууссан эм, эмийн түүхий эд, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийг үйлдвэрлэсэн, импортлосон” гэснийг “Хүний эмчилгээнд хэрэглэхийг хориглосон, зөвшөөрөгдөөгүй, хугацаа дууссан, хуурамч эм, эмийн түүхий эд, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэсэн-экспортлосон, импортлосон-ханган нийлүүлсэн” гэж, мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн “үйлдвэрлэх, импортлох” гэснийг “эмнэлгийн хэрэгслийг үйлдвэрлэх-экспортлох, импортлох-ханган нийлүүлэх” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗӨРЧЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Зөрчлийн тухай хуулийн 6.6 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“6.6 дугаар зүйл. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль зөрчих

1. Эм, уламжлалт эм, биобэлдмэл, тэдгээрийн түүхий эд, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хүлээх үүрэг, хуулиар хориглосон зүйл, стандарт, тогтоосон журам, шинэ эм бүтээх, хэрэглээнд гаргахад тавих нөхцөл, шаардлагыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

2. Эм, уламжлалт эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хүлээх үүрэг, хуулиар хориглосон зүйл, стандарт, тогтоосон журмыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

3. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, мансууруулах эм худалдах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлага, хүлээх үүрэг, хуулиар хориглосон зүйл, стандарт, тогтоосон журмыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

4. Бүртгэлгүй эм, эмийн үйлчлэгч бодис, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэсэн-экспортолсон, импортолсон-ханган нийлүүлсэн, худалдсан бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлого, зөрчилтэй бараа бүтээгдэхүүнийг хурааж, тусгай

зөвшөөрлийг хүчингүй болгож хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

Тайлбар:Энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан зөрчил гаргасан этгээдийн зардлаар бүртгэлд бүртгэгдээгүй, улсын бүртгэлийн загвараас зөрүүтэй /өнгө, дүрс, бичгийн хэлбэр зэрэг/ эм, эмнэлгийн хэрэгслийг Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэхгүйгээр гаалийн хяналтын бүсээс буцаана.

5.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг улсын бүртгэлд бүртгүүлэх, хуулиар хориглосон зүйл, стандартыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

6.Жор баригч:

6.1.эм олгохдоо тухайн эмийн хэрэглэх арга, хадгалах нөхцөл, эсхүл зохистой хэрэглээний талаар буруу мэдээлэл өгсөн;

6.2.эмийн жороор олгох эмийг эмийн жоргүйгээр олгосон;

6.3.эмийг зөрчилтэй, эсхүл хүчингүй жороор олгосон бол таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

7.Эмч:

7.1.эмийн жорыг стандартын дагуу бичээгүй;

7.2.тамирчин болон спортоор хичээллэж байгаа иргэнд эмчилгээний бус зорилгоор Дэлхийн допингийн эсрэг код, олон улсын стандартад хориглосон жагсаалтад орсон эмийг санал болгосон, дэмжих сурталчилсан, зарж борлуулсан бол таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

8.Эм зүйч:

8.1.эмнэлгийн мэргэжилтнийг эмийн үйлдэл, хэрэглээний талаар буруу мэдээллээр хангасан;

8.2.эмийн гаж нөлөө илэрсэн тохиолдолд зохих журмын дагуу мэдээлээгүй бол таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

9.Эмнэлгийн мэргэжилтэн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний зар сурталчилгаанд оролцсон бол мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

10.Эм, эмийн үйлчлэгч бодис, өндөр, дунд эрсдэлтэй эмнэлгийн хэрэгслийг бүртгэлд бүртгүүлээгүй бол хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

11.Эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг зохих журмын дагуу бүртгүүлээгүй бол хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

12.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний шошго, хэрэглэх зааврыг өөрчилсөн, шошго тэмдэглэгээнд тавих шаардлагыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

13.Хуулиар худалдан борлуулахыг хориглосон эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулсан бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

14.Хуулиар импортлох, экспортлохыг хориглосон эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнийг импортолж, экспортолсон бол хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

15.Хуулиар зар сурталчилгаа явуулахыг хориглосон эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний зар сурталчилгаа явуулсан, эсхүл хуулиар хориглосон хэлбэрээр зар сурталчилгаа явуулсан бол хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

16.Ашиг орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор эрүүл мэндийн ажилтныг эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүний далд сурталчилгаа, сүлжээний бизнест татан оролцуулсан, аливаа хэлбэрээр урамшуулал олгосон бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

17.Хандив, тусламжаар хүлээн авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг худалдан борлуулсан, эсхүл хандив, тусламжаар нийлүүлэх эм, эмнэлгийн хэрэгсэлд тавих шаардлагыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

18.Заавал хийх дархлаажуулах бэлдмэл, эсхүл үнэ төлбөргүй олгох зориулалттай буцалтгүй тусламжийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийг худалдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

19.Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийг хандив, тусламжаар авсан бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гучин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

20.Стандартын бус, хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт хангаагүй эм, эмнэлгийн хэрэгслийг хандив, тусламжаар хүлээн авч эмнэлгийн тусламж үйлчилгээнд ашигласан бол хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

21.Бусад ханган нийлүүлэх байгууллагаас худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийг зах зээлийн бөөний үнээс өндөр үнээр худалдан борлуулсан бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

22.Эмийн эмнэлзүйн туршилт судалгаа, лабораторийн оношилгооны хэрэгслийн туршилт судалгаа явуулах талаар хуульд заасан шаардлага, хориглосон заалт, тогтоосон журмыг зөрчсөн бол учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

23.Эм барих үйл ажиллагааг эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр явуулсан бол хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

24.Эмнэлгийн мэргэжилтэн, эрүүл мэндийн байгууллага, хангамжийн байгууллага эм, эмийн үйлчлэгч бодис, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүнийг бүртгэлгүй, эсхүл чанарын баталгаажилтгүй, эсхүл хэрэглэх хүчинтэй хугацаа дууссан эм, эмийн түүхий эд, эмнэлгийн хэрэгсэл, эрүүл мэндийн нэмэлт бүтээгдэхүүнээр үйлчилсэн, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хадгалалт, түгээлтийн зохистой дадлын стандарт зөрчсөн бол хүнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

25.Зайлшгүй шаардлагатай эм, эмнэлгийн хэрэгслийн бөөний болон жижиглэнгийн үнийн нэмэгдэх хувь хэмжээний дээд хязгаарыг зөрчсөн бол хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж, үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

26.Хангамжийн байгууллага хангамжийн шатлал бүрд үнийн мэдээлэл солилцох байгууллага хоорондын цахим мэдээллийн нэгдсэн санд эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хамгийн бага хэмжих нэгж, түүний суурь үнэ, бөөний үнэ, жижиглэнгийн үнийг тухай бүр байршуулаагүй бол хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

27.Эмийн сан худалдаалж байгаа эм, эмнэлгийн хэрэгслийн жижиглэнгийн үнийг цахим мэдээллийн нэгдсэн санд иргэдэд ил тод, нээлттэй байршуулаагүй бол хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

28.Үйлдвэрлэгч, ханган нийлүүлэх байгууллага, үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газар эм таниулах үйл ажиллагаанд тавих шаардлага, хүлээх үүрэг, стандарт, тогтоосон журмыг зөрчсөн бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хэрэгсэл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж,

учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

29.Эмийн гаж нөлөөг илрүүлэх, үнэлэх, тандан судлах, урьдчилан сэргийлэх, хянах журмыг зөрчсөн бол хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

30.Эмнэлгийн хэрэгслийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааны журмыг зөрчсөн бол хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.”

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛСЫН ТЭМДЭГТИЙН ХУРААМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.1, 27.1.2, 27.1.3 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“27.1.1.эм, биобэлдмэл, тэдгээрийн түүхий эд, уламжлалт эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн үйлдвэрлэх-экспортлох тусгай зөвшөөрөл олгоход 44 000-110 000 төгрөг;

27.1.2.эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл олгоход 50 000-200 000 төгрөг;

27.1.3.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл болон мансууруулах эм худалдах тусгай зөвшөөрөл олгоход 44 000-110 000 төгрөг;”

2 дугаар зүйл. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.30 дахь заалтын “15.1-д заасан лиценз” гэснийг “6.1-д заасан зөвшөөрөл” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.6 дахь хэсгийн “биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний” гэснийг “эмнэлгийн хэрэгслийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.5 дахь заалтыг, 27.5 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Мэдэргэ Фолд_оа Нөдл

Ажлын үргэлжлэл

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр

Ажлын үргэлжлэл
Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр. Ажлын үргэлжлэл. Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр.

Ажлын үргэлжлэл

Хүндэтгэсэн 2024 оны 09 сарын 25 өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 11 дэх заалт:

“11/хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт тусгасан төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ байгаль орчин болон байгалийн нөөцөд учруулсан хохирлыг нөхөн төлөхөд шаардагдах хөрөнгийг тухайн төсөл, арга хэмжээний төсөвт тусгуулах.”

2/49 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсэг:

“9.Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын саналыг үндэслэн, Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага аймаг, нийслэлээс хэрэгжүүлж байгаа Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 4.1.7, 4.1.8-д заасан үйл ажиллагааг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан нөхөн төлбөрөөс чөлөөлнө.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨР, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ТҮНШЛЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/7 дугаар зүйлийн 7.2.8 дахь заалт:

“7.2.8.энэ хуулийн 13.3-т заасан журам.”

2/11 дүгээр зүйлийн 11.1.4-11.1.8 дахь заалт:

“11.1.4.энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлээр хэрэгжүүлэх төслийн жагсаалт батлах;

11.1.5.энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлээр хэрэгжүүлэх төслийн түншлэлийн гэрээ байгуулах эрхийг аймаг, нийслэлийн Засаг даргад олгох;

11.1.6.аймаг, нийслэлийн хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, тухайн жилийн орон нутгийн төсвийн төслийг батлахдаа орон нутагт хэрэгжүүлэх түншлэлийн зорилт, арга хэмжээг хэлэлцэж, батлах;

11.1.7.түншлэлийн төслийн хэрэгжилт, үр дүнгийн талаарх тайлан мэдээллийг орон нутгийн төсвийн гүйцэтгэлтэй хамт хэлэлцэх;

11.1.8.энэ хуулийн 32 дугаар зүйлд заасан дэмжлэгийг үзүүлэх.”

3/11 дүгээр зүйлийн 11.2.6-11.2.8 дахь заалт:

“11.2.6.энэ хуулийн 13.2-т заасан төслийн түншлэлийн болон зөвлөх үйлчилгээний гэрээ байгуулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих;

11.2.7.энэ хуулийн 32 дугаар зүйлд заасан дэмжлэгийг үзүүлэх;

11.2.8.түншлэлийн хууль тогтоомж, түншлэлийн төслийн хэрэгжилт, гэрээний биелэлтийг орон нутгийн төсвийн гүйцэтгэлтэй хамт аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд хүргүүлэх.”

4/11 дүгээр зүйлийн 11.3 дахь хэсэг:

“11.3.Энэ хуулийн 13.3-т заасан журмыг аймгийн саналыг авсны үндсэн дээр Нийслэлийн Засаг дарга боловсруулна.”

5/13 дугаар зүйлийн 13.2, 13.3 дахь хэсэг:

“13.2.Нийслэл болон улсын төсвөөс сүүлийн 3 жил дараалан санхүүгийн дэмжлэг аваагүй, эсхүл 100 000, түүнээс дээш хүн амтай аймаг дараах салбарт түншлэлийн төслийг хэрэгжүүлж болно:

13.2.1.эрчим хүч, дулаан хангамж;

13.2.2.хог хаягдлын менежмент;

13.2.3.гадаргын ус, саарал усны барилга байгууламж, менежмент;

13.2.4.цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ, цэвэрлэх байгууламж;

13.2.5.хурдны зам, багтаамж ихтэй нийтийн тээвэр, тээвэр логистикийн төв;

13.2.6.хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулах барилга байгууламж;

13.2.7.100 тэрбум төгрөг болон түүнээс доош өртөгтэй төсөл.

13.3.Энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд хувийн хэвшлээс санаачлах, төсөлд урьдчилсан үнэлгээ болон бүрэн шинжилгээ хийх, үнэлэх, төслийг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргах, хувийн хэвшлийн түншлэгч болон зөвлөх үйлчилгээг сонгон шалгаруулах, түншлэлийн гэрээ байгуулах, хэлэлцээ хийж сонгон шалгаруулалтгүй гэрээ байгуулах, түншлэлийн эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, гэрээний биелэлт, төслийн хэрэгжилт, санхүүжилт, зохион байгуулалт, тайлагналт болон хяналт тавихтай холбогдсон журмыг Засгийн газар батлах бөгөөд журмын дагуу түншлэлийн төслийг хэрэгжүүлнэ.”

6/37 дугаар зүйлийн 37.6 дахь хэсэг:

“37.6.Энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд энэ хуулийн 37.1-д заасан саналыг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга энэ хуулийн 13.3-т заасан журмын дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд танилцуулж, шийдвэрлүүлнэ.”

2 дугаар зүйл.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.4 дэх заалтын “Засгийн газраас” гэсний дараа “болон аймаг, нийслэл нь” гэж, 5.1.12 дахь заалтын “болон түншлэлийн” гэсний өмнө, 33 дугаар зүйлийн 33.2 дахь хэсгийн “төлөөлөл” гэсний дараа, 33.3 дахь хэсгийн “дарга” гэсний дараа, 48 дугаар зүйлийн 48.4 дэх хэсгийн “Засгийн газар” гэсний дараа “, энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд аймаг, нийслэлийн Засаг дарга” гэж, 6 дугаар зүйлийн 6.1.1 дэх заалтын “төслийг батлахдаа” гэсний дараа, 7.1.5 дахь заалтын “түншлэлийн” гэсний өмнө, 8 дугаар зүйлийн 8.1, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсгийн “байгууллага” гэсний дараа “энэ хуулийн 13.2-т зааснаас бусад” гэж, 7 дугаар зүйлийн 7.1.2 дахь заалтын “түншлэлийг” гэсний өмнө “хуульд өөрөөр заагаагүй бол” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.5 дахь хэсгийн “байгууллага” гэсний дараа “, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар” гэж, 33 дугаар зүйлийн 33.5 дахь хэсгийн “Засгийн газар” гэсний дараа “, энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал” гэж, 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсгийн “21.7” гэсний өмнө “13.2,” гэж, 37.1.2 дахь заалтын “хамгаалах” гэсний дараа “өндөржүүлсэн болон” гэж, 44 дүгээр зүйлийн 44.7 дахь хэсгийн “гэрээ байгуулахдаа” гэсний өмнө “, энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд аймгийн орон нутгийн сан болон нийслэлийг хөгжүүлэх санд” гэж, 54 дүгээр зүйлийн 54.2, 54.3 дахь хэсгийн “Засгийн газарт” гэсний дараа “, энэ хуулийн 13.2-т заасан түншлэлийн төслийн хувьд аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд” гэж, 55 дугаар зүйлийн 55.2 дахь хэсгийн “Засгийн газар” гэсний дараа “, аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн “Түншлэлийн” гэснийг “Энэ хуулийн 13.2-т зааснаас бусад түншлэлийн” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.1 дэх хэсгийн “Засгийн газрын” гэснийг “Засгийн газар, аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон Засаг даргын” гэж, мөн зүйлийн 32.2 дахь хэсгийн “төрийн өмчид” гэснийг “төрийн болон орон нутгийн өмчид” гэж, 37 дугаар зүйлийн 37.1.1 дэх заалтын “боломжтой бол” гэснийг “боломжтой болон тухайн ажил, үйлчилгээг зөвхөн нэг эх үүсвэрээс гүйцэтгэх боломжтой бусад тохиолдолд” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Г.ЗАНДАНШАТАР

Мэдээлэл_02 Hall

Ажлын үндэсний төлөвлөгөө

2024 оны 02 сарын 20 - 2024 оны 03 сарын 20

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ
100000.000 төгрөг
Хувиартай үнэ
100000.000 төгрөг

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг. Хувиартай үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

Урьдчилсан үнэмлэхүй үнэ: 100000.000 төгрөг.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны 08 дугаар
сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 5.8 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“5.8.Хэлэлцэн шийдвэрлэх хугацааг нь хуульд тусгайлан заасан асуудлыг Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуулийн жилийн хаврын чуулганаар хэлэлцэн шийдвэрлээгүй бол шинээр бүрдсэн Улсын Их Хурал тухайн асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2024 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

Монгол Улсын Их Хурлын
Мэдээлэл, 02 Нөмр

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ-ын ИХ Хурлын дарга Д.Амарбаясгалан

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ-ын ИХ Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ-ын ИХ Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 5.8 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“5.8.Хэлэлцэн шийдвэрлэх хугацааг нь хуульд тусгайлан заасан асуудлыг Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуулийн жилийн хаврын чуулганаар хэлэлцэн шийдвэрлээгүй бол шинээр бүрдсэн Улсын Их Хурал тухайн асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно.”

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ-ын ИХ Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ-ын ИХ Хурлын дарга Д.Амарбаясгалан

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны 06 дугаар
сарын 05-ны өдөр

Дугаар 71

Улаанбаатар
хот

Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.5 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг баталсантай холбогдуулан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай:

1/Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод заасан “Монголын уламжлалт анагаах ухааныг орчин үеийн анагаах ухаантай хослуулан хөгжүүлж экспортод гарах гарцыг дэмжин брэнд болгох” заалтыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх;

2/уламжлалт эмийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөцийг бэлтгэх, давтан сургах;

3/уламжлалт эм, биобэлдмэлийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, экспортыг дэмжих зорилгоор шинжлэх ухаан, технологийн төсөл, судалгааны ажилд дэмжлэг үзүүлэх;

4/уламжлалт эм, биобэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэлд ашиглах түүхий эд, сав, баглаа боодол, тоног төхөөрөмжид татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх, хөнгөлөлттэй зээл олгох асуудлыг бодлогоор дэмжих;

5/үндэсний түвшинд био-эквивалент чанарын судалгаа хийх чадавх бүрдүүлэх зорилгоор Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.7, 15.1.11, 15.1.13-т заасан байгууллагыг лабораторийн тоног төхөөрөмж, урвалж бодисоор хангах, хүний нөөцийг сургаж бэлтгэхэд шаардагдах санхүүжилтийг улсын төсөвт жил бүр тусгаж, 2026 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дотор бүрэн шийдвэрлэсэн байх;

6/Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 46.3-т заасны дагуу Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны 08 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 17

Улаанбаатар
хот

Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.5 дахь заалт, 25 дугаар зүйлийн 25.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Улсын Их Хурлын гишүүн Батмөнхийн Батцэцэг, Ухнаагийн Отгонбаяр нарыг Улсын Их Хурлын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны, Сүрэнжавын Лүндэгийг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, дэгийн байнгын хорооны, Батжаргалын Заяабал, Болдын Уянга нарыг Улсын Их Хурлын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны, Болдын Жавхланг Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс тус тус чөлөөлсүгэй.

2.Улсын Их Хурлын гишүүн Дамдинсүрэнгийн Жаргалсайхан, Сүрэнжавын Лүндэг, Болдын Уянга нарыг Улсын Их Хурлын Аж үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны, Болдын Жавхланг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, дэгийн байнгын хорооны, Бат-Өлзийн Бат-Эрдэнийг Улсын Их Хурлын Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны, Батмөнхийн Батцэцэг, Жамбалын Ганбаатар нарыг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны, Батжаргалын Заяабал, Ухнаагийн Отгонбаяр нарыг Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны, Хассуурийн Ганхуягийг Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хорооны гишүүнээр тус тус баталсугай.

3.Энэ тогтоолыг 2024 оны 08 дугаар сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

Индриг Фолд оо Үлдэж Хоргож оо Доогагдах

᠒᠐᠑᠔ оны ᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр

᠑᠒ сарын ᠒᠗

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр /᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр/

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр /᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр/

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр /᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр/

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр /᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр/

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр /᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр/

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр

᠑᠒ сарын ᠒᠗ өдөр

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны 08 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 03 дугаар дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 84 дүгээр зүйлийн 84.2.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.“Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...”, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна.” гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 06 дугаар сарын 12-ны өдрийн 03 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны 08 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 19

Улаанбаатар
хот

Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.5 дахь заалт, 25 дугаар зүйлийн 25.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн Оюунсайханы Алтангэрэлийг Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны, Очирбатын Амгаланбаатарыг Улсын Их Хурлын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны, Хишигдэмбэрэлийн Тэмүүжинг Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс тус тус чөлөөлсүгэй.

2. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн Оюунсайханы Алтангэрэлийг Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны, Очирбатын Амгаланбаатар, Хишигдэмбэрэлийн Тэмүүжин нарыг Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүнээр тус тус баталсугай.

3. Энэ тогтоолыг 2024 оны 08 дугаар сарын 19-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2024 оны 06 дугаар
сарын 12-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 14.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Г.Баясгалан даргалж, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн Ж.Эрдэнэбулган, Д.Гангабаатар, О.Мөнхсайхан /илтгэгч/, Э.Энхтуяа нарын бүрэлдэхүүнтэй, хуралдааны нарийн бичгийн даргаар Б.Баяржаргалыг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил оролцлоо.

Энэхүү хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Нэг. Монгол Улсын иргэн П.Баттогтох Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж дараах агуулга бүхий мэдээллийг ирүүлжээ:

“1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...” гэсэн заалтын агуулга нь хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, эрх чөлөөг нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих болон бусад аргаар хязгаарлах аливаа ажиллагааг явуулах үндэслэл, журмыг зөвхөн хуулиар тогтоох шаардлага тавьсан байна. Өөрөөр хэлбэл, хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, эрх чөлөө нь төрийн төлөөлөгчийн хяналтад орсноос албадан хязгаарлагдаж эхэлдэг бөгөөд тийнхүү хяналтад оруулах тодорхой төрлийн ажиллагааны үндэслэл болон журмыг парламент хуулиар тогтоогоогүй бол хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, эрх чөлөөг төрийн зүгээс хязгаарлахыг эрс хориглосон байна.

Би өмнө нь энэ мэдээлэлтэй ижил агуулгатай буюу тухайн үед хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эрүүлжүүлэх журмыг Улсын Ерөнхий прокурортой зөвшилцөн Цагдаагийн төв байгууллагын дарга батална.” гэсэн заалт нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...” гэж заасныг зөрчсөн тухай мэдээлэл Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан бөгөөд үүний дагуу маргаан үүсгэн хэлэлцэж, дээрх заалт Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтыг зөрчсөн тухай Үндсэн хуулийн цэцийн 2002 оны 02 дугаар дүгнэлт, мөн оны 02 дугаар тогтоол гарсан. Тус тогтоолын үндэслэл хэсгийн 2 дахь хэсэгт “Үндсэн хуульд заасан хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг ямар нэг хэмжээгээр хязгаарлаж буй эрүүлжүүлэх үйл ажиллагааг хуулиар биш Улсын Ерөнхий прокурортой зөвшилцөн Цагдаагийн төв байгууллагын даргын баталсан журмаар зохицуулахаар хуульд заасан нь хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг гагцхүү хуулиар хязгаарлах тухай Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал, агуулгад нийцэхгүй байна.” гэсэн.

Дээрх шийдвэрүүдийн хууль зүйн үр дагавраар хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг төрийн төлөөлөгч болох цагдаагийн ажилтны хяналтад оруулах нэг төрлийн албадлагын харилцаа болох эрүүлжүүлэх ажиллагааны журам нь ямар ч хуулийн зохицуулалтгүй болсон тул эрүүлжүүлэх ажиллагааг тасалдуулахгүйн тулд 2003 онд Улсын Их Хурлаас Согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн этгээдийг албадан эрүүлжүүлэх тухай хуулийг баталж, өнөөг хүртэл мөрдүүлж байна.

Улсын Их Хурлаас 2017 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч нь гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдэж байгаа хүний нэр, хаягийг тодруулах, гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болно.” гэж зааж хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, эрх чөлөөг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулах аргаар хязгаарлан цагдаагийн алба хаагчийн хяналтад албадан оруулах өөр нэг төрлийн ажиллагааны үндэслэлийг заажээ. Улмаар тус хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заагаад тус зүйлийн 26.3-26.6 дахь хэсэгт журмын шинжтэй зохицуулалтыг тусгасан байна. Тус зохицуулалт нь хүнийг түр саатуулах байранд хүргэхээс өмнө үүссэн харилцаанд хамаарахгүй байна.

Цагдаагийн албаны тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль болон бусад холбогдох хуульд хүнийг төрийн эрх бүхий албан тушаалтан өөрийн хяналтдаа аван холбогдох газарт хүргэх зарим төрлийн ажиллагааны журмыг хуульчилсан боловч тэдгээр зохицуулалт нь хэт

ерөнхий бөгөөд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулах харилцаанд хамааралгүй байдаг.

Түүнчлэн уг зүйлийн 26.6 дахь хэсэгт буй “Түр саатуулах байрны дэглэм, журмыг Улсын ерөнхий прокурортой зөвшилцөн дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын тухай гишүүн батална.” гэсэн заалт нь түр саатуулах ажиллагааны журмын тухай зохицуулалтыг бус харин тус ажиллагааны нэг элемент болох түр саатуулах байр /объект буюу барилга байгууламж/-ны дэглэм, журмын тухай харилцаанд хамаатай байна. Тэгэхээр мөн зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулах тохиолдолд цагдаагийн алба хаагчийн хяналтад оруулсан мөчөөс эхлэн түр саатуулах байранд хүргэх мөч хүртэлх хугацаанд хэрэгжих ажиллагааны хугацаа, журмыг хуульчлаагүй буюу уг харилцааг хуулиар зохицуулаагүй байна. Энэ нь хуулийн зохицуулалтгүйгээр хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг хязгаарлах аливаа ажиллагааг явуулахыг хориглосон Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалт болон Үндсэн хуулийн цэцийн 2002 оны 02 дугаар дүгнэлт, 02 дугаар тогтоолд нийцээгүй байна. Хэрэв дээрх хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн үйлчлэлийг зогсоовол тус зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулах ажиллагаа нь цагдаагийн алба хаагчийн хяналтад оруулсан мөчөөс эхлэн уг хугацаа тоологдож, мөн зүйлийн 26.3-26.6 дахь хэсэгт тусгасан журмын шинжтэй зохицуулалт үйлчлэх боломжтой болох бөгөөд ингэснээр Үндсэн хуулийн дээр дурдсан заалт болон Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт, тогтоолд харшлахгүй үр дагавар үүсэх юм.

2.Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заасан. Энэ заалтын агуулга нь төрөөс Үндсэн хуулиар болон олон улсын гэрээгээр баталгаажсан хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц хууль батлах, уг баталсан хуулийнхаа нөхцөлийг дордуулахгүй байх үүргийг өөртөө хүлээх явдал юм.

Цагдаагийн албаны тухай хуульд зааснаар түр саатуулах ажиллагааг төр гэм буруутай нь шүүхээс тогтоогдоогүй хүнийг хэрэг, зөрчилд холбогдуулан түүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх, эрх чөлөөг өөрийн хяналтдаа авч, түр саатуулах байранд хүргэх, хүргэсэн хойноо холбогдох шалгалтыг хуульд заасан тодорхой хугацааны дотор хийхийг ойлгохоор байна.

Тус хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсгийн зохицуулалтаар түр саатуулах ажиллагааг цагдаагийн алба хаагч хүнийг хэрэг, зөрчилд холбогдуулан өөрийн хяналтдаа авах, түр саатуулах байранд хүргэх, хүргэсэн хойноо холбогдох шалгалтыг хийх гэсэн гурван шат дамжлагаар

явуулж 6 цагийн дотор амжиж гүйцэтгэх ба эс бөгөөс тухайн хүнийг суллаад холбогдох шалгах ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулахыг үүрэг болгосон нь өмнө үйлчилж байсан хуулийн зохицуулалттай харьцуулбал хүний эрхийг тодорхой түвшинд хангахуйц дэвшилттэй зохицуулалт болсон.

Харин тус зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заасан бөгөөд энэ зохицуулалтын зорилго нь орон нутагт түр саатуулах байр хол зайтай оршдог учир хэрэг, зөрчилд холбогдсон хүнийг саатуулах байранд хүргэх гэсээр байтал 6 цаг нь өнгөрч уг холбогдогчийг тухайн байранд хүргэхээс өмнө тавьж явуулах үр дагавар үүсэхээс сэргийлсэн байж болохоор байна.

Гэвч уг зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр хүнийг цагдаагийн алба хаагч өөрийн хяналтдаа авснаас хойш түр саатуулах байранд ямар хугацааны дотор амжиж хүргэх тухай хуулийн зохицуулалт тус хуульд болон бусад холбогдох хуульд тусгагдаагүй байна. Тэгэхээр цагдаагийн алба хаагч хүнийг байгаа газраас нь түр саатуулах байранд албадлагаар хүргэх ажиллагаа нь орон зайн хувьд болон хүргэх тээврийн хэрэгслийн төрөл, замын хөдөлгөөний ачаалал, цаг агаар болон байгалийн бусад хүчин зүйлээс шалтгаалж хэдэн цаг ч болж болно. Хэрэв цагдаагийн алба хаагч дээрх үндэслэлээр хүнийг өөрийн хяналтдаа аваад түр саатуулах байранд хүргэхдээ 8 цагийг зарцуулсан бол тус хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн зохицуулалтыг үндэслэж тухайн хүнийг түр саатуулах байранд үргэлжлүүлэн 6 цаг саатуулах боломжтой ба энэ тохиолдолд тухайн хүнийг төр өөрийн хяналтад нийт 14 цаг байлгана.

Энэ нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан хүнийг түр саатуулах буюу төрийн хяналтад албадан байлгах хугацаа нь 6 цагаас хэтрэхгүй байх зорилго бүхий зохицуулалттай харшилж байна. Тодруулбал төр уг хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт хүнийг түр саатуулах хугацаа нь 6 цагаас хэтрэхгүй гэж заасныг тус зүйлийн 26.2 дахь хэсгээр хүнийг түр саатуулах байранд хэзээ хүргэхээс хамаарч 6 цагаас дээш хэдэн цаг ч байж болохоор хязгаарлалтгүй болгосноор холбогдох хүний эрх зүйн байдлыг дордуулсан байна. Ийнхүү 6 цагийн хугацааг ихэсгэж хүний эрх зүйн байдлыг дордуулсан нь Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалт буюу төр хүний эрх зүйн байдлыг хамгаалсан хуулийн нөхцөлийг дордуулсан хууль батлахгүй байх үүргийг зөрчсөн шинжтэй байна.

Иймд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэсэн нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...”, Арван есдүгээр

зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэснийг зөрчсөн эсэхэд тус тус дүгнэлт гаргана уу.” гэсэн байна.

Хоёр. Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

“... 1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтыг зөрчсөн эсэх талаар

Хүний халдашгүй байдал гэдэг нь тэргүүн эгнээний эрхийн хэрэгцээ, хүний эрхийн амин чанар байдаг. Иймээс олон улсад үүнийг үндсэн эрх гэдгийг хүлээн зөвшөөрсөн байдаг. Тухайлбал, Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглалын 9 дүгээр зүйлд “Хэнийг ч дур мэдэн баривчлах, саатуулах буюу хөөн зайлуулах ёсгүй.” гэж, 29 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хүн бүр эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ гагцхүү бусдын эрх, эрх чөлөөг зохих ёсоор хүлээн зөвшөөрч хүндлэх, мөн ардчилсан нийгмийн ёс суртахууны шударга шаардлага, нийгмийн хэв журам, ерөнхий сайн сайхан байдлыг хангах үүднээс хуульчлан тогтоосноос өөр хязгаарлалтад өртөгдөх ёсгүй.” гэж, Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт /цаашид “Пакт” гэх/-ын 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Хүн бүр эрх чөлөөтэй, халдашгүй дархан байх эрхтэй. ... Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэний ч эрх чөлөөг хасч болохгүй.” гэж, 12 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хуульд заасан бөгөөд үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам, эрүүл мэнд, ёс суртахуун буюу бусдын эрх, эрх чөлөө болон энэхүү Пактаар хүлээн зөвшөөрсөн бусад эрхийг хамгаалахад шаардлагатай хязгаарлалтаас бусдаар дээр дурдсан эрхийг хязгаарлаж болохгүй.” гэж тус тус заасан. Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад хүний халдашгүй байдлыг баталгаажуулсан.

Энэхүү үндсэн эрх нь хуульд заасан үндэслэл журмаас гадуур хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарлахыг хориглосон агуулгатай. Өөрөөр хэлбэл, хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэнийг ч дур мэдэн баривчлах, хорих зэргээр эрх чөлөөг нь хязгаарлаж болохгүй гэсэн агуулгатай. Харин нийгэмд аюултай үйлдэл, эс үйлдэхүйг шалган тогтоохын тулд “гагцхүү бусдын эрх, эрх чөлөөг зохих ёсоор хүлээн зөвшөөрч хүндлэх, мөн ардчилсан нийгмийн ёс суртахууны шударга шаардлага, нийгмийн хэв журам, ерөнхий сайн сайхан байдлыг хангах үүднээс” зарим тохиолдолд бусдын дээрх эрхийг хязгаарлах шаардлага үүсдэг бөгөөд энэ нь олон улсын хэм хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн төрийн үйл ажиллагаа юм.

Нийгэмд аюултай үйлдлийн аюулын шинжийг үндэслэн олон улсын хэмжээнд саатуулах, баривчлах, цагдан хорих зэрэг хүний эрхийг хязгаарладаг хэлбэрүүд байх бөгөөд эдгээрийг зөвхөн үндэсний хууль тогтоомжуудад тодорхой зааж өгсөн нь хүний эрхийг зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлана гэсэн үндсэн эрхийн зарчимтай нийцэж байгаа

юм. Тухайлбал, олон улсын хэм хэмжээний актад баривчилсан цаг хугацааг тодорхойлохдоо баривчилсан цаг, саатуулах газарт хүргэсэн цаг, шүүхэд хүргэгдсэн цаг гэсэн гурван хугацааг хэрэглэж байна. Үндэсний эрх зүйн тогтолцоо, нийгмийн онцлогтой уялдуулан эдгээр цагийг хэрэглэх боловч энэ нь гагцхүү хуульд тусгалаа олсон байх шаардлагатай. Үндсэн хууль, Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглал, Монгол Улсын нэгдэн орсон Пакт зэрэг дээрх баримт бичигт заасныг үндэсний хууль тогтоомжид тодорхой тусгаж өгсөн байна. Тухайлбал, Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1, 26.2 дахь хэсэг, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.2 дугаар зүйл, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9, 31.4 дүгээр зүйл зэргийг дурдаж болно.

Улсын Их Хурлаас 2017 онд баталсан Цагдаагийн албаны тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалд цагдаагийн албаны үйл ажиллагааг шуурхай, үр дүнтэй зохион байгуулах, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, зөвхөн албаны чиг үүргээ хэрэгжүүлэх зорилгоор зайлшгүй тохиолдолд хуулиар зөвшөөрөгдсөн хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарладаг байх болон хуулийг хэрэгжүүлэх явцад гарч буй бусад хүндрэл бэрхшээлийг арилгах зорилгыг тусгаж хуулийн төслийг боловсруулсан гэжээ.

Уг хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч нь гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдэж байгаа хүний нэр, хаягийг тодруулах, гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болно.” гэж, мөн зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт тус хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцохоор заасан. Цагдаагийн албаны тухай хуульд зааснаар иргэнийг түр саатуулах /6 цаг/ үйл ажиллагаа нь гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдсэн хүний нэр, хаягийг тодруулах, гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоох зорилготой байна. Тус зохицуулалт нь хууль тогтоомжоор харьяалуулсан гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлэх, түүнийг үйлдсэн этгээдийг олох, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, гэм буруугүйг тогтоох, цагаатгах нотлох баримтыг цуглуулах чиглэлээр хийгдэх ажиллагаа, иргэдийн амар тайван амьдрах баталгааг хангахад чухал ач холбогдолтой зохицуулалт юм.

Хүнийг түр саатуулахдаа цагдаагийн алба хаагч нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд заасныг зайлшгүй мөрдөж ажиллах үүрэгтэй. Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан мэдээлэлд дурдсаны дагуу хүнийг саатуулсан хугацаанаас 6 цагийг тоолбол саатуулах байр хүрэх замд Монгол Улсын нутаг дэвсгэр, суурьшлын бүсийн онцлог зэрэг нь тус хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан түр саатуулах ажиллагаанд нөлөөлөгч гол хүчин зүйлээс хамаарч хуулиар олгосон цаг хугацаа өнгөрч, хууль сахиулах байгууллагын ажилтнаас гэмт хэрэг, зөрчилд сэрдэгдэж байгаа хүний талаар шаардлагатай мэдээллийг тодруулах боломжгүй нөхцөл үүсэх эрсдэлтэй байдаг. Иймд нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын

үйл ажиллагаа тухайн хариуцсан нутаг дэвсгэрийн хэмжээнээс хамаарч харилцан адилгүй цаг хугацаанд үйл ажиллагаагаа явуулах нь тодорхой учраас хууль санаачлагч болон хууль тогтоогч энэхүү нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж хүнийг түр саатуулснаас бус, түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн хугацаа тоолох зохицуулалтыг хуульд тусгасан.

Хот суурин газарт түр саатуулагдсан иргэнийг хуульд заасан 6 цагийн хугацааг баримталж түр саатуулах байранд хүргэж болох ч орон нутагт байгаль цаг уурын нөхцөл байдал, тээвэрлэх замын урт зэргээс хамаарч зарим тохиолдолд дээрх хугацаанд багтах боломжгүй болох эрсдэлтэй тул хууль санаачлагчаас өргөн барьсан төслийн зохицуулалтыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх явцад хөндөөгүйг тухайн үед Улсын Их Хурлын чуулганаар хуулийг хэлэлцсэн тэмдэглэлээс харж болно. Харин түр саатуулагдсан иргэний халдашгүй байх эрхийг хамгаалах үүднээс төсөлд “Цагдаагийн алба хаагч хүнийг түр саатуулсан даруй тухайн хүний талаар 18 насанд хүрсэн гэр бүлийн гишүүн, өмгөөлөгч, ойр дотны хүнд нь мэдэгдэж, энэ тухай тэмдэглэл үйлдэнэ.” гэсэн зохицуулалтыг оруулж өгсөн нь хүний эрхийг хамгаалах талаар гаргасан дэвшилттэй алхам болсон гэж үзэж байна.

Дээр дурдсан зохицуулалтын дагуу цагдаагийн алба хаагч хүнийг түр саатуулсан даруйд түүнийг гэр бүлийн гишүүн, өмгөөлөгчтэйгөө уулзах, утсаар ярих боломжоор ханган ажилладаг байна. Энэ нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ... Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. ...” гэсэн зохицуулалттай нягт холбоотой. Өөрөөр хэлбэл, тухайн хүнийг түр саатуулсан талаар мэдээллийг өмгөөлөгч, гэр бүлийн гишүүн, ойр дотны хүнд мэдэгдэж эрх ашгийг нь хамгаалуулах боломжийг олгож байгаа зохицуулалт юм.

Энэ үйл ажиллагааг түр саатуулах байранд хүргэхээс өмнө хийх бөгөөд нэг талаас Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэснээ биелүүлж буй нэг хэлбэр гэж үзэж болно.

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2018 оны А/85 дугаар тушаалын Нэгдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Түр саатуулах байрны дэглэм, журам”-ын 1.10 дахь заалтад “Хүнийг түр саатуулах хугацааг тоолохдоо Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасныг баримтална.” гэж заасны дагуу цагдаагийн алба хаагч нь хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан, эсхүл албадлагын арга хэмжээ авсан тохиолдолд арга хэмжээ авах болсон

үндэслэл, шалтгааныг тухайн этгээдэд мэдэгдэж, авсан арга хэмжээтэй холбогдон хүн, хуулийн этгээдэд үүсэх эрх, үүрэг, өмгөөлөгч авах, өөрийгөө өмгөөлөх, өөрийнхөө эсрэг тайлбар, мэдүүлэг өгөхгүй байх эрхийг тайлбарлаж өгөх үүрэгтэйгээс гадна бусдад эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжлохыг хориглох болон хууль тогтоомжид заасан бусад хориглолт, хязгаарлалтыг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа ажээ.

Дээр дурдсанаас үзэхэд Цагдаагийн албаны хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэсэн нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...” гэснийг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

2.Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг зөрчсөн эсэх талаар

Цагдаагийн байгууллага, түүний алба хаагч нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэгт “... гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах үндсэн чиг үүргийг хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд хэрэгжүүлэх төрийн тусгай алба ...” гэж тодорхойлсны дагуу үйл ажиллагаагаа явуулахдаа мөн хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт “... Үндсэн хуульд зааснаас гадна хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, ил тод, нээлттэй байх, нууцыг чанд хадгалах, олон нийтийн итгэл хүлээж, дэмжлэг авах, үйл ажиллагаа нь тасралтгүй байх, улс төрөөс ангид байх, нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагатай байх ...” зарчмыг баримтлан ажилладаг.

Ингэхдээ тус хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1 дэх хэсэгт “... хуулийг чанд сахиж, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэж, үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлахгүйгээр хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах үүрэгтэй.” гэж, мөн хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1.1 дэх заалтад “хүний эрх, эрх чөлөөнд хууль бусаар халдах,”-ыг хориглон тунхаглалын шинжтэй бус хүний эрхийг хамгаалах зохицуулалтыг бий болгож, мөн зүйлийн 22.2 дахь хэсэгт “... хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан, эсхүл албадлагын арга хэмжээ авсан тохиолдолд арга хэмжээ авах болсон үндэслэл, шалтгааныг тухайн этгээдэд мэдэгдэж, авсан арга хэмжээтэй холбогдон хүн, хуулийн этгээдэд үүсэх эрх, үүрэг, өмгөөлөгч авах, өөрийгөө өмгөөлөх, өөрийнхөө эсрэг тайлбар, мэдүүлэг өгөхгүй байх эрхийг тайлбарлаж өгөх үүрэгтэй.” гэсэн зохицуулалт бүхий хэм хэмжээ тогтоож цагдаагийн алба хаагчид үүрэг болгосон.

Хэрэв хуулиар үүрэг болгосон зохицуулалтыг зөрчсөн бол Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 81 дүгээр зүйлийн 81.4 дэх хэсэг, Эрүүгийн хуулийн 4.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, 10.3 дугаар зүйл, 13.9 дүгээр зүйлүүдэд заасан хариуцлага тооцдог байхаар зохицуулсан нь нэг талаас иргэдийн эрх, эрх чөлөөг цагдаагийн алба хаагчийн хууль зөрчсөн үйлдлээс хамгаалсан, нөгөө талаас Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэснийг баталгаажуулсан зохицуулалт болж өгсөн.

Энэ нь Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглалын 29 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хүн бүр эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ гагцхүү бусдын эрх, эрх чөлөөг зохих ёсоор хүлээн зөвшөөрч хүндлэх, мөн ардчилсан нийгмийн ёс суртахууны шударга шаардлага, нийгмийн хэв журам, ерөнхий сайн сайхан байдлыг хангах үүднээс хуульчлан тогтоосноос өөр хязгаарлалтад өртөгдөх ёсгүй.” гэж, Пактын 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Хүн бүр эрх чөлөөтэй, халдашгүй дархан байх эрхтэй. ... Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэний ч эрх чөлөөг хасч болохгүй.” гэж, 12 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хуульд заасан бөгөөд үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам, эрүүл мэнд, ёс суртахуун буюу бусдын эрх, эрх чөлөө болон энэхүү Пактаар хүлээн зөвшөөрсөн бусад эрхийг хамгаалахад шаардлагатай хязгаарлалтаас бусдаар дээр дурдсан эрхийг хязгаарлаж болохгүй.” гэж тус тус заасантай бүрнээ нийцэж байгаа юм. Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн хүрээнд дээр дурдсан хуулиудад заасны дагуу хүн зөрчигдсөн эрх, эрх чөлөөгөө сэргээлгэхээр гомдлоо гаргах эрхтэй бөгөөд эрх бүхий байгууллага гомдлыг хүлээн авч шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн боломжийг нээж өгсөн.

Хүний эрх, эрх чөлөө зөрчигдсөн эсэхийг тогтооход хэрэглэдэг түгээмэл шалгуур нь тэнцвэрийн зарчим юм. Энэ зарчмын хүрээнд төрийн хууль ёсны зорилгод нийцүүлэн иргэний эрх, эрх чөлөөг хуулиар хязгаарладаг. Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...” гэж заасан. Эрх бүхий байгууллагаас зөвхөн хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу тухайн иргэний тодорхой үйлдлийг шалгах зорилгоор иргэний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг хязгаарладаг.

Иргэдийн аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, гэмт хэрэгтэй тэмцэх зорилгоор явуулж буй үйл ажиллагаа нь угаас нийтийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор түр саатуулагдаж буй хүний хүсэл зоригоос гадуур буюу түүний эрхийг хязгаарлах замаар явагддаг үйл ажиллагаа юм. Хүний эрх, эрх чөлөө нь тухайн хүнд байх боломж боловч тэрхүү боломжийн хязгаарууд ч бас хүний эрх, эрх чөлөөнд

агуулагдаж байдаг. Тэрхүү хязгаар нь бусад хүний эрх, эрх чөлөө, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам зэрэг нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хязгаарууд юм. Тиймээс ч иргэний нийгэмд нэг хүний эрх, эрх чөлөө нь бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож болохгүй гэсэн зарчим үйлчилдэг. Ямар ч улс оронд үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дотор тогтсон хэв журмаас давсан хүний эрх, эрх чөлөө байж болохгүйг хүн төрөлхтөн хүлээн зөвшөөрдөг байна.

Мөн Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.” гэж заасан. Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглалд заасан эрх, эрх чөлөөг эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй гэснийг хүний аюулгүй байдлыг хамгаалах үндэсний чадвар болох үндэсний аюулгүй байдалд эрх, эрх чөлөө нь захирагдах; хүний эрх, эрх чөлөө нь туйлын эрх бус, харин бусдын эрх, эрх чөлөөгөөр хязгаарлагдаж байх; нийгэмд төр хийгээд хүмүүн хоорондын харилцааны болон зан төлөвийн тодорхой загварыг мөрдүүлэх цогц тогтолцоо болсон нийгмийн хэв журам нь нийгмийг хаус төлөв, эмх замбараагүй байдалд оруулахгүй байх эрх ашигтай холбоотой гэж ойлгоно.

Пактын 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу хүний халдашгүй дархан байх эрх нь хүний суурь эрх бөгөөд түүнийг хязгаарласан Засгийн газрын аливаа үйл ажиллагаа нь хууль ёсны тодорхой зорилгын үүднээс үндэсний хууль тогтоомжоор зөвшөөрөгдсөн байх ёстой. Гэхдээ хувь хүний эрхийг ийнхүү хязгаарлах ажиллагааг үндэсний хууль тогтоомжийн дагуу хийх ёстой бөгөөд хуульд энэ хязгаарлалтыг урвуулан ашиглахаас сэргийлсэн, урвуулан ашигласан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын арга хэмжээг тусгасан байх ёстой.

Дээр дурдсаныг үндэслэн Цагдаагийн албаны хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчөөгүй гэж үзэн энэхүү тайлбарыг Танд хүргүүлж байна.

Харин практикт зөрчил гаргасан иргэнийг холбогдох чиг үүрэг бүхий байгууллагад авчирсан, эсхүл дуудан ирүүлж түр саатуулсан тодорхой үндэслэл, хугацаа, мэдүүлэг авсан, хувийн байдлыг тогтоосон, баривчлах тогтоол үйлдэн, прокурорын зөвшөөрлийг авч хорих ангид хүлээлгэн өгсөн хугацаа зэргийг нарийн тогтоох талаар хууль хэрэглээний зөрчил үүсэж байгаа нь хууль тогтоогчоос Үндсэн хуулийн зөрчилтэй хуулийг баталсан гэж үзэх үндэслэл болохгүй юм. Түүнчлэн сэжигтнийг өөрийн хүслээр тухайн газрыг орхин гарах бололцоо олгоогүй бүх тохиолдлыг хаана /албаны өрөө, албаны болон хувийн машин, түр саатуулах байр, эрүүлжүүлэх, эмнэлэг/ байлгаснаас үл хамааран хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрх чөлөөг

хязгаарласан үйлдэл гэдгийг хүлээн зөвшөөрч, мөрдөн шалгах, шүүх эрх мэдлийн байгууллагын алба хаагчдад болон иргэдэд сурталчлан таниулах шаардлагатай байна.

Цаашид хууль сахиулах байгууллагаас батлагдсан хуулийг зөв ойлгон хэрэгжүүлж, төлөвшүүлж чадахгүй, хуулийн үзэл баримтлалыг гуйвуулах, тухайн байгууллагын нөөц бололцоонд тулгуурлан хэрэглэхдээ хүний эрхийн зөрчил гаргах, зөрчил гаргасан иргэний саатуулагдсан хоногийг баривчлах хугацаанд оруулж тооцохгүй байх, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааны явцад эрх бүхий албан тушаалтнаас хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийг хязгаарлаж саатуулах арга хэмжээ авах эрх олгогдсон ч түүнийг хэрэгжүүлэхдээ хүнийг дур мэдэн саатуулах, эрх чөлөөг хязгаарлах эрсдэл бий болохоос сэргийлэх зорилгоор процессын зохицуулалтыг нарийвчлан хуульчлах шаардлагатай байна.

Иймд Улсын Их Хурлаас Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 22 дахь илтгэл, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүний тайланг хэлэлцээд хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах асуудалд анхаарч, холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт Улсын Их Хурлын 2023 оны 35 дугаар тогтоолоор даалгасан. Тухайлбал, эмнэлгийн чанартай албадлагын арга хэмжээг хэрэглэх үндэслэл, эрх зүйн зохицуулалтыг хүний эрхийн зарчим, хэм хэмжээнд нийцүүлэх саналыг боловсруулж танилцуулах; зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааны явцад хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхийг хамгаалах зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгах санал боловсруулж танилцуулахыг тус тус даалгасан ..." гэжээ.

Гурав. Мэдээллийг урьдчилан шалгах болон дунд суудлын хуралдаанд бэлтгэх хүрээнд дараах баримт бичиг, тайлбар, шийдвэртэй танилцаж, холбогдох эрх бүхий этгээдээс баримт, тайлбар, дүгнэлт гаргуулан авсан болно:

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага /цаашид “НҮБ” гэх/-ын Ерөнхий Ассамблейн тогтоол, 1948, Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглал, 217/A/III/;

НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн тогтоол, 1966, Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт, 2200A(XXI);

НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн тогтоол, 1988, “Аливаа хэлбэрээр саатуулагдсан эсхүл хоригдсон хүнийг хамгаалах зарчмын цогц,” 43/173 /цаашид “НҮБ-ын зарчмын цогц” гэх/;

НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн тогтоол, 2010, “Дур мэдэн саатуулах,” A/HRC/RES/15/18;

НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн тогтоол, 2012, “Хүчээр эсхүл сайн дурын бусаар алга болгох,” A/HRC/RES/21/4;

НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 1996, Куломин Унгарын эсрэг, CCPR/C/50/D/521/1992;

НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 2008, “Дүгнэлт ажиглалт: Франц,” CCPR/C/FRA/CO/4;

НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 2009, “Дүгнэлт ажиглалт: Нидерланд,” CCPR/C/NLD/CO/4;

НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 2014, “Ерөнхий тайлбар №35: 9 дүгээр зүйл (Эрх чөлөөтэй, халдашгүй дархан байх эрх),” CCPR/C/GC/35 /цаашид “Ерөнхий тайлбар №35” гэх/;

НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 2023, Мурсалов нар Азербайжаны эсрэг, CCPR/C/136/D/3153/2018;

НҮБ-ын Эрүү шүүлтийн эсрэг хороо, 2003, “Мексикийн талаарх тайлан,” CAT/C/75;

НҮБ-ын Эрүү шүүлтийн эсрэг хороо, 2008, “Ерөнхий тайлбар №2: (Оролцогч улсуудын 2 дугаар зүйлийн хэрэгжилт),” CAT/C/GC/2;

НҮБ-ын Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхээс урьдчилан сэргийлэх дэд хороо, 2022, “Болгар улсад хийсэн айлчлалын тайлан,” CAT/OP/BGR/ROSP/1;

НҮБ-ын Дур мэдэн саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг, 2015, “Эрх чөлөөгөө хасуулсан хэн бүхний шүүхээр хянуулах эрхийг сэргээн эдлүүлэх болон хэрэгжүүлэх журмын тухай НҮБ-ын үндсэн зарчим, удирдамж,” A/HRC/30/37;

НҮБ-ын Дур мэдэн саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг, 2023, “Монгол Улсад хийсэн айлчлалын тайлан,” A/HRC/54/51/Add.2;

Хүний эрхийн Европын шүүх, 2006, Маккэй Нэгдсэн вант улсын эсрэг, 543/03;

БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын 1991.11.14-ний өдрийн хуралдааны протокол, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж II, 2022;

БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын 1991.11.28-ны өдрийн хуралдааны протокол, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж VII, 2022;

БНМАУ-ын Бага хурлын чуулганы 1991.05.21-ний өдрийн хуралдааны тэмдэглэл, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж I, 2022;

БНМАУ-ын Бага хурлын чуулганы 1991.11.27-ны өдрийн хуралдааны тэмдэглэл, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж VI, 2022;

БНМАУ-ын Бага хурлын чуулганы 1992.01.13-ны өдрийн хуралдааны тэмдэглэл, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж XII, 2022;

НҮБ-ын Хүний эрхийн төв, 1991, “Үндсэн хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газарт үзүүлэх тусламж”;

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас 2024 оны 3 дугаар сарын 07-ны өдөр ирүүлсэн ТГ-02/370 дугаар албан бичиг, түүний хавсралт болох 2017 оны Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/, 2017 оны Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/, 2017 оны Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/, 1993 оны Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хууль, 1992 оны Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийг тус тус хэлэлцсэн Монгол Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдааны тэмдэглэл, төслийн үзэл баримтлал, холбогдох судалгаа, тайлан;

Монгол Улсын Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаас 2024 оны 3 дугаар сарын 07-ны өдрийн 1/1089 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн тайлбар;

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос 2024 оны 02 дугаар сарын 15-ны өдрийн 01/233 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн хариу болон мөн оны 3 дугаар сарын 19-ний өдрийн 01/410 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн санал /цаашид “Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын санал” гэх/;

Монгол Улсын ерөнхий прокурорын газраас 2024 оны 02 дугаар сарын 20-ны өдрийн 1/1562 болон мөн оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн 1/4429 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн хариу;

Цагдаагийн ерөнхий газраас 2024 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдрийн 01/128 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн хариу тайлбар /цаашид “Цагдаагийн ерөнхий газрын хариу” гэх/ болон мөн оны 5 дугаар сарын 13-ны өдрийн 01/387 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн тайлбар, баримт /цаашид “Цагдаагийн ерөнхий газрын тайлбар” гэх/;

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн Тамгын газрын Судалгааны төвийн 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрийн харьцуулсан судалгаа;

Эмнести Интернэшнл, 1991, “Монгол Улсын Бага хуралд толилуулах санамж бичиг”;

“Монголын Эмнести Интернэшнл” ТББ-аас 2024 оны 3 дугаар сарын 11-ний өдрийн 014 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн хариу болон мөн оны 5 дугаар сарын 24-ний өдрийн 55 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн amicus brief буюу дүгнэлт /цаашид “Эмнести Интернэшнлийн дүгнэлт” гэх/;

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцээс томилсон шинжээч Г.Оюунболдын 2024 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дүгнэлт /цаашид “Шинжээчийн дүгнэлт” гэх/;

Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Олон улсын хүний эрхийн билл: Монгол Улсын нэгдэн орсон хүний эрхийн олон улсын гэрээний эмхэтгэл, 2015;

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яамны Гэрээ эрх, түүх архивын хэлтэс, Хүний эрх: олон улсын гэрээ хэлэлцээрүүдийн эмхэтгэл, 1993.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1.Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдөр Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг /цаашид “Цагдаагийн албаны тухай хууль” гэх/ баталсан. Тус хуулийн Дөрөвдүгээр бүлэгт цагдаагийн байгууллага, алба хаагчийн тодорхой ажиллагаа явуулах журмыг тусгаж, энэ хүрээнд 26 дугаар зүйлээр “түр саатуулах” ажиллагааг зохицуулжээ. Тус зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч нь гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдэж байгаа хүний нэр, хаягийг тодруулах, гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болно.” гэж түр саатуулах ажиллагааны үндэслэл, хугацааны хязгаарыг тогтоож, харин 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заасан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. Иргэний хувийн ба гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална;” гэж тусгаж, хүний нэр төр халдашгүй байх, эрүү шүүлт, хүнлэг бус, хэрцгий, доромж хандлагаас ангид байх туйлын эрхээс гадна бие махбодын болон бусад эрх чөлөө /хувийн халдашгүй байх, гэр бүл халдашгүй байх, захидал харилцааны нууц халдашгүй байх, орон байр халдашгүй байх зэрэг эрх/, тэдгээрийг хязгаарлахад тавих нөхцөлийг тогтоож баталгаажуулсан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлд заасны дагуу Монгол Улс олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчмыг баримталж, соёрхон баталсан, нэгдэн орсон олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж, дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил дагаж мөрдөнө. Иймд Монгол Улс Хүний эрхийн Түгээмэл Тунхаглал /цаашид “Тунхаглал” гэх/-ыг олон улсын эрх зүйн заншлын хувьд нь нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчим гэж үзэж баримтлах бөгөөд Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пакт /цаашид “Пакт” гэх/-аар хүлээсэн үүргээ шударгаар сахин биелүүлнэ. Бие махбодын эрх чөлөөг Тунхаглалын 3 дугаар зүйлд “Хүн бүр амьд явах, эрх чөлөөтэй байх, халдашгүй дархан байх эрхтэй.” гэж, 9 дүгээр зүйлд “Хэнийг ч дур мэдэн баривчлах, саатуулах буюу хөөн зайлуулах ёсгүй.” гэж тусгасан бол Пактын 9 дүгээр зүйлд дэлгэрэнгүй зааж баталгаажуулсан байна.

Иргэн П.Баттогтохын мэдээлэлд тусгасан Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн дагуу түр саатуулах ажиллагаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтаар хамгаалсан бие махбодын эрх чөлөөг хязгаарлах үр дагавартай байна. Бие махбодын эрх чөлөөг хязгаарлах нь Пактын 9 дүгээр зүйлд хэрэглэсэн “эрх чөлөөг хасах” гэсэн нэр томъёонд дүйх учраас тус хязгаарлалтыг бие махбодын эрх чөлөөг хасах гэж томъёолон ойлгох нь зүйтэй байна.

Бие махбодын эрх чөлөө гэдэг нь дур мэдэн баривчлах, хорих эсхүл бусад хэлбэрээр эрх чөлөөг хасахаас ангид байх эрх юм. Эрх чөлөөг хасах нь хүний хөдөлгөөнийг хумигдмал орон зайд тодорхой хугацаагаар хүсэл зоригийнх нь эсрэг хязгаарлаж, чөлөөтэй орхин явах боломжгүйгээр суллагдах хүртэл байлгах гэсэн утгатай бөгөөд эрх чөлөөгөө хасуулснаар хүн бусад олон эрхээ эдлэх боломжгүй болдог тул энэ нь үндсэн эрхэд халдах хамгийн ноцтой хязгаарлалтын нэгд тооцогдоно. Монгол Улсын Үндсэн хуульд дурдсан баривчлах, хорих нь ердийн хууль дахь төстэй ойлголтоос ялгаатай. НҮБ-ын Хүний эрхийн хорооны Ерөнхий тайлбар №35 /догол 13/-д “баривчлах” гэдэг нь хүнийг барьж аван эрх чөлөөг нь хасаж эхлэх аливаа үйлдлийг; “саатуулах” гэдэг нь баривчлагдах үеэс эхэлж, суллагдах хүртэл үргэлжлүүлэн эрх чөлөөг хасахыг хэлнэ гэжээ. Иймээс Ерөнхий тайлбар №35 /догол 5/-д тусгасан агуулгаар эрх чөлөөг хасах гэдэгт Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасан баривчлах ажиллагаа, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасан хүнийг саатуулах арга хэмжээ, Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан түр саатуулах ажиллагаа зэрэг /эдгээрийг хамтад нь “саатуулах” гэсэн ерөнхий үгээр нэрлэдэг/-ээс гадна Зөрчлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасан баривчлах шийтгэл, Эрүүгийн хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасан хорих ял эдлүүлэх, түүнчлэн гэрийн хорионд байлгах, эрүүлжүүлэх байранд байлгах, албадан эмчлэх, хүүхдийг улсын асрамжид байлгах, нисэх онгоцны буудлын хязгаарлалтын бүсэд саатуулах, албадан тээвэрлэх зэргийг багтааж ойлгохоор байна.

Иргэний мэдээлэлд дурдсан Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан түр саатуулах ажиллагаа нь хаана, хэзээ хийгдэж байгаагаас үл хамааран эрх чөлөөг хасах арга хэмжээ мөн. НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо /2023, догол 9.7/ алба хаагч хувь хүнд албадлага хэрэглэн чөлөөтэй орхин явуулахгүйгээр цагдаагийн газар хүргэж, суллагдах хүртэл нь тухайн газар байлгаж байгааг эрх чөлөөг хассан хэмээн үзсэн байна. Түүнчлэн НҮБ-ын Дур мэдэн саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг эрх чөлөөг хасах гэх ойлголтын утгыг дараах байдлаар задалж тайлбарласан байна. Мэдүүлэг өгснийхөө дараа тухайн газрыг орхин явах эрхгүй болсон хүнийг холбогдох байгууллагын хяналтад орсон цагаас нь эхлэн саатуулсанд тооцно. /2023, догол 38/ Эрх чөлөөг хасах нь орон зайн хувьд хаана ч тохиолдож болох бөгөөд дур мэдэн баривчлан саатуулах явдлаас хамгаалахын тулд баривчилсан, эсхүл саатуулсан, цагдан хорьсон гэж албан ёсоор тодотгох шаардлагагүй. Үүний нэгэн адилаар ямар ч хугацаанд, тэр ч байтугай хэдхэн цагаар эрх чөлөөг нь хассаныг саатуулсан хэмээн үзнэ. /2023, догол 37/ Эрх чөлөөг хасах гэдэгт хүнийг анхлан барьж авсан мөчөөс эхлэн баривчилсан, шүүх хуралдаанаас өмнө болон дараа нь саатуулсан хугацааг хамруулна. /2015, догол 9/

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь Пактын 9 дүгээр зүйлд зарчмын хувьд нийцэхгүй гэж дүгнээд, үндэслэлээ “Түр саатуулах зорилгоор цагдаагийн байгууллагад хүргэх ажиллагааг явганаар болон тээврийн хэрэгслээр, шаардлагатай тохиолдолд тусгай хэрэгсэл хэрэглэж гүйцэтгэдэг бөгөөд энэ хугацаанд тухайн хүн цагдаагийн алба хаагчийн хяналтаас гарах боломжгүй болдог. ... Хүний эрх чөлөөг хасах албадлагыг хаана ч хэрэгжүүлэх боломжтой бөгөөд зөвхөн түр саатуулах зориулалтын өрөөгөөр хязгаарлан ойлгож болохгүй юм. Ийнхүү эрх чөлөөгөө хасуулсан хугацаа нь үргэлжлэх хугацаанаас үл хамааран саатуулсанд тооцогдох бөгөөд энэ үеэс дур зоргоор саатуулагдахаас хамгаалагдах нөхцөл бүрдэнэ.” гэж тайлбарласан байна.

2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Оршилд “Монголын ард түмэн бид: ... хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, ... эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно. ...” гэж тунхаглаж, Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар болон бусад зүйлд хүний эрх, эрх чөлөө /цаашид “үндсэн эрх” гэх/-г хүлээн зөвшөөрч хамгаалсан. Эрүү шүүлт, хүнлэг бус, хэрцгий, доромж хандлагаас ангид байх, итгэл үнэмшил, үзэл бодолтой байх зэрэг эрх нь хүний нэр төрийн зайлшгүй хэсэг бөгөөд ямар ч тохиолдолд хязгаарлагдах ёсгүй туйлын эрх болно. Эдгээрээс бусад үндсэн эрхийг хязгаарлах тохиолдолд уул хязгаарлалт нь хуульд тодорхой заагдсан, тохирсон, шүүхийн хяналтад байх зэрэг нөхцөлийг хангахыг Монгол Улсын Үндсэн хуулиар шаарддаг бөгөөд эдгээр нөхцөлийн аль нэгийг хангаагүй бол тухайн хязгаарлалт үндсэн эрхийг зөрчсөн гэх үндэслэл болно. Иргэний мэдээлэлд дурдсан Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн

26.2 дахь хэсгийн хүнийг түр саатуулах хугацааны зохицуулалт нь эрх чөлөөг хасах агуулгатай байна. Иймд тус зохицуулалт нь үндсэн эрхийн хязгаарлалтад тавих дээрх гурван нөхцөлийг хангасан эсэхийг шалгахад дараах нөхцөл байдал тогтоогдож байна:

2.1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар хууль дээдлэх ёс нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчмын нэг болж, эрх зүйт төрийн өргөн агуулга, үнэт зүйлийг хамгаалж бэхжүүлдэг. Хууль дээдлэх ёс үндсэн эрхийг хуулиас гадуур хязгаарлахыг хориглох бөгөөд үндсэн эрхэд тавих хязгаарлалтыг хуульд хэлбэрийн хувьд тусгаснаар энэ зарчим хангагдахгүй, харин түүний үндэслэл, журмыг тодорхой хуульчлах буюу эрх зүйн тодорхой байдлыг хангах шаардлагатай. Мөн үндсэн эрхийн хязгаарлалтыг хуулиар бус, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын баталсан хэм хэмжээний акт /журам/-аар тогтоосон нь энэ шаардлагыг зөрчинө. Тухайлбал, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц /цаашид “Үндсэн хуулийн цэц” гэх/-ийн 2002 оны 02 дугаар дүгнэлт, мөн оны 02 дугаар тогтоол, 2020 оны 12 дугаар дүгнэлт, 2021 оны 02 дугаар дүгнэлтийг гаргахдаа эрх зүйн тодорхой байдлын зарчмыг баримталсан байна.

Түүнчлэн Пактын 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хэний ч эрх чөлөөг хасаж болохгүй гэж заасан. НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо “Баривчлах, саатуулах аливаа бодит үндэслэлийг хуулиар тогтоох бөгөөд хэт өргөн буюу дур мэдэн тайлбарлах, хэрэглэхээс сэргийлэх үүднээс тэдгээр үндэслэлийг нарийвчлан заана. ...” гэж тайлбарлажээ. /Ерөнхий тайлбар №35, догол 22/

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг хязгаарлах арга хэмжээ нь хуульд заасан үндэслэл, журмаар явагдахаар онцгойлон тусгасан бөгөөд энэ заалт нь Пактын 7, 8, 9, 10, 11, 17 дугаар зүйлээр хүлээн зөвшөөрсөнтэй дүйх болон бусад эрхийг багтааж хамгаалдаг учраас Пактын 9 дүгээр зүйлээс илүү өргөн агуулгаар бичигдэж, хүний нэр төр халдашгүй байх, эрүү шүүлт, хүнлэг бус, хэрцгий, доромж хандлагаас ангид байх туйлын эрх, хүний бие махбодын болон бусад эрх чөлөөг хамгаалж баталгаажуулсан гэж үзэхээр байна.

Хүнийг түр саатуулах зэргээр хүний бие махбодын эрх чөлөөг хасах тохиолдолд түүний үндэслэл, журмыг эрх зүйн тодорхой байдлын зарчмыг ханган хуульчилж, хууль практикт хэрхэн хэрэгжихийг хүмүүс урьдчилан таамаглах боломжтой байх ёстой. Харин хуулийн зохицуулалт нь хэт өргөн хүрээтэй бол үзэмжээрээ эсхүл дур мэдэн хэрэгжүүлэх орон зайг бий болгодог. Иймд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1, 26.2 дахь хэсэг дэх түр саатуулах хугацааг тоолох журам болон түр саатуулах байрны тодорхойлолт нь эрх зүйн тодорхой байдлыг хангасан байх шаардлагатай.

2.1.1. Эрх чөлөөгөө хасуулсан мөчөөс эхлэн суллагдах хүртэл уул хугацааг тооцох нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шаардлага мөн. Гэтэл Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасны дагуу хүнийг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхэлж 6 цаг хүртэл хугацааг тооцох тул ийнхүү хүргэхээс өмнөх эрх чөлөөгөө хасуулсан хугацаа нь түр саатуулсан хугацаанд тооцогдохгүй байх үр дагавартай байна. Энэ нь урт хугацаагаар эрх чөлөөг хасах, хуулиар тогтоосон журам үйлчлэхгүй байх эрсдэл үүсгэн, үндсэн эрхийг зөвхөн хуулиар хязгаарлах нөхцөл зөрчигдөх боломжийг бий болгож байна. Тухайлбал Шинжээчийн дүгнэлтэд хүнийг цагдаагийн хяналтад оруулснаас хойш нийт 16-26 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулсан жишээг дурдаад “өдрийн 12 цагаас илүү хугацаагаар хүлээж, улмаар түр саатуулагдсан тохиолдлууд олон байдаг” гэжээ.

Баривчлагдсан хугацааг цагдан хоригдсон хугацаанд, цагдан хоригдсон хоногийг хорих ялын хугацаанд, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааны саатуулсан хугацааг баривчлах шийтгэлийн хугацаанд оруулан тооцохоор хуульчилсан /Эрүүгийн хуулийн 6.10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг; Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг; 31.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг; Зөрчлийн тухай хуулийн 3.7 дугаар зүйлийн 7 дахь хэсэг/ боловч Цагдаагийн албаны тухай хуулийн дагуу түр саатуулагдсан хугацаа нь эдгээр хугацаанд харилцан багтаж тоологддоггүй болохыг Шинжээчийн дүгнэлтэд тэмдэглэжээ. Мөн Цагдаагийн ерөнхий газрын хариунд “Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан зорилгоор хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулах хугацаа нь Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан холбогдогчийг саатуулах хугацаанд оруулан тооцох зохицуулалт байхгүй” гэжээ. Түүнчлэн НҮБ-ын Дур мэдэн саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг /2023, догол 35/-ийн тайланд “Цагдаа нар анхнаасаа иргэдийг цагдаагийн хэлтэс рүү гэрчээр дуудах нь хэвийн үзэгдэл бөгөөд дуудагдсан хүмүүс үнэн хэрэгтээ чөлөөтэй явах эрхгүй байдаг тухай ... олон хүнээс сонссон. Ийм нөхцөлд цагдаагийн хэлтэст бүтэн өдрийг өнгөрөөж байсан боловч энэ хугацааг цагдаагаас түр саатуулахаар зөвшөөрсөн 6 цагт болон баривчлан саатуулах дээд хугацаа болох 48 цагт албан ёсоор тооцон оруулдаггүй гэж мэдээлж байв.” гэж дурдсан байна. Иймээс Цагдаагийн албаны тухай хуулийн дагуу түр саатуулаад үргэлжлүүлэн Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулиар саатуулах эсхүл Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар баривчлах боломжтой бөгөөд түр саатуулах байранд хүргэхийн өмнө болон дараах түр саатуулсан хугацааг эдгээр хоёр хуулийн хугацаанд оруулан тооцдоггүй нь хүний эрх чөлөөг хэт урт хугацаагаар шүүхийн шийдвэр, хяналтгүйгээр хасах шалтгааны нэг болж байна.

2.1.2. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “түр саатуулах байр” гэж заасан ч уг ойлголтыг хуулиар тодорхойлоогүй байна. Харин уг зүйлийн 26.6 дахь хэсэгт “Түр саатуулах байрны дэглэм, журмыг Улсын ерөнхий прокурортой зөвшилцөн дотоод

хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.” гэж заасны дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2018 оны А/85 дугаар тушаалын Нэгдүгээр хавсралтаар “Түр саатуулах байрны дэглэм, журам”-ыг баталжээ. Энэ журмаар Цагдаагийн албаны тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан үндэслэлээр түр саатуулахаар шийдвэрлэсэн хүнийг цагдаагийн байгууллагын тусгайлсан байранд түр саатуулахаар зохицуулж, байрны нөхцөл, шаардлагыг тодорхойлсон. Тухайлбал, уг журмын 2.1 дэх заалтад “Түр саатуулах байр нь модон сандалтай, байгалийн гэрэлтүүлэг, агааржуулалтын системтэй, хүйтний улиралд +18⁰-ээс доошгүй хэмийн дулаан, чийглэг нь 40-60 хувьтай байх ба гадна талаасаа агаар болон гэрэл орох салхивчтай, шөнийн цагт унтраалга бүхий гэрэлтүүлэгтэй байна. ...” гэж заажээ. Харин Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2017 оны А/262 дугаар тушаалын хавсралтаар баталсан “Түр саатуулах /код 225/ журам”-д “түр саатуулах” гэдгийг цагдаагийн алба хаагч гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдсэн хүний нэр, хаягийг тодруулах, гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоохын тулд түр саатуулах байранд эсхүл албан өрөө, шуурхай удирдлагын албаны зэрэг байр эсхүл шаардлагатай тохиолдолд цагдаагийн төв байгууллагын даргын шийдвэрээр тогтоосон газарт 6 цаг хүртэл хугацаагаар байлгахыг ойлгохоор тусгасан байна. Цагдаагийн ерөнхий газрын тайлбарт “... албан өрөө, шуурхай удирдлагын албаны зэрэг байр эсхүл шаардлагатай тохиолдолд цагдаагийн төв байгууллагын даргын шийдвэрээр тогтоосон газар нь түр саатуулах байранд хамаарах бөгөөд харин уг байрууд нь ... Түр саатуулах байрны дэглэм, журмын 2 дахь зүйлд заасан “Түр саатуулах байрны нөхцөл”-ийг хангасан байх шаардлагатай” гэжээ.

Өмнө 1993 онд батлагдсан Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн төслийг хэлэлцэх үед түр саатуулах гэдгийг “эрүүгийн хэрэг бүртгэх ажиллагаа, захиргааны хэрэг бүртгэх ажиллагаа явуулах шаардлага байгаа эсэхийг мэдэхийн тулд хийж байгаа ажиллагаа” хэмээн үзэж, “хэн болохыг тогтоох, оршин суугаа газрыг нь тогтоох, албадан саатуулах үндэслэл байна уу, үгүй юу гэдгийг тогтоохын тулд цагдаагийн байгууллага дээр, тухайлбал жижүүр дээр 6 цаг хүртэл байлгах” арга хэмжээ гэж анх ойлгож байжээ. /Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы 1993.11.30-ны өдрийн хуралдааны 32 дугаар протокол, тал 6, 17/ Үүнээс үзвэл түр саатуулах тухай анхны ойлголт нь хүнийг төмөр сараалж, цоож бүхий, хорих өрөөтэй төстэй өрөөнд хорих бус, харин зөвхөн тодорхой ажиллагааг хийх зорилгоор цагдаагийн хэлтэст түр байлгах агуулгатай байсан байна. Гэтэл 2018 оны Түр саатуулах байрны дэглэм, журмын 2.2 дахь заалтад “Өрөөний цонх нь төмөр сараалжин хамгаалалттай, хаалга нь саатуулагдсан хүн харагдахуйц төмөр сараалжин, онгойлгоход нэг хүн багтах зайд хязгаарлагчтай, гадна талдаа түгжээтэй байна” гэж заасан нь түр саатуулж буй хүнийг гэмт хэрэгт холбогдуулан эрх чөлөөг нь хассан /баривчилсан, цагдан хорьсон/ хүнтэй адилтгасан гэж үзэхээр байна. Шинжээчийн дүгнэлтэд “Бодит байдалд цагдаагийн нэгж дээр жижүүрийн ойр орчимд эсхүл эрүүлжүүлэх байртай зэрэгцэн тусгайлан тохижуулсан

тодорхой хэмжээний зай талбай бүхий баривчлах, хорих өрөөтэй төстэй нөхцөл бүхий цоожтой байранд байлгадаг” бөгөөд Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан “түр саатуулах байр”, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан “саатуулах” байр нь дийлэнх цагдаагийн газар, хэлтэст нэг л байр байдаг гэжээ. Иймд тус хуульд түр саатуулах байр байхаар зааж, дээрх журмаар хүнийг түр саатуулахдаа сэжигтэн, яллагдагчтай адилтган үзэж баривчлах, цагдан хорих байртай төстэй өрөөнд хорихоор тогтоосон нь зөвхөн хуулиар үндсэн эрхийг хязгаарлах шаардлага болон хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхэд нийцэхгүй байна.

Мөн түр саатуулах байр нь Монгол Улсын хэмжээнд хэд байгаа талаар тодорхой тоо тогтоогдохгүй байна. Улсын ерөнхий прокурорын газраас ирүүлсэн хариунд “Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.1 дэх заалтад заасан, зөрчлийн холбогдогч хэн болохыг тогтоох ... зориулалт бүхий 6 байр /Цагдаагийн байгууллагын дэргэд 3, Тагнуулын байгууллагын дэргэд 3/ улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байна” гэсэн бол Цагдаагийн ерөнхий газрын тайлбарт Монгол Улсын хэмжээнд 48 цаг хүртэл түр саатуулах байр 25 байгаа бол нийслэлийн хэмжээнд зөвхөн эрүүлжүүлэх, саатуулах төв 1 байр байгаа гэжээ.

Дээрх нөхцөл байдлаас үндэслэн дүгнэхэд холбогдох хуулиар түр саатуулах байрыг тусгайлан тодорхойлоогүйгээс өөр өөрөөр ойлгож, хуулийн ялгаатай үндэслэлээр саатуулагдаж буй этгээдийг нэг байранд байрлуулах, зарим тохиолдолд тусгайлсан байргүйгээр цагдаагийн төв байгууллагын даргын шийдвэрээр тогтоосон газарт түр саатуулах боломжтой байна. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн “түр саатуулах байр” гэх ойлголтыг ийнхүү өөр өөр утгаар хэрэглэж байгаа нь эрх зүйн тодорхой байдлын зарчмыг алдагдуулж байна. Мөн түр саатуулах хүний биед үзлэг хийх, түр саатуулах байранд байлгах, суллах, түр саатуулсан талаар гуравдагч этгээдэд мэдэгдэх, өмгөөлөгчтэйгөө уулзах, утсаар ярих боломжоор хангах, түр саатуулсан үндэслэл, хугацааны талаарх гомдлыг прокурорт гаргах зэрэг хүний эрх чөлөөг хасахтай холбогдсон асуудлыг гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын баталсан хэм хэмжээний акт /Түр саатуулах байрны дэглэм, журам, Түр саатуулах /код 225/ журам/-аар зохицуулж байгаа нь үндсэн эрхийг зөвхөн хуульд тодорхой заасан үндэслэл, журмаар хязгаарлах Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шаардлагад нийцэхгүй байна.

2.2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтаар хүний бие махбодын болон бусад эрх чөлөөг дур мэдэн хязгаарлахыг хориглосон. Үүнийг Үндсэн хуулийн төслийг БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын 1991 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуралдаан дээр хэлэлцэх үед “хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур зорго байж болохгүй. Бид хуулиа эрхэмлэх, хуулиа дээдлэх эрх зүйт төрийг хэвшүүлэх гэдэг агуулгаараа энийг ойлгож болох зүйл” гэж тайлбарласан байна.

/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж II, 2022, тал 333/ Түүнчлэн Пактын 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "... Хэнийг ч дур мэдэн баривчилж буюу саатуулж болохгүй. ..." гэж заасан.

Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг хязгаарлах нь дур мэдсэнд тооцогдох боловч ийнхүү хязгаарлахыг хуулиар зөвшөөрсөн нь дур мэдсэн шинжтэй байж болно. Мөн "дур мэдэн" гэх ойлголт нь "хууль зөрчсөн" гэсэн ойлголттой адил агуулгагүй, харин зохисгүй, шударга бус, урьдчилан таамаглах боломжгүй, зохих журмыг баримтлаагүй, үндэслэлгүй, зайлшгүй бус, тохирсон бус, хэмжээ хэтэрсэн гэх зэрэг илүү өргөн хүрээнд тайлбарлагдах бөгөөд нийтийн албан тушаалтны дур мэдэл /дур зорго/, үзэмжээс ангид байх утгатай. /Ерөнхий тайлбар №35, догол 12/ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн төслийг БНМАУ-ын Бага хурлын чуулганы 1991 оны 5 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэх үед уул санааг хэмжээ хэтрээгүй байх гэх үгээр буюу "хүний эрхийг тодорхой хэмжээгээр хязгаарлаж, нийгмээс тусгаарлаж байгаагийн хувьд энд хүний эрхийг хамгаалах тухай асуудал хурц тавигдах байх. ... цаана нь хяналтын ч юм уу, хүний эрхийг хамгаалах механизм байж таарах болов уу" гэж онцолж байжээ. /Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж I, 2022, тал 483/

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгасан хууль дээдлэх болон шударга ёсны зарчмын дагуу үндсэн эрхэд тавих хязгаарлалт тохирсон байх шаардлагатай бөгөөд энэ шаардлага нь эрх чөлөөг дур мэдэн хязгаарласан эсэхийг тогтооход хэрэглэгдэнэ. Хууль дээдлэх ёсны гол шаардлагын нэг нь үндсэн эрхийн хязгаарлалт тохирсон байх явдал бөгөөд шударга ёс бол өргөн агуулгатай ч үүний хамгийн түгээмэл утгын нэг нь тохирсон байх зарчим. Иймээс аливаа арга хэмжээ нь хууль ёсны зорилгодоо хүрэхэд тохирсон байна. Энэ талаар БНМАУ-ын Бага хурлын чуулганы 1992 оны 01 дүгээр сарын 13-ны өдрийн хуралдаан дээр "...Тодорхой хүний эрх бусад хүмүүсийн мөн тийм эрхээр харьцангуй хэмжигдэн зохицуулагдах нь нийгмийн шударга ёсонд бүрэн нийцнэ" хэмээн хэлж байсан байна. /Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж XII, 2022, тал 636/ Тийм ч учраас Монгол Улсын Үндсэн хуулийн төслийг хэлэлцэж байх үед туйлын эрхээс бусад үндсэн эрхийг эдлэхэд тавих хязгаарлалт нь Үндсэн хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн ашиг сонирхлыг хамгаалахад тохирсон бөгөөд хуулиар тогтоосон байх гэсэн нөхцөлийг хангах шаардлагатайг хүлээн зөвшөөрч, энэхүү үзэл санааг Үндсэн хуульд тусгасан байна. /НҮБ-ын Хүний эрхийн төв, 1991, догол 15, 16; Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж VI, 2022, тал 636-637/

Тохирсон байх зарчмын дагуу үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь хууль ёсны зорилгод хүрэхэд уялдаатай, зайлшгүй, тэнцвэртэй байх гэсэн шалгуур тавигддаг. Иймд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасан хүнийг түр саатуулж болох хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцох зохицуулалт эдгээр шалгуурыг хангасан байх шаардлагатай:

2.2.1. Үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн хууль ёсны зорилготой байх бөгөөд уг хязгаарлалт болон зорилго нь хоорондоо уялдаатай байна. Хязгаарлалт нь зорилгыг хэрэгжүүлэхэд үйлчлэх буюу чиглэсэн байхыг уялдаатай байх зарчим шаардана. Төрөөс тодорхой зорилгод хүрэхийн тулд ямар арга хэмжээ авч болохыг тодорхойлоход сонголт хийх өргөн боломжтой боловч тухайн сонголт нь тэрхүү зорилгод хүрэхэд үйлчилж, уялдсан байхын зэрэгцээ Монгол Улсын Үндсэн хуулиар тогтоосон нөхцөл, шалгуурт нийцсэн байвал зохино.

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн түр саатуулах ажиллагаа нь уг хуулийн 4 дүгээр зүйлд зааснаар гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах зорилготой гэж үзэхээр байх бөгөөд эдгээр нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1, Арван есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 7 дахь заалтад тус тус заасны дагуу хууль ёсны зорилго мөн байна. Мөн зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн хүнийг түр саатуулж болох 6 цаг хүртэлх хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцох журам нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журмыг хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгод үйлчлэхээр байгаа тул уг зохицуулалт болон зорилго нь хоорондоо уялдаатай байна. Учир нь хүнийг түр саатуулах байранд хүргэх хүртэл тодорхойгүй хугацаагаар болон түр саатуулах байранд хүргэснээс хойш 6 цаг хүртэл хугацаагаар бие махбодын эрх чөлөөг нь хасаж буй учраас тухайн хүний зүгээс гэмт хэрэг үйлдэх, нийгмийн хэв журмыг болон олон нийтийн аюулгүй байдлыг гажуудуулах бараг боломжгүй болно.

2.2.2. Үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь хууль ёсны зорилгод хүрэхэд зайлшгүй байна. Зорилгод хүрэхийн тулд авч болох боломжит, үрдүнтэй арга хэмжээнүүдээс ижил үр дүнтэй боловч үндсэн эрхэд хамгийн бага халдсан арга хэмжээг нь сонгохыг энэ зарчим шаардана. Мөн зорилгын үүднээс үндсэн эрхийг хэт өргөн хүрээнд хязгаарлах, үндсэн эрхийн хэрэгжилтийг аль нэг албан тушаалтны үзэмж, дур мэдлээс хэт хамааралтай болгохоос татгалзах бөгөөд хязгаарлалт нь үндсэн эрхийн цөмийг үгүйсгээгүй байх, хуулийн талаарх өөр өөр тайлбаруудаас үндсэн эрхэд илүү нийцсэнийг нь хэрэглэх зэрэг агуулга үүнд хамаарна.

Түр саатуулах байрны тодорхойлолтыг хуульчлаагүйгээс хүнийг хаана хүргэснээс эхлэн түр саатуулсанд тооцох нь тодорхойгүй болж, 6 цагаас илүү урт хугацаагаар эрх чөлөөг нь хасах магадлалтай байна. Гэхдээ түр саатуулах байр гэж юуг ойлгохыг нэг мөр болгож хуульчилсан ч зайлшгүй байх зарчим алдагдахаар байна. Хүнийг түр саатуулах байранд хүргэх хүртэлх хугацаанд ямар ч хязгаарыг хуулиар тогтоогоогүй нь бие махбодын эрх чөлөөний хэрэгжилтийг алба хаагчийн үзэмж, дур мэдлээс хамааралтай болгож, эрх чөлөөг хэт урт хугацаагаар, өргөн хүрээнд хасах эрсдэл үүсгэж байна.

Түр саатуулах нь эрх чөлөөг хасах арга хэмжээ учраас эцсийн арга байх ёстой бөгөөд хүнийг түр саатуулахгүйгээр хууль ёсны зорилгод хүрэх боломжтой бол хүнийг түр саатуулж болохгүй. Хуульд заасан үндэслэл бүрдсэн ч гэсэн түр саатуулах хугацаа нь хамгийн бага байх, хэрэв уул үндэслэл арилбал нэн даруй суллах шаардлагатай. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулахаар заасан бол 26.2 дахь хэсэгт хүнийг тодорхойгүй буюу 6 цагаас илүү урт хугацаагаар саатуулж, бие махбодын эрх чөлөөг нь хасах боломжийг бий болгож өргөтгөсөн байна. Иймд уг зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь эрх чөлөөнд хамгийн бага халдсан зохицуулалт биш учраас дээр дурдсан зорилгод хүрэхэд зайлшгүй байх зарчмыг хангахгүй байна.

2.2.3.Хууль ёсны зорилгыг хангаснаар хүрэх үр дүн болон хөндөгдөж буй эрхийг хэрэгжүүлэх шаардлага хоорондын тэнцвэрийг хангана. Тодруулбал үндсэн эрхийг хязгаарласнаар хангагдах ашиг сонирхол нь халдаж буй эрхийг хамгаалах ашиг сонирхлоос дээгүүр байвал тухайн хязгаарлалт нь хууль дээдлэх ёсны үүднээс зөвтгөгдөх боломжтой. Харин зорилгод хүрэх цорын ганц арга нь хэт өндөр үнээр хэрэгжих тохиолдолд тухайн аргыг хууль ёсны байсан ч ашиглаж болохгүй.

Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасны дагуу түр саатуулагдсан хүн бол гэмт хэрэгт холбогдсон эсэх нь тодорхойгүй байгааг уг харилцааг зохицуулахад анхаарах нь зүйтэй. Уг хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь гэмт хэрэгт холбогдоогүй байгаа хүнийг тус зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан хэт ерөнхий үндэслэлээр 6 цагаас илүү урт хугацаагаар түр саатуулах нь үүний цаана зөрчигдөж буй бие махбодын эрх чөлөөнөөс дээгүүр ашиг сонирхол гэж үзэхээргүй байна.

Нутаг дэвсгэр, суурьшлын бүс, байршил, тээврийн хэрэгсэл, авто замын урт, цаг уурын байдал зэрэг хүчин зүйл нь хүнийг түр саатуулах байр эсхүл цагдаагийн хэлтэс, тасаг, хэсэг рүү хүргэх хугацаанд нөлөөлж болох ч эдгээр хүчин зүйл нь хүний эрх чөлөөг тодорхойгүй буюу урт хугацаанд хасахыг дангаараа зөвтгөх үндэслэл болохгүй. Эрх чөлөөг 6 цагаас илүү урт хугацаагаар хасах тохиолдолд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль /уг хуулийн 31.4, 31.5, 31.12, 14.9 дүгээр зүйл/-ийн баривчлах, цагдан хорихтой адил түвшний ноцтой, тодорхой үндэслэл шаардлагатай бөгөөд түр саатуулсан 6 цагт багтаж ийм үндэслэл тогтоогдоогүй бол тухайн хүнийг шууд суллах ёстой. Өөрөөр хэлбэл, хүний бие махбодын эрх чөлөөг хасах нь үндсэн эрхэд ноцтой халддаг учраас түүнийг хасах бол зөвхөн адил түвшний тодорхой үндэслэл, нарийвчилсан журам, урвуулан ашиглахаас сэргийлэх хараат бус, төвийг сахисан, бодитой хяналттай байх шаардлагатай.

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь мөн зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан хугацааг тооцох зохицуулалт

учраас уул хугацаагаар түр саатуулах үндэслэлийг үндсэн эрхийн хязгаарлалтад тавих нөхцөл /эрх зүйн тодорхой байдал, дур мэдээгүй байх, тохирсон зарчим/-ийн дагуу нягтлах нь зүйтэй. 1992 оны Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Зөрчлийг таслан зогсоох, зөрчлийн тухай тэмдэглэл үйлдэх үед шаардлагатай гэж үзвэл зөрчил гаргасан этгээдийг ... захиргааны журмаар албадан саатуулж болно.”, 3 дахь хэсэгт “Зөрчил гаргасан этгээдийг захиргааны журмаар түр саатуулах хугацаа 6 цагаас илүү байж болохгүй.” гэж заасан байжээ. Үүний зэрэгцээ 1993 оны Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хуульд 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болохоор зохицуулсан байжээ. Тус хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Цагдаагийн байгууллага нь гэмт хэрэг, захиргааны зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдсэн этгээдийн нэр, хаягийг тодруулах, албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоохын тулд уул этгээдийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болно.” гэж тусгасан байсан. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы 1993 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуралдаан /энэ өдрийн 32 дугаар протокол, тал 13-15/ дээр гэмт хэргийн асуудал Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулиар, захиргааны зөрчил Захиргааны хариуцлагын тухай хуулиар тус тус зохицуулагдаж байхад албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоохын тулд түр саатуулна гэх ойлгомжгүй гурав дахь зохицуулалтыг Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн төслөөр бий болгохоос татгалзах хэрэгтэй, үгүй бол Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хууль бусаар ноцтой хязгаарлах эрсдэл үүсгэхээр байна гэсэн санал гаргаж байсныг тэмдэглэж байна.

Уг 1993 оны Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн дээрх зохицуулалтыг 2017 оны Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт уламжлан тусгасан байх бөгөөд түр саатуулах үндэслэлийг эрх зүйн тодорхой байдлын зарчимд нийцүүлэх шаардлага үүсэж байна. Тухайлбал, тус хэсгийн “гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэнд сэрдэгдэж байгаа хүний нэр, хаягийг тодруулах” зорилгоор түр саатуулах нь Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.1 дэх заалтын “... хэн болохыг тогтоох зорилгоор 6 цаг хүртэл хугацаагаар;” саатуулах үндэслэлээс ялгаагүй байна. Түүнчлэн Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд хүнийг саатуулах, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд хүнийг баривчлах үндэслэл, журмыг тусгайлан зохицуулсан байхад Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт цагдаагийн алба хаагч “... гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах ...” зорилгоор хүнийг 6 цаг хүртэл хугацаагаар түр саатуулж болохоор заасан нь давхардсан шинжтэй байна. Мөн уг зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт “... албадан саатуулах үндэслэл байгаа эсэхийг тогтоох ...” зорилгоор түр саатуулж болохоор заасан ч “албадан саатуулах” гэх ажиллагаа нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомжид байхгүй бөгөөд үүнийг Шинжээчийн дүгнэлтэд ч мөн дурджээ.

Дээрхээс үзэхэд мөн зүйлийн 26.1 дэх хэсгийн үндэслэл бусад хуулийн эрх чөлөөг хасах арга хэмжээний үндэслэлтэй давхцсан шинжтэй,

хэт ерөнхий байгаа учраас эрх зүйн тодорхой байдал алдагдаж, цагдаагийн алба хаагч аль хуулийнх нь дагуу эрх чөлөөг хасахаа үзэмжээрээ дур мэдэж шийдвэрлэх, улмаар эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тогтолцоо дахь хүний эрхийг хамгаалсан нарийвчилсан журмаас зайлсхийх зорилгоор түр саатуулах ажиллагааг урвуулан ашиглах эрсдэл үүсгэж байна. Энэ талаар НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо "... эрүүгийн хэрэг үүсгэн яллах зорилгогүйгээр аюулгүй байдлыг хангах үүднээс саатуулах /заримдаа захиргааны журмаар баривчлах, саатуулах гэж нэрлэдэг/ арга хэмжээ авахын хэрээр ийнхүү саатуулах нь дур мэдэн эрх чөлөөг хасах ноцтой эрсдэлтэй" гэж үзсэн бөгөөд "аюулыг арилгах бусад үр дүнтэй арга хэмжээ, тэр дундаа эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тогтолцоог хэрэглэх боломжтой байхад ийм байдлаар саатуулах нь дур мэдэн саатуулсанд тооцогдох магадлалтай" /Ерөнхий тайлбар №35, догол 15/. Мөн Эмнести Интернэшнлийн дүгнэлт /догол 23/-д "... Тухайн харилцааг зохицуулсан хэд хэдэн эрх зүйн зохицуулалт байгаа тохиолдолд энэ нь онцгой анхаарах асуудал бөгөөд шийдвэр гаргагчдад ижил нөхцөл байдалд аль хуулийг хэрэглэх дээр хувийн үзэмжээр хандах боломж олгодог. Энэ шалтгаанаар ... цагдаагийн алба хаагчдад өргөн эрх мэдэл олгосон түр саатуулах болон эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг аль алиныг нь зохицуулсан зэрэгцсэн, зөрчилтэй хуулиуд байгаа нь эрх зүйн тодорхой байх зарчмыг зөрчсөн бөгөөд дур мэдэн хандах боломжтой байгаад санаа зовниж байна" гэжээ.

2.3. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад "... эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсөн гэж үзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, ... хууль зүйн туслалцаа авах, ... шударга шүүхээр шүүлгэх, хэргээ шүүх ажиллагаанд биеэр оролцох ..." эрхтэй гэж заасан. Энэ эрх нь үндсэн эрхийг хязгаарласан аливаа арга хэмжээ хуулиар тогтоосон үндэслэл, журмын дагуу эсэх, дур мэдээгүй эсэх, тохирсон байх зарчмыг хангасан эсэх зэргийг шүүхээс тухайн арга хэмжээний өмнө эсхүл дараа хянах гэсэн агуулгыг багтаадаг. Үндсэн эрхэд шүүхийн бус замаар халдах нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан шударга ёс, хууль дээдлэх зарчмыг зөрчинө гэж Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 05 дугаар дүгнэлтээр тогтоосон. Үндсэн эрхийн хязгаарлалт шүүхийн хяналтад байх нөхцөл нь бие махбодын эрх чөлөөг хасах хүрээнд нэгдүгээрт, эрүүгийн хэрэгт холбогдуулан баривчилсан, саатуулсан тохиолдлыг даруй шүүх хянах шаардлага, хоёрдугаарт, хууль бусаар эсхүл дур мэдэн эрх чөлөөг нь хассан гэж үзвэл шүүхэд гомдол гаргах эрхээр хэрэгждэг.

2.3.1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад туссан шударга шүүхээр шүүлгэх эрхийн хүрээнд эрүүгийн хэрэгт холбогдуулан эрх чөлөөг хассан тохиолдол бүрийг хууль ёсны эсэх асуудлыг шүүхээр даруй хянуулах эрх багтана. Өөрөөр хэлбэл ийнхүү эрх чөлөөгөө хасуулсан хүн энэ асуудлаа шүүхэд даруй шилжүүлж

шийдвэрлүүлэх бөгөөд хэргээ боломжийн богино хугацаанд шүүхээр шийдвэрлүүлэх эсхүл суллагдах эрхтэй.

Пактын 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаар “Эрүүгийн хэрэгт буруутгагдаж баривчлагдсан эсхүл саатуулагдсан аль ч хүнийг шүүгч буюу хуулийн дагуу шүүн таслах эрх хэмжээ олгогдсон бусад албан тушаалтанд даруй шилжүүлэх бөгөөд хүн хэргээ боломжийн богино хугацаанд шүүхээр шийдвэрлүүлэх буюу суллагдах эрхтэй. Шүүхийн өмнөх шатанд байгаа хүнийг заавал саатуулж байх нийтлэг журам байх албагүй бөгөөд шүүх хуралд оролцох, шүүн таслах ажиллагааны аль ч шатанд байлцах, шаардлагатай тохиолдолд, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэхэд байх баталгаа гаргаж өгсөн бол этгээдийг суллаж болно” гэсэн. Иймээс баривчлагдсан эсхүл саатуулагдсан хүн бүрийг шүүгч эсхүл хуулиар шүүн таслах эрх хэмжээ олгогдсон бусад албан тушаалтны өмнө даруй аваачих шаардлагатай. /НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн тогтоол, 2012, догол 18а/ Шүүхийн хяналтыг даруй хэрэгжүүлэх шалтгаан нь баривчлах, саатуулах хууль зүйн үндэслэл хангалттай байгаа эсэхийг хянах, эс бөгөөс суллах, саатуулагдаж буй хүний эсэн мэнд байдлыг хангах, хүний эрх зөрчигдөхөөс сэргийлэх, хэрэв баривчилсан, саатуулсан үндэслэл нь хууль ёсных бол тухайн хүнийг суллах эсэх, ямар болзол, нөхцөлийн үндсэн дээр суллахыг тогтооход орших бөгөөд эрх чөлөөгөө хасуулсан хүн нь энэ ажиллагааны эсрэг гомдол гаргасан эсэхээс үл хамааран тухайн хүн бүрийг шүүхийн өмнө даруй хүргэх үүрэгтэй. /Хүний эрхийн Европын шүүх, 2006, догол 34/

НҮБ-ын Дур мэдэн саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг /2023, догол 35/ Монгол Улсад “Цагдаагийн хэлтэст зөвшөөрөгдсөн 6 цагийн турш албан ёсоор саатуулсан бол тухайн 6 цаг нь 48 цагийн хугацаанд тооцогддоггүй. Бодит байдал дээр дийлэнх тохиолдолд цагдаагийн хэлтэст саатуулах хугацаа нь зөвшөөрөгдсөн дээд хэмжээ буюу 48 цагаас илт давж байсныг ...” онцлон тэмдэглэжээ. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу 48 цаг хүртэл хугацаагаар баривчлах ажиллагаа нь шүүхийн зөвшөөрөлтэй хийгдэх бөгөөд хойшлуулшгүйгээр баривчилсан тохиолдолд даруй шүүхээр хянагдахаар зохицуулсан. Гэтэл Цагдаагийн албаны тухай хууль дахь түр саатуулах ажиллагааг хэчнээн урт хугацаагаар үргэлжилсэн ч түүний хууль ёсны үндэслэлтэй эсэхийг шүүхээс заавал хянахгүй, харин 2017 оны Прокурорын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1 дэх хэсэгт заасны дагуу прокурор хяналт тавихаар заасан. Үүний дагуу түр саатуулах ажиллагаанд прокурорын хяналт хэрэгжиж буй боловч ийнхүү эрх чөлөөг хассан нийт хугацаа нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дахь баривчлах хугацаатай адил эсхүл түүнээс урт хугацаагаар үргэлжилсэн тохиолдолд үүнд шүүхийн хяналт тухайн хүн гомдол гаргасан эсэхээс үл хамааран зайлшгүй хэрэгжих учиртай. Эрх чөлөөг хасахад прокурор хяналт тавьж болох ч эрх чөлөөг хасах тохиолдол бүрийг хууль ёсны эсэхэд тавих хараат бус, бодитой, төвийг сахисан шүүхийн хяналттай үүнийг адилтгах боломжгүй. НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо /1996, догол 11.3/ хүнийг эрүүгийн хэрэгт буруутгагдаж баривчилсан, саатуулсан нь

хууль ёсны эсэхийг тодорхойлоход прокурорыг “шүүн таслах эрх хэмжээ олгогдсон албан тушаалтан” шиг төвийг сахиж, бодитой хандах институт биш гэж үзсэн байна.

2.3.2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад заасны дагуу баривчлах, саатуулах зэргээр эрх чөлөөгөө хасуулсан хэн ч уг арга хэмжээ хууль ёсны эсэхийг хянуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, уг шүүх хуралдаанд биеэр оролцох, хууль зүйн туслалцаа авах, хууль бусаар баривчлагдаж эсхүл саатуулагдаж хохирсон бол хохирлоо нөхөн төлүүлэх зэрэг эрхтэй. Шүүх гомдлын дагуу уг арга хэмжээг хойшлуулшгүйгээр хянаж, эрх чөлөөг нь дур мэдэн эсхүл хууль бусаар хассан бол суллах шийдвэрийг гаргана. Түүнчлэн Пактын 9 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу баривчлагдсан эсхүл саатуулагдсан хүн бүр ийнхүү саатуулсан нь хууль ёсны эсэхийг шүүхээр хойшлуулшгүйгээр тогтоолгох, хууль бусаар саатуулагдсан бол сулуулах шийдвэр гаргуулах эрхтэй бөгөөд мөн зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасны дагуу “Хууль бусаар баривчлагдаж эсхүл саатуулагдаж хохирсон этгээд хохирлоо албадан нөхөн төлүүлэх эрхтэй” болно.

Саатуулагдсан нь хууль ёсны эсэхийг хянуулахаар шүүхэд гомдол гаргах эрх нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баривчлах, цагдан хорих төдийгүй захиргааны журмаар саатуулах /Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн саатуулах, Цагдаагийн албаны тухай хуулийн түр саатуулах/ зэрэг эрх чөлөөг хасах бүх тохиолдолд хэрэгжинэ. /Ерөнхий тайлбар №35, догол 40; НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн тогтоол, 2010, догол 4(d)-(e)/ Хууль бусаар саатуулсан эсэхийг хянуулахаар гомдол гаргах эрх нь баривчлагдсан мөчөөс үйлчлэх бөгөөд ийнхүү гомдол гаргах эрхээ эдлэхийг урт хугацаагаар хязгаарлаж болохгүй. Зарчмын хувьд саатуулагдсан этгээд шүүх хуралдаанд биечлэн оролцох бөгөөд ялангуяа хууль бусаар саатуулагдсан, зүй бусаар харьцсан эсэх асуудлыг хянан хэлэлцэхэд биеэр оролцоно. /Ерөнхий тайлбар №35, догол 39/ Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 96 дугаар зүйлийн 96.1 дэх хэсэгт “Цагдаагийн байгууллага, алба хаагчийн буруутай үйл ажиллагаа, шийдвэрээс хүний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн гэж иргэн, албан тушаалтан үзвэл дотоод хяналт-ануулгүй байдал хариуцсан нэгж болон прокурор, шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй.” гэж хуульчилсан. Гэвч түр саатуулагдсан нь хууль ёсны эсэхийг хянуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, уг гомдлыг хэлэлцэх шүүх хуралдаанд биеэр оролцох, хууль зүйн туслалцаа авах, хууль бусаар саатуулагдсаны улмаас үүссэн хохирлоо хэрхэн нөхөн төлүүлэх зэрэг эрхээ хэрхэн хэрэгжүүлэхийг нарийвчлан журамлаж хуульчлаагүй, уул гомдлыг шүүх хойшлуулшгүйгээр шийдвэрлэх талаар тусгаагүй байна.

3.Иргэний мэдээлэлд Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн улмаас түр саатуулахтай холбоотой “журмын шинжтэй зохицуулалт” хүнийг түр саатуулах байранд хүргэхээс

өмнө үүссэн харилцаанд хамаарахгүй байна гэжээ. Түр саатуулах журмын салшгүй хэсэг нь тухайн түр саатуулагдсан хүний зайлшгүй эдлэх эрх тул энэ хүрээнд баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг болон баталгаатай эдлэх эрхийг мэдэгдэх, зүй бус хандлагаас ангид байх эрхийг эдлүүлэх зэрэг нэмэлт нөхцөлийг хангах нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцнэ. Иймд Цагдаагийн албаны тухай хуулиар хүнийг түр саатуулах тохиолдолд эдгээр нөхцөлийг бүрэн хангах учиртай.

3.1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад "... Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. ..." гэж заасан. Үндсэн хуулийн төслийг БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын 1991 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэх үед "Үүнийг ерөөсөө баривчлах үедээ л мэдэгдэх ёстой. Яагаад гэвэл баривчлангуутаа өмгөөлөгч авах эрхтэй хүн. Хуульд заасан хугацаа гэвэл ер нь их осолтой, хэдий ч хэлж болох хэдий болтол нууж болох ийм юм байна. Тийм учраас баривчлах үедээ л мэдэгдэх учиртай, өөрт нь мэдэгдэх учиртай, түүнээсээ үндэслээд өмгөөлөгч авах ёстой." гэж тайлбарлаж байжээ. /Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж VII, 2022, тал 120/

Пактын 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Баривчлагдсан шалтгааныг хүн бүрт баривчлах үед нь мэдэгдэхийн зэрэгцээ буруутгаж байгаа аливаа үндэслэлийг даруй мэдэгдэнэ." гэж заасан. Энэ заалтаар баривчлах болсон үндэслэлийг баривчлах үед тухайн хүнд мэдэгдэх болон өөрийг нь буруутгаж буй эрүүгийн хэргийн талаар даруй мэдэгдэх ёстой. Эхний шаардлага нь эрх чөлөөг хасах бүрт үндэслэлийг нь мэдэгдэх гэсэн өргөн агуулгатай бөгөөд уг шаардлага нь баривчлах ажиллагааг албан ёсоор эсхүл албан бусаар явуулсан эсэхээс, түүний тулгуурласан үндэслэл нь хууль ёсны эсхүл зохисгүй байсан эсэхээс үл хамааран үйлчилнэ. /Ерөнхий тайлбар №35, догол 24/

Төр баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүнд баривчлах үед нь ойлгогдохоор мэдэгдэх үүрэгтэй. Эрх чөлөөг нь хасаж байгаа шалтгаан, үндэслэлийг тухайн хүн мэдсэнээр өөрийг нь баривчлах, саатуулах нь хууль бус, үндэслэлгүй хэмээн үзвэл энэ тухай гомдол гаргах боломжтой болох бөгөөд үүний зорилго нь "баривчилсан үндэслэлийг хүчин төгөлдөр бус эсхүл үндэслэлгүй гэж үзвэл суллагдах боломжийг тухайн хүнд олгоход оршино" /Ерөнхий тайлбар №35, догол 25/. Баривчлах, саатуулах үндэслэл болсон хуулийн заалтыг болон ийнхүү баривчлах, саатуулахад хүргэсэн гол үйл баримтыг ойлгомжтой тайлбарлах шаардлагатай. Мэдэгдэх ажиллагааг баривчилгаатай зэрэгцүүлэн гүйцэтгэх боловч зарим тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар мэдэгдэх боломжгүй байж болно. Тухайлбал, Монгол хэл мэдэхгүй эсхүл хөгжлийн бэрхшээлийн улмаас мэдэгдлийг ойлгож чадахгүй хүнийг баривчлах үед орчуулагч, хэлмэрч байхгүй бол түүнийг баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг мэдэгдэхийг хойшлуулж болох ч аль болох богино хугацаанд шалтгаан, үндэслэлийг

орчуулагч, хэлмэрчээр дамжуулан тухайн хүнд мэдэгдэх шаардлагатай. Насанд хүрээгүй хүнийг баривчлах үед баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг түүний эцэг эх, асран хамгаалагч эсхүл хууль ёсны төлөөлөгчид мөн мэдэгдэнэ.

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “Цагдаагийн алба хаагч нь ... хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан, эсхүл албадлагын арга хэмжээ авсан тохиолдолд арга хэмжээ авах болсон үндэслэл, шалтгааныг тухайн этгээдэд мэдэгдэж ...” гэж ерөнхий заасан ч хэзээ мэдэгдэх тухай, ялангуяа түр саатуулсан шалтгаан, үндэслэлийг түр саатуулах үед нь мэдэгдэх талаар тусгайлан хуульчлаагүй учраас Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалт болон Пактын 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт нийцэхгүй байна. Түр саатуулах явцад гардаг хүний эрхийн зөрчил нь ихэвчлэн иргэдэд үндэслэл, шалтгаанаа тодорхой, ойлгомжтой байдлаар тайлбарлаж өгөөгүйгээс шалтгаалдаг талаар Шинжээчийн дүгнэлтэд тэмдэглэжээ.

Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь нэн даруй мэдэгдэх нь тухайн хүнд хууль зүйн туслалцаа авах болон бусад эрхээ эдлэх бололцоог олгож буй хэрэг мөн. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.3 дахь хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч хүнийг түр саатуулсан даруй тухайн хүний талаар 18 насанд хүрсэн гэр бүлийн гишүүн, өмгөөлөгч, ойр дотны хүнд нь мэдэгдэж, энэ тухай тэмдэглэл үйлдэнэ.” гэж заасан ч эдгээр хүмүүст юуг мэдэгдэх тухай, тухайлбал түр саатуулсан шалтгаан, үндэслэлийг мэдэгдэх тухай тодорхой үүрэгжүүлээгүй байх бөгөөд хуралдаанд бэлтгэх явцад цуглуулсан баримтад энэ зохицуулалтын хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл байхгүй байна.

3.2. Хүн үндсэн эрхээ эдлэхийн тулд эдгээр эрхийг эдлэх баталгаа байгаа гэдгийг мэдсэн байх шаардлагатай учраас баривчлагдсан эсхүл саатуулагдсан хүнд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13, 14 дэх заалтаар баталгаажсан эрх, тухайлбал баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг гэр бүлийнхэн болон өмгөөлөгчдөө мэдэгдэх, тэдгээртэй холбоо тогтоох; баривчилсан эсхүл саатуулсан нь хууль зөрчсөн эсхүл дур мэдсэн эсэхийг шүүхээр хянуулах; өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн туслалцаа авах, төлбөрийн чадваргүй бол үнэ төлбөргүй хууль зүйн туслалцаа авах; өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, дуугүй байх; гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх; зүй бус хандсан эсхүл эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсөн гэж үзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах эрхийг баталгаатай эдэлнэ гэдгийг нь баривчлах /саатуулах/ үед нь буюу нэн даруй ойлгомжтойгоор мэдэгдэх шаардлагатай. Эдгээр эрхийг ийнхүү мэдэгдээгүй тохиолдолд тухайн хүний өгсөн мэдүүлгийг шүүхээс нотлох баримтаар үнэлэхээс татгалзах нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалд нийцнэ.

Баривчлагдаж, саатуулагдсан байгаа хүн бүрт эдлэх эрхийг нь мэдэгдэх, эдгээр эрхээ хэрхэн эдлэх талаар тайлбарлаж өгөх ёстой. /НҮБ-ын Эрүү шүүлтийн эсрэг хороо, 2008, догол 13; НҮБ-ын зарчмын цогц, Зарчим 13, 14/ Тодруулбал баривчлагдсан, саатуулагдсан хүнд гуравдагч этгээдэд мэдэгдэх эрх /НҮБ-ын зарчмын цогц, Зарчим 16;/ хууль зүйн туслалцаа авах эрх, өөрөө сонгосон эсхүл томилогдсон өмгөөлөгчөөс зөвлөгөө авах /НҮБ-ын зарчмын цогц, Зарчим 17(1)/; эмнэлгийн тусламж авах эрх /НҮБ-ын зарчмын цогц, Зарчим 24;/ саатуулах нь хууль ёсны эсэхийг хянуулах эрх /Пактын 9 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэг;/ өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, дуугүй байх эрх /НҮБ-ын Хүний эрхийн хороо, 2008, догол 14; 2009, догол 11; НҮБ-ын Эрүү шүүлтийн эсрэг хороо, 2003, догол 220 (e)/; зүй бус харьцсан, эсхүл ийм нөхцөл байдлын талаар гомдол гаргах /Ерөнхий тайлбар №35, догол 42/ эрхийг баталгаатай эдэлнэ гэж баривчлах /саатуулах/ үед нь эсхүл нэн даруй мэдэгдэх ёстой. Эрхийг нь мэдэгдэхээс гадна гэр бүлийнхэн болон өмгөөлөгчтэй холбоо тогтоох, эмчээс эмнэлгийн тусламж авах зэрэг суурь баталгааг саатуулагдсан хүнд бүрэн эдлүүлбэл зохино. /НҮБ-ын Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхээс урьдчилан сэргийлэх дэд хороо, 2022, догол 58-59/

Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч нь ... авсан арга хэмжээтэй холбогдон хүн, хуулийн этгээдэд үүсэх эрх, үүрэг, өмгөөлөгч авах, өөрийгөө өмгөөлөх, өөрийнхөө эсрэг тайлбар, мэдүүлэг өгөхгүй байх эрхийг тайлбарлаж өгөх үүрэгтэй.” гэжээ. Энэ хэсэгт эдлэх эрхийг тайлбарлаж өгөхөөр зохицуулсан ч уг арга хэмжээг хэзээ хэрэгжүүлэхийг хуульчлаагүй учраас түр саатуулагдсан хүн дээр дурдсан эрхийг баталгаатай эдэлнэ гэдгийг нь баривчлах /саатуулах/ үед нь буюу нэн даруй ойлгомжтойгоор мэдэгдэх шаардлага хангагдсан гэж үзэхээргүй байна.

Мөн уг зохицуулалтад баривчилсан /саатуулсан/ шалтгаан, үндэслэлийг гэр бүлийнхэн болон өмгөөлөгчдөө мэдэгдэх, тэдгээртэй холбоо тогтоох, баривчилсан эсхүл саатуулсан нь хууль зөрчсөн эсхүл дур мэдсэн эсэхийг шүүхээр хянуулах, гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, зүй бус хандсан эсхүл эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсөн гэж үзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах эрхийг мэдэгдэх талаар тодорхой тусгаагүй байгааг тэмдэглэж байна. Шинжээчийн дүгнэлтэд түр саатуулагдсан иргэн эрхээ мэдэхгүй, мөн ямар нэгэн хуулийн заалт, тайлбаргүйгээр цагдаагийн хэсэг дээр байлдаг тохиолдлууд гардаг гэжээ.

3.3. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “... Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. ...” гэж зааж, эрүү шүүлт, хүнлэг бус, хэрцгий, доромж хандлагаас ангид байх туйлын эрхийг хамгаалсан. Мөн Пактын 7 дугаар зүйлд “Хэнд ч эрүү шүүлт тулгах, хэрцгий, хүнлэг бусаар,

нэр төрийг нь доромжлон харьцах буюу шийтгэхийг хориглоно. Тухайлбал, өөрийнх нь чөлөөтэй өгсөн зөвшөөрөлгүйгээр хэнийг ч эмнэлгийн буюу шинжлэх ухааны туршилтад оруулж болохгүй.” гэж, 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Эрх чөлөөгөө хасуулсан бүх хүнтэй хүнлэг харьцаж, угаас заяасан нэр төрийг нь хүндэтгэнэ.” гэж тус тус заасан. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.4 дэх хэсэгт “Цагдаагийн алба хаагч бусдад эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжлохыг хориглоно.” гэж, 69 дүгээр зүйлийн 69.1.12 дахь заалтад “гэмт хэрэг, зөрчлийн талаар хүнээс мэдээлэл, тайлбар авах зорилгоор эрүүдэн шүүх, эсхүл ийм үйлдлийг аливаа хэлбэрээр зөвтгөх;”-ийг цагдаагийн алба хаагчид хориглон зохицуулжээ.

4. Энэ дүгнэлтэд ашигласан зарим нэр томъёог нэг мөр хэрэглээгүйн улмаас эрх зүйн алдаатай үр дагавар үүсгэх магадлалтай байна. Тухайлбал Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос хэвлүүлсэн эмхэтгэл /2015, тал 9, 24/ дотор “arrest”-ийг Тунхаглалын болон Пактын 9 дүгээр зүйлд “баривчлах” гэж буулгасан /энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад буй “баривчлах”-тай адил ойлголт/ бол “detention”-ийг Тунхаглалын 9 дүгээр зүйлд “саатуулах”, Пактын 9 дүгээр зүйлд “цагдан хорих” гэж өөрөөр орчуулжээ. Пактын 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг дэх “Anyone arrested or detained on a criminal charge ...” гэдгийг Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын эмхэтгэл /2015, тал 24-25/-д “Баривчлагдсан буюу эрүүгийн хэрэгт буруутгагдсан аль ч хүнийг ...” гэж “саатуулсан” гэдэг ойлголтыг орхигдуулсан бол Монгол Улсын Гадаад харилцааны яамны Гэрээ эрх, түүх архивын хэлтсээс хэвлүүлсэн эмхэтгэл /1993, тал 12/-д “Эрүүгийн хэргээр баривчлагдсан буюу саатагдсан хүн бүрийг ...” гэж эрүүгийн хэрэгт буруутгагдсан гэх агуулга гээгдсэн байна. Иймээс Тунхаглал, Пакт болон Монгол Улсын олон улсын бусад гэрээ дэх нэг ойлголтыг нэг нэр томъёогоор буулгаж жигдрүүлэх, Монгол бичвэрийг цаад агуулгад нь дүйцүүлж шинэчлэх хэрэгтэйг тэмдэглэж байна. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн төсөл хэлэлцэж байх үед уг төслийн “хорих” гэдгийг “detention” гэж англи руу орчуулж байсан байна. /НҮБ-ын Хүний эрхийн төв, 1991, догол 54; Эмнести Интернэшнл, 1991, тал 6/ Гэвч Тунхаглал, Пакт болон олон улсын хүний эрхийн бусад баримт бичиг дэх уг ойлголтыг орчуулж буй чиг хандлагын дагуу энэ дүгнэлтэд “саатуулах” гэдэг нэр томъёог хэрэглэсэн болно.

Үндсэн хуулийн цэцийн 2024 оны 02 дугаар дүгнэлтэд “the principle of proportionality”-ыг “тохирсон байх зарчим” гэж нэрлэсэн учраас энэ дүгнэлтэд адил нэр томъёог хэрэглэсэн. Өмнө нь Үндсэн хуулийн цэц энэ ойлголтыг “хэмжээ хэтрээгүй байх зарчим” /2005 оны 06 дугаар дүгнэлт, 01 дүгээр тогтоол; 2020 оны 03 дугаар дүгнэлт/, “тэнцвэрийн зарчим” /2023 оны 03 дугаар дүгнэлт/ гэж тус тус нэрлэж байжээ. Уул зарчмыг дурдаагүй ч агуулгаар нь хэрэглэсэн шийдвэр олон гарсныг дурдаж байна. Тухайлбал, ажил хаях эрхийг хэт өргөн хүрээнд хязгаарлах нь Монгол Улсын Үндсэн

хууль зөрчсөн гэж Үндсэн хуулийн цэцийн 1993 оны 02 дугаар дүгнэлтээр шийдвэрлэжээ.

Дээрхийг нэгтгэн дүгнэвэл Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан цагдаагийн алба хаагчийн зүгээс хэрэгжүүлэх түр саатуулах ажиллагаа нь хүний бие махбодын эрх чөлөөг хасдаг тул түүнийг явуулах үндэслэл, журам нь тодорхой хуульчлагдсан, тохирсон, шүүхийн хяналтад байх шаардлагатай. Гэтэл түр саатуулах буюу хүний эрх чөлөөг хасахтай холбогдсон асуудлыг гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын баталсан хэм хэмжээний акт /журам/-аар зохицуулж байгаа нь үндсэн эрхийг зөвхөн хуульд тодорхой заасан үндэслэл, журмаар хязгаарлах Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шаардлагад нийцэхгүй байна. Түүнчлэн мөн зүйлийн 26.2 дахь хэсгээр цагдаагийн алба хаагч хүнийг түр саатуулах байранд хүргэх хүртэл хэчнээн ч урт хугацаа зарцуулж, түр саатуулах байр гэдэгт өөр өөр агуулгыг ойлгож болох тодорхойгүй байдлыг үүсгэж, түр саатуулах ажиллагааг үзэмжээрээ буюу дур мэдэн явуулах эрсдэлтэй байна. Тодруулбал тохирсон байх зарчмын дагуу үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь хууль ёсны зорилгод хүрэхэд уялдаатай, зайлшгүй, тэнцвэртэй байх гэсэн шалгуур тавигддаг. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасан хүнийг түр саатуулж болох хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцох зохицуулалт нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгод үйлчлэхээр /уялдаатай/ байх боловч бие махбодын эрх чөлөөг хэт урт хугацаагаар, өргөн хүрээнд хасах боломж олгосон нь үндсэн эрхэд хамгийн бага халдсан арга хэмжээ биш байх бөгөөд улмаар зайлшгүй байх зарчим хангагдаагүй байна. Мөн зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь гэмт хэрэгт холбогдоогүй байгаа хүнийг тус зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасан хэт ерөнхий үндэслэлээр 6 цагаас илүү урт хугацаагаар түр саатуулах нь үүний цаана зөрчигдөж буй бие махбодын эрх чөлөөнөөс дээгүүр ашиг сонирхол гэж үзэхээргүй байх тул тэнцвэрийн зарчимд нийцэхгүй байна. Иймд тус зүйлийн 26.2 дахь хэсэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтаар баталгаажсан халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг зөрчиж, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгээр хүлээсэн үүргээ төр биелүүлээгүй гэж үзэхээр байна.

Түр саатуулах ажиллагааг хуулиар зөвшөөрсөн тохиолдолд энэ нь эрх чөлөөг хасах бусад ажиллагаа /Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу хүнийг баривчлах, цагдан хорих/-тай адил түвшний тодорхой үндэслэл, нарийвчилсан журам, төвийг сахисан, бодитой хяналтаар хэрэгжихээр хуульчлагдсан байх учиртай. Гэтэл Цагдаагийн албаны тухай хуулийн дагуу хүнийг түр саатуулж эрх чөлөөг нь хасахдаа эрх зүйн тодорхой байдлыг болон тохирсон байх зарчмыг алдагдуулж, цагдаагийн алба хаагч уг ажиллагааг хэт ерөнхий үндэслэлээр явуулахаар хуульчилсан нь үзэмжээрээ буюу дур мэдэн хэрэгжүүлэх эрсдэл үүсгэж байна. Өөрөөр хэлбэл Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсгийн үндэслэл бусад хуулийн эрх чөлөөг хасах

арга хэмжээний үндэслэлтэй давхацсан шинжтэй, хэт ерөнхий байгаа учраас эрх зүйн тодорхой байдал алдагдаж, цагдаагийн алба хаагч аль хуулийнх нь дагуу эрх чөлөөг хасахаа үзэмжээрээ дур мэдэж шийдвэрлэх, улмаар эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тогтолцоо дахь хүний эрхийг хамгаалсан нарийвчилсан журмаас зайлсхийх зорилгоор түр саатуулах ажиллагааг урвуулан ашиглах боломжтой байна. Түүнчлэн түр саатуулах ажиллагаанд шүүхийн хяналт үр нөлөөтэй хэрэгжихээргүй байх бөгөөд одоогийн хяналтын тогтолцоо нь төвийг сахисан, бодитой байх шаардлагад нийцээгүй байна. Тухайлбал уг хуулийн 96 дугаар зүйлийн 96.1 дэх хэсэгт шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй гэж заасан ч түр саатуулагдсан нь хууль ёсны эсэхийг хянуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, уг гомдлыг хэлэлцэх шүүх хуралдаанд биеэр оролцох, хууль зүйн туслалцаа авах, хууль бусаар саатуулагдсаны улмаас үүссэн хохирлоо хэрхэн нөхөн төлүүлэх зэрэг эрхээ хэрхэн хэрэгжүүлэхийг нарийвчлан журамлаж хуульчлаагүй, уул гомдлыг шүүх хойшлуулшгүйгээр шийдвэрлэх талаар тусгаагүй байна. Мөн саатуулагдсан хүнд холбогдох үндсэн эрхийг баталгаатай эдлүүлэх нарийвчилсан зохицуулалт хуульчлаагүй байна. Тодруулбал уг хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсэгт хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан арга хэмжээ авах болсон үндэслэл, шалтгааныг тухайн этгээдэд мэдэгдэхээр ерөнхий заасан ч хэзээ мэдэгдэх тухай, ялангуяа түр саатуулсан шалтгаан, үндэслэлийг түр саатуулах үед нь мэдэгдэх талаар тусгайлан хуульчлаагүй байх бөгөөд 26 дугаар зүйлийн 26.3 дахь хэсэгт хүнийг түр саатуулсан даруй тухайн хүний талаар 18 насанд хүрсэн гэр бүлийн гишүүн, өмгөөлөгч, ойр дотны хүнд нь мэдэгдэхээр заасан ч эдгээр хүмүүст юуг мэдэгдэх тухай, тухайлбал түр саатуулсан шалтгаан, үндэслэлийг мэдэгдэх тухай тодорхой үүрэгжүүлээгүй байна. Уг хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсэгт цагдаагийн алба хаагч нь авсан арга хэмжээтэй холбогдон хүнд өмгөөлөгч авах, өөрийгөө өмгөөлөх, өөрийнхөө эсрэг тайлбар, мэдүүлэг өгөхгүй байх эрхийг тайлбарлаж өгөх үүрэгтэй гэж заасан ч хэзээ тайлбарлаж өгөхийг хуульчлаагүй учраас эдгээр эрхийг баталгаатай эдэлнэ гэдгийг нь саатуулах үед нь буюу нэн даруй тухайн хүнд ойлгомжтойгоор мэдэгдэх шаардлага хангагдаагүй байх бөгөөд саатуулсан шалтгаан, үндэслэлийг гэр бүлийнхэн болон өмгөөлөгчдөө мэдэгдэх, тэдгээртэй холбоо тогтоох, баривчилсан эсхүл саатуулсан нь хууль зөрчсөн эсхүл дур мэдсэн эсэхийг шүүхээр хянуулах, гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, зүй бус хандсан эсхүл эрх, эрх чөлөө нь зөрчигдсэн гэж үзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах эрхийг мэдэгдэх талаар тодорхой тусгаагүй байна. Иймээс Цагдаагийн албаны тухай хуулийн түр саатуулах зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчимд харшилсан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг тус тус удирдлага болгон

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ
ГАРГАХ нь:**

1.Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...”, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц ... хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх ... үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж тус тус заасныг зөрчсөн байна.

2.Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 26.1-д заасан хугацааг түр саатуулах байранд хүргэснээс эхлэн тооцно.” гэж заасныг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2024 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

3.Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Г.БАЯСГАЛАН

ГИШҮҮД

Ж.ЭРДЭНЭБУЛГАН
Д.ГАНГАБААТАР
О.МӨНХСАЙХАН
Э.ЭНХТУЯА

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакц
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 15

Индекс: 200003